

Betreft:

Grote Markt en omgeving, Lier

Ligging:

Grote Markt, Eikelstraat, Felix Timmermansplein, Florent Van Cauwenberghstraat, Koning Albertstraat, Rechtstraat, Vismarkt - 2500 Lier

Beheersplan opgemaakt door:

MAAT_WERK architecten
Jules Bordetstraat 22 bus 101
2018 Antwerpen

In samenwerking met:

Studiebureau Monumentenzorg
Solveld 49
3980 Tessenderlo

CLUSTER landschap en stedenbouw
Ankerrui 22 bus 4
2000 Antwerpen

Opdrachtgever:

Stad Lier
Paradeplein 2 bus 1
2500 Lier

0 INHOUDSTAFEL

0	INHOUDSTAFEL	3
1	IDENTIFICATIE	7
2	HISTORISCHE NOTA	13
2.1	ONTSTAAN EN OPBOUW VAN DE GROTE MARKT, 1212-1913	13
2.1.1	GROTE MARKT	13
2.1.2	VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF	15
2.2	VERWOESTING TIJDENS EN WEDEROPBOUW NA WOI, 1914-25.....	17
2.2.1	GROTE MARKT	17
2.2.2	VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF	19
2.3	RECENTE AANPASSINGEN, 1926-2020.....	21
2.3.1	GROTE MARKT	21
2.3.2	VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF	21
3	INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND	23
3.1	ALGEMENE BESCHRIJVING	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
3.2	GEBOUWEN	23
3.2.1	BESCHRIJVING.....	23
3.2.1.1	Pre-19 ^{de} -eeuwse gevelarchitectuur.....	23
3.2.1.2	Laat- en neoclassicistische gevelarchitectuur uit de lange 19 ^{de} eeuw	23
3.2.1.3	Vroeg 20 ^{ste} -eeuwse historiserende gevelarchitectuur.....	23
3.2.1.4	Historiserende wederopbouw.....	25
3.2.1.5	Niet-historiserende interbellumarchitectuur	27
3.2.1.6	Naoorlogse gevelarchitectuur	27
3.2.2	DIAGNOSE	29
3.3	BOUWKUNDIGE ELEMENTEN	35
3.3.1	HOOGBRUG	35
3.3.1.1	Beschrijving.....	35
3.3.1.2	Diagnose	35
3.3.2	KADEMUREN VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF	35
3.3.2.1	Beschrijving.....	35
3.3.2.2	Diagnose	35
3.3.3	ZITKADE FELIX TIMMERMANSPLEIN	37
3.3.3.1	Beschrijving.....	37
3.3.3.2	Diagnose	37
3.3.4	HEKSENSTEEN.....	37
3.3.4.1	Beschrijving.....	37
3.3.4.2	Diagnose	37
3.3.5	MERIDIAANLIJN.....	37
3.3.5.1	Beschrijving.....	37
3.3.5.2	Diagnose	37
3.3.6	VERLOREN KOST.....	37
3.3.6.1	Beschrijving.....	37
3.3.6.2	Diagnose	39
3.3.7	STADSPOMP.....	39
3.3.7.1	Beschrijving.....	39
3.3.7.2	Diagnose	39
3.3.8	VISMIJN	39
3.3.8.1	Beschrijving.....	39
3.3.8.2	Diagnose	39
3.3.9	NETEBOORD TUSSEN RECHTESTRAAT EN KERKSTRAAT	39

3.4	OPENBARE RUIMTE	41
3.4.1	GROTE MARKT	41
3.4.1.1	Verharding	41
3.4.1.2	Water	41
3.4.1.3	Straatmeubilair	41
3.4.1.4	Straatverlichting	43
3.4.1.5	Groenaandeel	43
3.4.1.6	Terrassen	43
3.4.2	FELIX TIMMERMANSPLEIN	43
3.4.3	WERF	43
3.4.4	VISMARKT	45
3.4.5	ANTWERPSESTRAAT, LISPERSTRAAT, KONING ALBERTSTRAAT, BROUWERIJSTRAAT, RECHTESTRAAT, EIKELSTRAAT EN FLORENT VAN CAUWENBERGHSTRAAT	45
4	ERFGOEDWAARDEN.....	47
4.1	ERFGOEDWAARDEN UIT HET BESCHERMINGSBESLUIT.....	47
4.2	WAARDENSTELLING PANDEN.....	51
5	BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN	53
5.1	BEHEERSVISIE.....	53
5.1.1	GEBOUWEN	53
5.1.2	BOUWKUNDIGE ELEMENTEN	53
5.1.3	OPENBAAR DOMEIN	55
5.1.4	AANBEVELINGEN BUITEN AFBAKENING VAN HET BEHEERSPLAN.....	55
5.2	BEHEERSDOELSTELLINGEN.....	55
5.2.1	GEBOUWEN	55
5.2.2	BOUWKUNDIGE ELEMENTEN	57
5.2.3	OPENBARE RUIMTE	57
6	MAATREGELEN	59
6.1	GEBOUWEN	61
6.2	BOUWKUNDIGE ELEMENTEN.....	89
6.3	OPENBARE RUIMTE	95
7	OPVOLGING EN EVALUATIE.....	109
7.1	VOORONDERZOEKEN.....	109
7.2	RESTAURATIEWERKEN.....	111
7.3	ONDERHOUDSWERKEN	111
8	BIJLAGEN	113

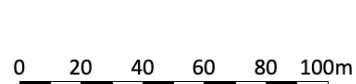
Afbeelding 1: Felix Timmermansplein

Afbeelding 2: Zicht naar de Vismarkt

- Beschermd monumenten
 - Vastgesteld bouwkundig erfgoed
 - Gebouwen / bouwkundige elementen die het stadsgezicht ondersteunen
- Beschermd stadsgezicht 'Grote Markt en omgeving'
 - Unesco werelderfgoed bufferzone 'Stadhuis van Lier met belfort'
 - Afbakening beheersplan

Afbeelding 3: Kadasterplan

1 IDENTIFICATIE

Dit beheersplan betreft het beschermd stadsgezicht 'Grote Markt en omgeving' te Lier. Het beschermd stadsgezicht omvat (delen van) de volgende straten: Grote Markt, Eikelstraat, Felix Timmermansplein, Florent Van Cauwenberghstraat, Koning Albertstraat, Rechtestraat en Vismarkt.

KADASTRALE GEGEVENS

Lier, 1ste afdeling. Kadasterplan, zie Afbeelding 3.

BESCHERMINGEN

BESCHERMD STADS- OF DORPSGEZICHT

De Grote Markt en omgeving werd beschermd als stadsgezicht volgens het Ministerieel besluit van 3 mei 2018.

BESCHERMD MONUMENT

Een aantal gebouwen is beschermd als monument, zie onderstaande tabel.

VASTGESTELD BOUWKUNDIG ERFGOED

Een aantal gebouwen en bouwkundige elementen is opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed, zie onderstaande tabel.

UNESCO WERELDERFGOED BUFFERZONE

De Grote Markt en omgeving is gelegen in de UNESCO-werelderfgoed bufferzone rondom het stadhuis met belfort, welke op 4 december 1999 werd ingesteld. UNESCO beschrijft een bufferzone als:

Een gebied dat de erkende werelderfgoedsite omringt of erbij aansluit en waarin bijkomende regels en beperkingen gelden over het gebruik en de ontwikkeling ervan. De bufferzone kan bestaan uit de onmiddellijke omgeving van het werelderfgoed, belangrijke zichten op de site en andere gebieden of waarden die van belang zijn voor de ondersteuning van de site en diens bescherming.¹

BENAMING	ADRES	KADASTRALE GEGEVENS	EIGENDOM	VASTGESTELD BOUWKUNDIG ERFGOED	BESCHERMD MONUMENT
Hoekpand	Felix Timmermansplein 1-2	K 23C	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Art-Nouveaugetinte rijwoningen	Felix Timmermansplein 3-4	K 20K (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis uit begin 20 ^{ste} eeuw	Felix Timmermansplein 5	K 20C (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Art-Nouveaugetinte rijwoning	Felix Timmermansplein 6	K 16C	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Buildragershuis	Felix Timmermansplein	K 8/2	Stad Lier	29.03.2019	
Huizen Keyersshoff, Sint-Joseph en Climmende Koeij	Florent Van Cauwenberghstraat 1-5	K 381G (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	08.05.1992
Burgerhuis Den Oyevaer	Grote Markt 1	K 24E (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Apotheek Het Moleneijzer	Grote Markt 2	K 25E (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Bankgebouw naar ontwerp van Alphonse Stevens	Grote Markt 3	K 26E (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Stadswoning De Gulde Sterre	Grote Markt 4	K 32B (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Mechelen	Grote Markt 5	K 33L	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis met klokgevel	Grote Markt 6	K 34F	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Burgerhuis De Vijf Ringen	Grote Markt 7	K 35C (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
	Grote Markt 8-9	K 41N	Privé-eigenaar		
	Grote Markt 10	K 42C	Privé-eigenaar		
Herberg De Swaen	Grote Markt 11	K 42D	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Burgerhuis	Grote Markt 12-13	K 44K (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Café Den Hert	Grote Markt 14-15	K 44K (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Dry Coningen	Grote Markt 16	K 48B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Guldenbergh	Grote Markt 17	K 50C (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Gulden Ploeg	Grote Markt 18	K 51A	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neotraditioneel hoekhuis	Grote Markt 19, Eikelstraat 3	K 52C	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Gildehuis Sint-Arnoldus	Grote Markt 20, Eikelstraat 2	K 360H	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Herberg De Roose	Grote Markt 21	K 360H	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Burgerhuis Eyseren Hoed	Grote Markt 22	K 361C	Privé-eigenaar	29.03.2019	

¹ <https://www.onroenderfgoed.be/nl/actueel/blog/werelderfgoed-met-een-buffer>, geraadpleegd op 6 november 2019

BENAMING	ADRES	KADASTRALE GEGEVENS	EIGENDOM	VASTGESTELD BOUWKUNDIG ERFGOED	BESCHERMD MONUMENT
	Grote Markt 23	K 340F (deel)	Privé-eigenaar		
	Grote Markt 24-25	K 367G	Privé-eigenaar		
	Grote Markt 26	K 367B	Privé-eigenaar		
Gasthof De Valk	Grote Markt 27-28	K 369N (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis in neorococostijl	Grote Markt 29	K 373C	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neotraditionele winkelhuizen	Grote Markt 30-31	K 371B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Wolfken	Grote Markt 32	K 374G	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De zeven sterren	Grote Markt 33	K 376B (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
	Grote Markt 34-35	K 377L (deel)	Privé-eigenaar		
Burgerhuis D'Eycken Boom	Grote Markt 36	K 436	Privé-eigenaar	29.03.2019	27.05.1971
Gildehuis Het Groenhuis	Grote Markt 37	K 437G	Privé-eigenaar	29.03.2019	08.05.1992
Burgerhuis Rome	Grote Markt 38	K 438G	Privé-eigenaar	29.03.2019	08.05.1992
Uitgeverij De Wildeman	Grote Markt 39	K 441G	Privé-eigenaar	29.03.2019	
	Grote Markt 40	K 444H (deel)	Privé-eigenaar		
Burgerhuizen Clynen Palmboom en Den Palmboom	Grote Markt 41-42	K 447K (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	19.08.1980
Burgerhuis Venus Bergh	Grote Markt 43	K 450F	Privé-eigenaar	29.03.2019	08.05.1992
Burgerhuis Colveniershuys	Grote Markt 44	K 453F	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Sinte Huybreght	Grote Markt 46	G 698B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis In den Engel of Dry Papegaykes	Grote Markt 47	G 699A	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Gouden Ring	Grote Markt 48	G 700B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Bonte Mantel en De Cleyne Bonte Mantel	Grote Markt 49	G 702A	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neotraditioneel winkelhuis	Grote Markt 50	G 703A	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neoclassicistisch hoekpand	Grote Markt 51	G 791R	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neoclassicistisch burgerhuis	Grote Markt 52	G 791P	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neoclassicistisch burgerhuis	Grote Markt 53	G 793B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Vleeshuis	Grote Markt 54	G 794	Stad Lier	29.03.2019	
Neorococo burgerhuis	Grote Markt 54B, Koning Albertstraat 2	G 834K (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Café Het Live Vrouwken	Grote Markt 55	G 834H	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Herberg 't Lieve Vrouwke	Grote Markt 56	G 835E (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Brouwerij Het Schaeckberd	Grote Markt 57	G 841N (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	20.02.1939
Stadhuis Lier met belfort	Grote Markt 58	G 842A	Stad Lier	29.03.2019	25.03.1938
Koffiebranderij	Grote Markt 59	G 841N (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Poortgebouw	Grote Markt 60	G 845D	Stad Lier	29.03.2019	
Sint-Jacobskapel	Grote Markt 60	G 845C	Kerkfabriek St- Gummarus	29.03.2019	20.02.1939
Winkelhuis De Olifant	Grote Markt 61	G 846B (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Drij Limoenen	Grote Markt 62	G 847B (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neoclassicistisch winkelhuis	Grote Markt 63	G 848C	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Burgerhuis Doerne Croon	Grote Markt 64	G 849B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Het Gulden Hoofd	Grote Markt 65	G 865D	Privé-eigenaar	29.03.2019	08.05.1992
	Grote Markt 66	G 866C (deel)	Privé-eigenaar		
Winkelhuis Het Sonneken en De Melckstoop	Grote Markt 67-68	G 868B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Nobel	Grote Markt 70	G 869A	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Wissel of Den Rooden Hoed	Grote Markt 71	G 870C	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Het Lam	Grote Markt 72	G 871A	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis Den Engel	Grote Markt 73	G 872F	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Winkelhuis De Duijf	Grote Markt 74	G 873M	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Burgerhuis uit 1922	Grote Markt 75	G 874D	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Warenhuis Gebroeders Delhaize	Grote Markt 76, Vismarkt 1	G 875B	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Heksensteen	Grote Markt		Stad Lier	29.03.2019	
Meridiaanlijn	Grote Markt		Stad Lier	29.03.2019	
Verloren kost	Grote Markt		Stad Lier	29.03.2019	
Stadswoning uit 1926	Vismarkt 3	G 862E	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Neotraditioneel winkelhuis	Vismarkt 5	G 863H	Privé-eigenaar	29.03.2019	
	Vismarkt 7-9	G 863G en 861B	Privé-eigenaar		
Gevangenis Het Steen	Vismarkt 11	G 860	Privé-eigenaar	29.03.2019	08.05.1992

BENAMING	ADRES	KADASTRALE GEGEVENS	EIGENDOM	VASTGESTELD BOUWKUNDIG ERFGOED	BESCHERMD MONUMENT
	Vismarkt 13	G 859C (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Stadswoning van 1918	Vismarkt 15	G 857B (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Stadswoning van 1922	Vismarkt 17	G 855D (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Huis De dry Haringen	Vismarkt 19	G 854E (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
	Vismarkt 21	G 853G	Privé-eigenaar		
Huis Den Salm	Vismarkt 23	G 824F (deel)	Privé-eigenaar	29.03.2019	
Stadspomp	Vismarkt		Stad Lier	29.03.2019	19.08.1980
Hoogbrug	Rechtestraat		Stad Lier	29.03.2019	

AFBAKENING BEHEERSPLAN

Aan de rand van het beschermd stadsgezicht bevinden zich een aantal gebouwen en bouwkundige elementen die de erfgoedwaarden van het stadsgezicht ondersteunen.

Deze gebouwen en elementen worden opgenomen in dit beheersplan:

BENAMING	ADRES	KADASTRALE GEGEVENS	EIGENDOM	VASTGESTELD BOUWKUNDIG ERFGOED	BESCHERMD MONUMENT
	Antwerpsestraat 4	G 696K	Privé-eigenaar		
	Eikelstraat 4	K 360G	Privé-eigenaar		
	Grote Markt 45 - Antwerpsestraat 2	G 696H en 697B	Privé-eigenaar		
	Vismarkt 25	G 823A	Privé-eigenaar		
	Vismarkt 27	G 822B	Privé-eigenaar		
	Vismarkt 29	G 821A	Privé-eigenaar		
Vismijn	Vismarkt		Stad Lier		

Naast bovengenoemde gebouwen en bouwkundige elementen werd ook openbare ruimte die grenst aan het stadsgezicht en die het stadsgezicht ondersteunt, opgenomen in het beheersplan. Het betreft de openbare ruimte rondom de vismijn, het Felix Timmermansplein tussen het 'Buildragershuis' en 'De Fortuin' en de Werf tussen de Rechtestraat en de Bril. De 'Neteboord', de door tuinmuren versteende waterkant tegenover de Vismarkt, wordt behandeld in het beheersplan van het beschermd stadsgezicht 'Rechtestraat, Hoogbrug en Neteboord tussen Rechtestraat en Kerkstraat'.

PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE

De opmaak van het beheersplan gebeurde in nauw overleg met de beheerscommissies en het agentschap Onroerend Erfgoed. Gezien meerdere actoren betrokken zijn bij het beschermde stadsgezicht werd een interne beheerscommissie (met actoren binnen de stad) en een externe beheerscommissie (waarbij ook afgevaardigden van eigenaars en gebruikers) opgericht die structureel meewerkten aan de opmaak van het beheersplan.

Via de beheerscommissies werden de toekomstplannen en grieven van stad, eigenaars en gebruikers in kaart gebracht en waar mogelijk meegenomen bij het formuleren van doelstellingen en maatregelen.

Het participatieproject omvatte drie opeenvolgende stappen: inventariseren, discussiëren en informeren:

- De beheerscommissies kregen de mogelijkheid om toelichting te geven over mogelijke potenties/problematiek rondom de Grote Markt en omgeving. Alle reacties werden geregistreerd en vormden de input voor het inventariseren van de huidige toestand (hoofdstuk 3) en het formuleren van de beheersvisie (hoofdstuk 5).
- De beheerscommissies werden betrokken bij het concretiseren van de maatregelen.
- Na goedkeuring van het beheersplan zal het inhoudelijk worden toegelicht aan de betrokken actoren.

Afbeelding 4: Fragment uit 'Lierse furie op 14 oktober 1595' (KIKIRPA, objectnummer:103934)

Afbeelding 5: Stadsgezicht op de Grote Markt in Lier, Filips de Momper, 1586 - 1634 (KIKIRPA, objectnummer: 159221)

2 HISTORISCHE NOTA

In dit hoofdstuk wordt de algemene historiek van de Grote Markt besproken. De historiek van de individuele panden is terug te vinden in de individuele fiches. De geraadpleegde bronnen zijn terug te vinden in de bibliografie in Bijlage 2.

2.1 ONTSTAAN EN OPBOUW, 1212-1913

2.1.1 GROTE MARKT

Of op de locatie van de Grote Markt al enige activiteit was tijdens de 11de – 12de eeuw (wanneer er wel al sprake is van een prestedelijke kern rondom de Sint-Gummaruskerk) is op basis van historische bronnen niet te achterhalen. De kern rond de Grote Markt ontstond bij de expansie van Lier ten gevolge van de bloeiende Brabantse lakenindustrie en de verheffing tot stad in 1212. Met deze verheffing krijgt de stad ook nieuwe privileges waaronder het recht om een stadsomwalling met poorten te bouwen. De hoofdstraten, die in verbinding stonden met de stadspoorten, kwamen samen op de Grote Markt. De ruimte werd doorkruist door twee wegen in het verlengde van de huidige Antwerpsestraat en Florent Van Cauwenberghstraat. In die periode was er nog niet echt sprake van een plein op de plaats van de Grote Markt, maar eerder een open ruimte die gebruikt werd om afval te dumpen. Op dit kruispunt bevond zich eveneens een open drinkplaats 'Verloren kost' genaamd.

Ondanks de verworven stedelijke vrijheid blijven de hertogen van Brabant inspraak en rechten behouden in de stad, welke pas in de loop van de 14de eeuw afgekocht werden waardoor de stad de organisatie van de stedelijke economie naar zich toe trok. Ten gevolge daarvan groeide eind 14de - begin 15de eeuw het belang van de Grote Markt als commercieel en bestuurlijk centrum van de stad. In die periode werden verschillende gebouwen door een stenen variant vervangen en werden nieuwe gebouwen gebouwd. Zo is er sprake van de bouw van o.a. de lakenhal (het huidige stadhuis, 1367), het Belfort (1369 en 1419), de Sint-Jacobskapel (1383) en het Sint-Jacobsgodshuis, de vernieuwing van het Vleeshuis (1415-51). Alsook de overwelving van de 'Verloren Kost' (1419) en de vorming en verharding (1383) van het plein vóór het stadhuis werden in deze periode uitgevoerd. Door deze pleinvorming verdween het tracé van de verbindingswegen tussen Eikelstraat enerzijds en de Koning Albertstraat, Lisperstraat en Brouwerijstraat anderzijds. In 1418 verhuisde de lakenhal naar het vleeshuis en werd de lakenhal tot stadhuis herbestemd.

In 1447 verleende Filips de Goede de toelating om kramen te plaatsen rond de lakenhal en het Vleeshuis. Dit was het startpunt voor de Grote Markt om uit te groeien tot centrale verkoopplaats. Archeologische resten van een houten constructie (begin 15de - eind 16de eeuw), welke bij opgraving werden gevonden, zijn mogelijk de resten van een markthal.

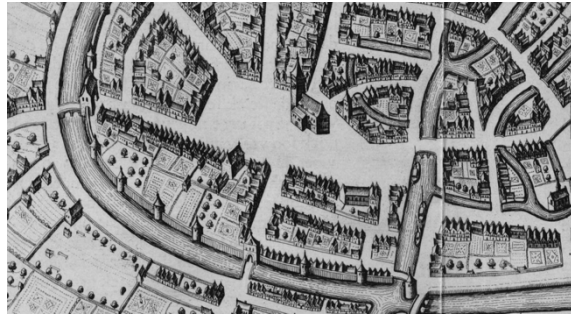
In 1557 werd de Grote Markt opgehoogd en volledig gekasseid. Mogelijk werd toen ook de ronde, blauwe 'heksensteen' geplaatst. De steen was omgeven door een unieke spiraal van kasseien en zou het middelpunt van de stad gemarkeerd hebben. De plek werd gebruikt om heksen en andere 'boosdoeners' terecht te stellen. Tijdens de Spaanse Furie (1595) is fel gevochten op de markt en ook gedurende de Napoleontische oorlog wordt er melding gemaakt van het bivakkeren van Franse troepen op de markt (1814). Gedurende de 18de eeuw werd het stadhuis volledig verbouwd (1740-1745) tot zijn huidige staat en werden een aantal gildehuizen gebouwd en verbouwd, zo kreeg het gildehuis 'D' Eycken Boom' (Grote Markt 36) begin 18de eeuw een stenen barokke gevel ter vervanging van de toenmalige houten gevel.

In de 19de eeuw werd riolering aangelegd op de Grote Markt (1834) en kregen heel wat bestaande huizen een winkelpui. In 1839 werd op de Grote Markt een meridiaan aangebracht die het juiste moment aanduidt waarop het 'middag' wordt, waarbij de linkerhoek van het stadhuis fungeert als naald voor de zonnewijzer. De nationale overheid wilde met dit project de tijdsopgave in de verschillende steden harmoniseren.

Tegen het einde van de 19de eeuw werden op de Grote Markt een aantal verkeerstechnische aanpassingen doorgevoerd. Zo werd er een tramlijn aangelegd in 1889 en werd in 1913 het huis op de hoek van de Antwerpsestraat (Grote Markt 44) afgebroken en vervangen door een smaller pand om de doorgang naar de Antwerpsestraat te verbreden. Tot aan de eeuwwisseling bleef de Grote Markt nog voetgangersdomein.

Afbeelding 6: Zicht op de Grote Markt, ca. 1910
(Erfgoedbank Kempens Karakter - SLI001000306)

Afbeelding 7: Grote Markt en omgeving, 1649 (www.cartesius.be)

Afbeelding 8: Zicht op de Vismarkt, niet gedateerd
(Erfgoedbank Kempens Karakter - SLI001005413)

Afbeelding 9: Detail van de Ferrariskaart, 1771-78
(www.geopunt.be)

Afbeelding 10: 'Fabriek van papier' en Werf, circa 1890
(Erfgoedbank Kempens Erfgoed - SLI001002457)

Afbeelding 11: Detail Vandermaelenkaart, 1846-54
(www.geopunt.be)

Afbeelding 12: Felix Timmermansplein (destijds Messenpleintje),
niet gedateerd (Erfgoedbank Kempens Erfgoed - SLI001008229)

Afbeelding 13: Herberg 'In den Hemel', circa 1900
(Erfgoedbank Kempens Karakter - SLI001034586)

Afbeelding 14: Werf, niet gedateerd
(Erfgoedbank Kempens Erfgoed - SLI001000801)

Afbeelding 15: Werf, circa 1900
(Erfgoedbank Kempens Erfgoed - SLI001016816)

In 1900 worden de panden 'Keysershoff', 'Sint-Joseph' en 'Climmende Koey' (Florent Van Cauwenberghstraat 1-5) onteigend voor de bouw van een post-, telegrafie- en telefoniekantoor. In 1903-04 werden de panden grotendeels gesloopt en vervangen door een neogotisch gebouw. In 1908 werd de gevel van het gildehuis 'D' Eycken Boom' (Grote Markt 36) gerestaureerd en in datzelfde jaar bouwde men vlakbij het imposante neogotische burgerhuis 'Rome' (Grote Markt 38). Naast deze gebouwen kenmerkten nog talrijke imposante gevels het marktuitzicht: 'Ons Vermaek' (Grote Markt 3), 'De Gulden Kraan' (Grote Markt 10-11), het brouwershuis (Grote Markt 20), 'De Roose' (Grote Markt 21), 'Eyseren Hoed' (Grote Markt 22), de meesterwoning van senator Ch. Cools (Grote Markt 23), het bakkershuis (Grote Markt 41-42), de brouwerij 'De Vijfhoek' (Grote Markt 56) en de brouwerij 'Het Schaeckberd' (Grote Markt 57).

Het merendeel van de huizen op en rond de Grote Markt dateerden echter van de 18de en 19de eeuw en hadden een (neo)classicistische vormgeving met eenvoudig witgepleisterde lijstgevels.

Alle historisch materiaal van de 16de tot de 19de eeuw geeft hetzelfde beeld van de markt (zie Afbeelding 4 t/m Afbeelding 11): een grote open ruimte met belfort en lakenhal en ongeveer dezelfde rooilijnen als vandaag. Op basis hiervan lijkt er de laatste eeuwen dus ruimtelijk weinig of niks te zijn veranderd aan de Grote Markt.

Tussen 1889 en 1958 liep tramlijn 42 Antwerpen-Lier over de Grote Markt. Het netwerk van buurspoorwegen werd in de tweede helft van de 19de eeuw aangelegd om door het spoornet niet bediende plaatsen bereikbaar te maken. Op die manier konden lokale sectoren zoals landbouw en nijverheid zich verder ontwikkelen. De lijn Antwerpen-Lier werd in gebruik genomen op donderdag 31 oktober 1889. Na gedeeltelijke afbraak van de rails tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de lijn verbreed heraangelegd en in november 1919 werd ook het gedeelte in Lier terug in gebruik genomen. In de jaren '30 werd de lijn geëlektrificeerd en werden de stoomtrams vervangen door dieseltrams. Op 27 september 1958 kwam er een einde aan het gebruik van tram 42.

Tot de eerste helft van de 20ste eeuw werd op de Grote Markt ieder jaar een houten kiosk opgetrokken waar o.a. concerten en taptoes werden uitgevoerd. De kiosk werd opgetrokken tijdens de maand juni voor Lierkermis en bleef staan tot en met de Sint-Gummaruskermis in oktober. Daarna werd de kiosk afgebroken omwille van het jaarlijks vuurwerk.

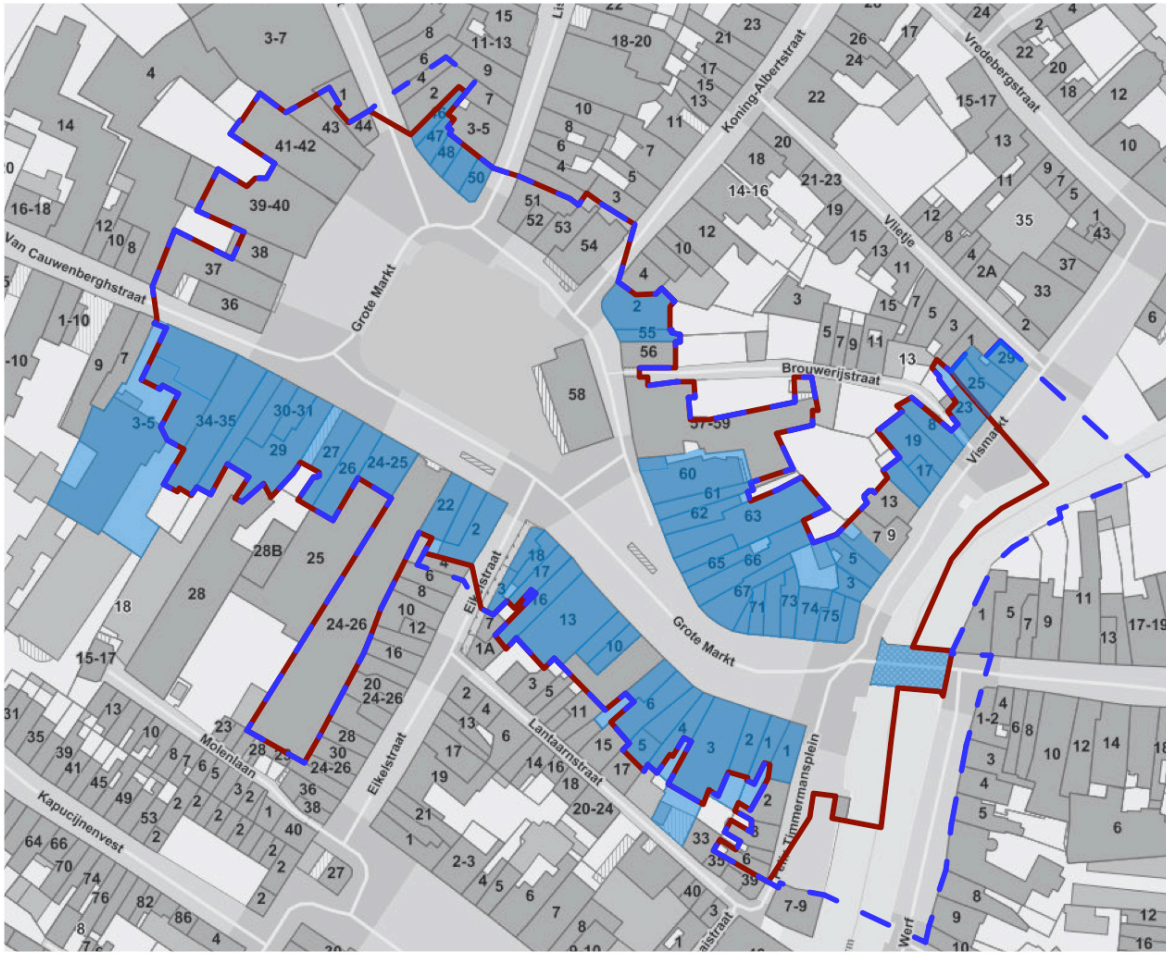
2.1.2 VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF

De ontstaansgeschiedenis van de Vismarkt, het Felix Timmermansplein en de Werf loopt enigszins parallel met die van de Grote Markt.

De Vismarkt behoorde vermoedelijk tot de eerste stadskern. De kade werd gemetseld in 1414 en aansluitend werd de markt gekasseid. In 1660 werd een ordonnantie uitgevaardigd die de Vismarkt aanduidde als plaats waar de vissers hun vis moesten verkopen. In 1835 werd de stadspomp op de Vismarkt geïnstalleerd. Het plein werd omstreeks 1845 aangelegd na overwelling van de Brouwersvliet en de Vredebergvliet, die beide hier hun bron en monding hadden. In 1877 werd de vismijn afgebakend met arduinen paaltjes en ijzeren verbindingsstaven. Eind 19de eeuw bestond de bebouwing voornamelijk uit neoclassicistische bepleisterde lijstgevels. Twee oudere gebouwen sprongen eruit: het 17de-eeuws 'Buildragershuis' en 'Het Steen' uit 1393. In de Netebedding aan de Hoogbrug, stond een bouwblok waarin o.a. de winkel 'Sint-Anna' gevestigd was.

Het Felix Timmermansplein was tot in de 18de eeuw een straat, meer bepaald de Messenstraat, die evenwijdig liep met de Nete, zie Afbeelding 9. In het begin van de 19de eeuw werd een deel van de bebouwing langs de Nete afgebroken waardoor het Messenpleintje ontstond. De voormalige 'Fabriek van papier' van J. Van Peborgh werd behouden. Rond 1900 baat Maria Van Peborgh in het pand herberg 'In den Hemel' uit (zie Afbeelding 13). De bebouwing bestond uit bepleisterde lijstgevels.

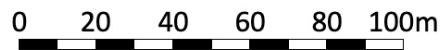
Begin 15de eeuw werd aan de Werf, tussen de Hoogbrug en de Sint-Jansbrug, de eerste stenen aanlegkade in Lier gerealiseerd. De Werf was volledig gekasseid en werd gebruikt als loskade en stapelplaats voor bouwmaterialen. De meeste panden hadden bepleisterde en beschilderde gevels. De meerpalen tegen de kade waren beeldbepalend in het straatbeeld. Begin 20ste eeuw werd de Sint-Pietersvliet, die onder de Werf doorliep, overwelfd.

 Panden verwoest tijdens WOI

 Beschermd stadsgezicht
'Grote Markt en omgeving'

 Afbakening beheersplan

Afbeelding 16: Verwoestingen Eerste Wereldoorlog

Afbeelding 17: Verwoestingen Grote Markt, circa 1914
(Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001036669)

Afbeelding 18: Verwoestingen Grote Markt, 1914
(Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001005862)

2.2 VERWOESTING TIJDENS EN WEDEROPBOUW NA WOI, 1914-25

2.2.1 GROTE MARKT

Vanaf 29 september 1914 werd de stad gebombardeerd door de Duitsers en op 3 oktober 1914 werd de, intussen bijna volledig verlaten, stad ingenomen. Wat volgde waren twee dagen van beschietingen door Engelse bommen en drie dagen van Duitse plunderingen en brandstichtingen. De schade op en rond de Grote Markt was groot. Driekwart van de panden werd verwoest (zie Afbeelding 16). Enkel de huizen tussen de Florent Van Cauwenberghstraat en de Antwerpsestraat, tussen de Lisperstraat en de Koning Albertstraat en de vroegere brouwerijen 'Het Schaeckberd' en 'De Vijfhoek', achter het stadhuis, bleven gespaard.

De Duitse bezetter, waarvan de 'Kommandatur' gevestigd was in het huis 'Rome' (Grote Markt 38), pleitte voor een snelle opruiming van de beschadigde panden omwille van veiligheid, hygiëne en als propaganda. Waardevolle gevels werden ondersteut (zoals het postkantoor (Florent Van Cauwenberghstraat 1-5), de herberg 'De Gulden Kraan' (Grote Markt 10-11) en de Sint-Jacobskapel (Grote Markt 60)) waarna de gedeeltelijk vernielde en bouwvallige woningen werden afgebroken.

Om aan de nijpende woningnood tegemoet te komen, werden begin 1915 houten huisjes gebouwd. De meeste aanvragen voor dergelijk huisje werden ingediend door winkeliers en herbergiers die op die manier hun activiteiten konden hervatten.

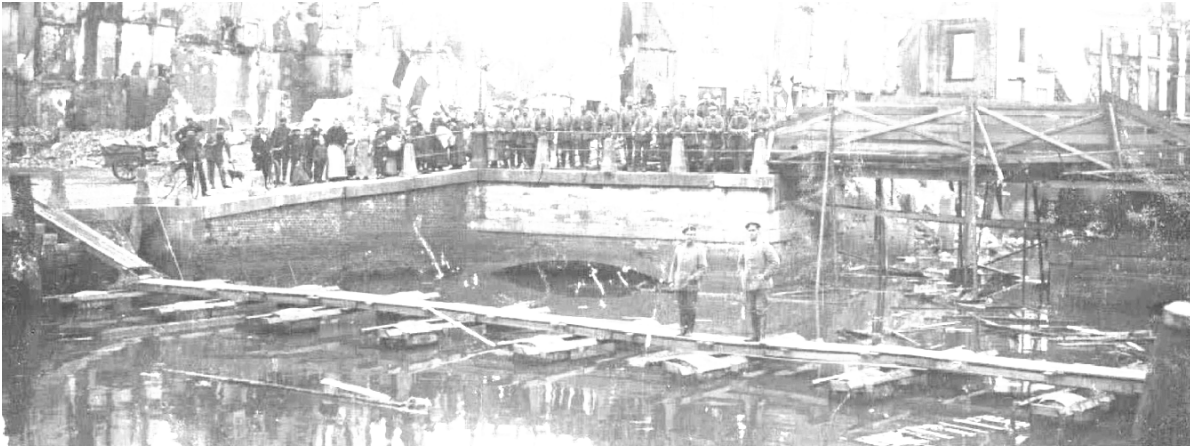
In 1915 maakte de Antwerpse architect Gerard De Ridder in opdracht van het Lierse stadsbestuur een plan voor het verfraaien en herstellen van de stad. Hij trachtte de moderne verkeerseisen in overeenstemming te brengen met het bestaand karakter van de stad bijvoorbeeld door het huis op de hoek met de Eikelstraat (Grote Markt 19) te herbouwen op een galerij en door een aantal rooilijnwijzigingen door te voeren. Hierdoor kon een betere circulatie gecombineerd worden met het behoud van het gesloten karakter van het plein.

Andere voorstellen van Gerard De Ridder, zoals het instellen van een esthetische controlecommissie (bouwraad), het subsidiëren van het herstel en de wederopbouw van gebouwen met artistieke waarde en het opnemen van een verplichting om te bouwen in overeenstemming met het karakter van de wijk, werden ook doorgevoerd wat aanleiding gaf voor een historiserende wederopbouw op en rondom de Grote Markt.

Enkele waardevolle gevels (zoals 'Sint-Arnoldus' (Grote Markt 20), 'De Roose' (Grote Markt 21), 'Eyseren Hoed' (Grote Markt 22), 'Wolfken' (Grote Markt 32) en het postkantoor (Florent Van Cauwenberghstraat 1-5)) werden min of meer gereconstrueerd naar de vooroorlogse toestand, doch in de meeste gevallen werd gekozen voor een volledig nieuwe vormgeving met weinig verwijzingen naar de vooroorlogse toestand. Deze gevels moesten een gepast kader scheppen voor de 'authentieke' oude gebouwen en daarom gemaakt worden in één van de erkende stijlen die in het begin van de 19de eeuw in onze streken in voege waren, ofwel in een stijl die met deze kan instemmen. De ontwerpen werden niet als afzonderlijk deel, maar tevens in verband met hun omgeving beoordeeld. Op die manier trachtte men uniformiteit in vorm en kleur te realiseren.

Ten gevolge van het gebruik van neostijlen zag de stad er na de oorlog ouder uit dan voorheen. Om deze indruk te versterken, zouden zelf niet alle gevels het jaartal van wederopbouw hebben mogen inmetzelen.

De wederopbouw van sommige panden werd gefinancierd door internationale organisaties zoals het Oeuvre Suisse en Belgique (afgekort OSB). Het OSB was een Zwitserse organisatie die tijdens de Eerste Wereldoorlog fondsen ter beschikking stelde voor de wederopbouw van huizen in België. Enkel private eigenaars, met slechts één woning in hun bezit, konden van deze fondsen gebruikmaken. De heropgebouwde woningen kregen meestal in de voorgevel een steen ingebouwd met de letters 'OSB' en een Zwitsers schildje. Binnen het stadsgezicht zouden de panden te Grote Markt 2 en Grote Markt 48 met behulp van het OSB gerealiseerd zijn, doch dergelijke ingebouwde steen werd bij geen van beiden teruggevonden.

Afbeelding 19: Noodbrug tijdens WO1, 1914 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001028896)

Afbeelding 20: Verwoestingen Grote Markt en Felix Timmermansplein, circa 1914 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001017179)

Afbeelding 21: Verwoestingen Grote Markt en Vismarkt, 1914 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001000747)

Afbeelding 22: Verwoestingen Grote Markt en Werf, 1914 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001002811)

Afbeelding 23: Foto uit Neue Kleinhäuser van J. Schüller (Van den Mooter J., Van Santvoort L. (2007))

Afbeelding 24: Architectuurwedstijd Vismarkt (www.lier1418.be)

Afbeelding 25: Architectuurwedstijd Messenstraatje (www.lier1418.be)

2.2.2 VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de Vismarkt nagenoeg volledig vernield, zie Afbeelding 16. Enkel het 18de-eeuws Buildragershuis, gevangenis 'Het Steen' en het naastgelegen pand bleven gespaard.

De panden op het Felix Timmermansplein en de Werf bleven grotendeels gespaard, enkel de hoekwoning aan de Grote Markt werd verwoest.

De Duitse bezetter trachtte een wederopbouw te promoten, zij het slechts met beperkt succes. Het winkelhuis aan de Vismarkt 15 is een zeldzaam gerealiseerd voorbeeld van door de Duitsers gesubsidieerde wederopbouw. Het pand werd gebruikt als voorbeeldproject in Johannes Schüller's publicatie *Neue Kleinhäuser in Belgien erstanden während des Krieges* uit 1918, zie Afbeelding 23. Waarom net deze woning door de Duitse bezetter werd gesubsidieerd is niet duidelijk.

In 1915 liet het stadsbestuur door Gerard De Ridder ideaalplannen maken voor een neotraditionele reconstructie van de Vismarkt. In december 1919 werd door het Oeuvre Suisse en Belgique, in samenwerking met de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, een wedstrijd uitgeschreven voor de wederopbouw van de Vismarkt, het Felix Timmermansplein en de Hoogbrug. In het wedstrijdreglement werd een integratie van het 'Buildragershuis' en 'Het Steen' vooropgesteld. Uiteindelijk namen slechts drie architecten aan de wedstrijd deel. Winnaar werd Egide Van der Paal, doch zijn plannen werden nooit uitgevoerd. Hij zal uiteindelijk enkel het ontwerp voor de Hoogbrug aanleveren.

Om hygiënische en mobiliteitsredenen, werd in 1920 door het stadsbestuur beslist om bij heropbouw de rooilijn tot aan het Buildragershuis aan te passen en de bouwblokken langs de Nete niet te hernemen.

Voor de verdere wederopbouw van de Vismarkt werd gekozen voor een Vlaamse stijl met rode baksteen en witte speklagen.

Afbeelding 26: Monument van de Gesneuvelden bij de Hoogbrug, niet gedateerd (Erfgoedbank Kempens Karakter - SLI001002798)

Afbeelding 27: Woning Cools (Grote Markt 23), 1910 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001033031)

Afbeelding 28: Hotel du Commerce en Farohuis (Grote Markt 24-26), jaren '30 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001033087)

Afbeelding 29: Vismarkt, 1902 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001030860)

Afbeelding 30: Vismarkt, 1954 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001030409)

2.3 RECENTE AANPASSINGEN, 1926-2020

2.3.1 GROTE MARKT

De vernielingen op de Grote Markt blijven tijdens de Tweede Wereldoorlog beperkt, doch onderging de markt tijdens de tweede helft van de 20ste eeuw nog enkele belangrijke veranderingen: de afbraak na brand van het 'Hotel du Commerce' en aanpalende Farohuis (Grote Markt 24-26, zie Afbeelding 28), de (gedeeltelijke) afbraak van de woningen van senatoren Bergmann-Van Acker (Grote Markt 10) en Cools (Grote Markt 23, zie Afbeelding 27) en de afbraak van patisserie Hortense Gilliams-Calus (Grote Markt 66). Bij nieuwbouw bleef men doorgaans vasthouden aan een historiserende vormgeving, soms echter buitenproportioneel of eerder postmodern geïnterpreteerd.

Omwille van de commerciële functie van de markt werd in de jaren '50-'80 het gelijkvloers van veel panden aangepast en voorzien van winkelvitruines, publiciteitsborden en -banners, zonneluifels, neonlichten, ... Vaak zonder veel respect voor de erfgoedwaarden van de gevels.

Sinds de late jaren '80 werd er gediscussieerd over de heraanleg van de Grote Markt in kader van het oplossen van de mobiliteitsproblemen in de binnenstad. In 2011-12 werd de Grote Markt heraangelegd naar een ontwerp van Robbrecht en Daem architecten. Sindsdien staat de markt terug ten dienste van wandelaars en fietsers. In 2008-09 werd ter voorbereiding van de heraanleg archeologisch onderzoek uitgevoerd op de markt. Tijdens het onderzoek werd o.a. de Verloren Kost in kaart gebracht en werd een trap naar het Vleeshuis ontdekt.

2.3.2 VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF

In 1926 werd op de hoek van de Vismarkt en de Hoge Brug het Monument van de Gesneuvelden, ofwel 'den Engel', gerealiseerd (zie Afbeelding 26). De grote gevleugelde figuur was ontworpen door de Antwerpse beeldhouwer Arthur Dupon en architect Georges Brosens.

In 1940, tijdens de Tweede Wereldoorlog, werd de Hoogbrug opgeblazen. Ook het hoekpand Werf/Rechtestraat liep hierbij schade op. Kort na de oorlog werd de Hoogbrug hersteld. Het pand werd heropgebouwd als winkel met appartementen naar ontwerp van C. Sol.

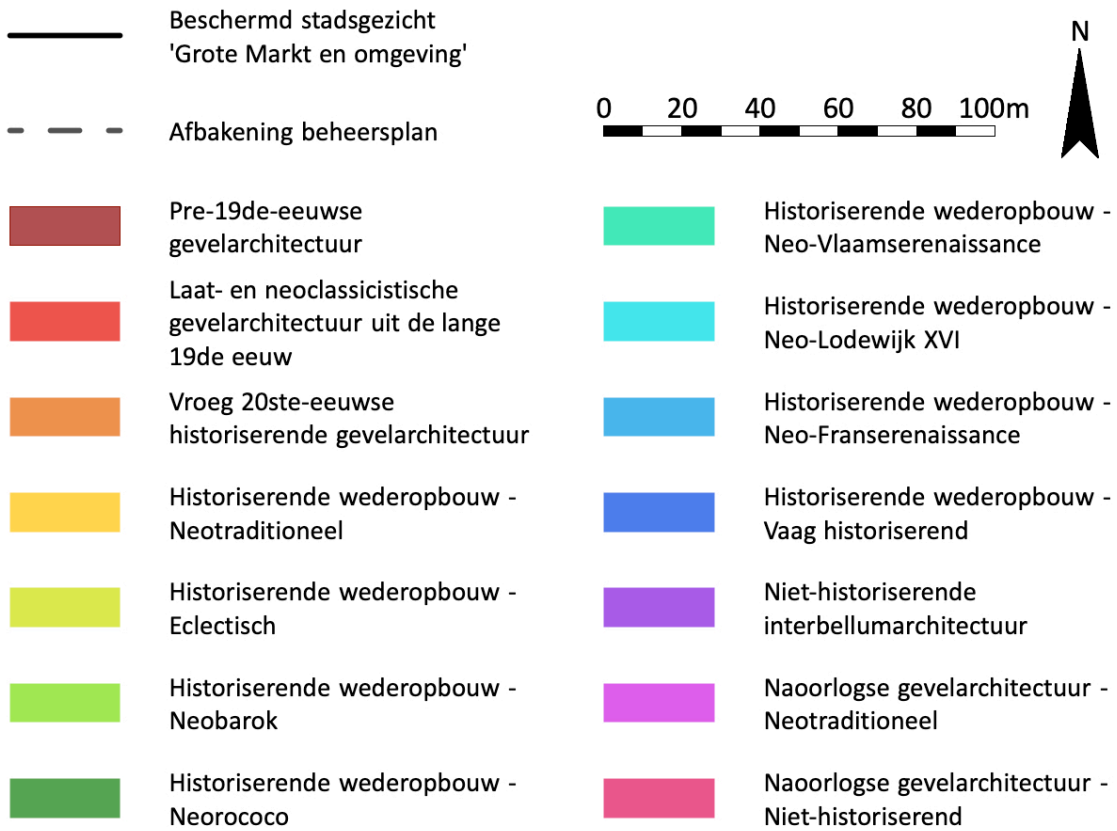
In 1954 werd een stenen balustrade gemetst op de Vismarkt.

Het 'Buildragershuis' werd in 1958 afgebroken voor de bouw van een groot historiserend winkelhuis. In 1963 werd het gebouw (sterk aangepast) heropgebouwd op het Felix Timmermansplein.

In 1967 werd de Hoogbrug verbreed en aangepast aan de noden van deze tijd. Bij deze verbouwing werd het Monument voor de Gesneuvelden verplaatst naar het einde van de Begijnhofstraat en werd vermoedelijk tussen de brug en de kadetrap op de Vismarkt de stenen balustrade terug vervangen door een metalen balustrade naar historisch model.

De burgerhuizen met achterliggende tuinen Werf 3 tot 10 werden beschermd als stadsgezicht op 1 maart 1978 omwille van de industrieel-archeologische en historische waarde. Vier van deze panden (Werf 3, 4, 5 en 7) worden in hetzelfde besluit beschermd als monument.

Tegelijk met de herinrichting van de Grote Markt in 2011-12 werd aan Felix Timmermansplein een nieuwe identiteit gegeven. De verlaagde kade aan de Nete, een aantrekkelijke zomerse zitplaats, bracht de stad weer dicht bij het water.

Afbeelding 31: Opdeling panden

3 INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND

3.1 GEBOUWEN²

3.1.1 BESCHRIJVING

Dit hoofdstuk geeft een algemene beschrijving van de gebouwen binnen het beschermd stadsgezicht. De beschrijving van de panden is terug te vinden in de individuele fiches.

In lijn met het beschermingsbesluit worden de panden opgedeeld in 6 categorieën op basis van datering en stijl, zie Afbeelding 31. Een foto-overzicht van de panden per categorie is terug te vinden in Bijlage 4.

Bouwkundige termen die in dit en volgende hoofdstukken worden gebruikt, zijn terug te vinden in de woordenlijst in Bijlage 6.

3.1.1.1 PRE-19DE-EEUWSE GEVELARCHITECTUUR

Het bouwkundig geheel bevat nog meerdere panden uit vroegere periodes (14de-18de eeuw). Het Vleeshuis werd tijdens de 20ste eeuw beeldbepalend gewijzigd in historiserende zin (zie Afbeelding 32 en Afbeelding 33). De gevelarchitectuur van de andere pre-19de-eeuwse panden dateert voornamelijk uit de 17de en 18de eeuw, waarvan enkele als inspiratiebron dienden voor de historiserende gevelarchitectuur van de 20ste eeuw. Naast het belfort zijn er nog twee zichtbare overblijfselen uit de late middeleeuwen: de Sint-Jacobskapel (zie Afbeelding 34) en de gevangenis 'Het Steen' (zie Afbeelding 35).

De meeste pre-19de-eeuwse panden hebben een gevel uit witte, Vlaamse natuursteen, met name Ledesteen en Brusseliaanse steen. Sporadisch is Gobertangesteent terug te vinden van 19de-eeuwse restauraties.

3.1.1.2 LAAT- EN NEOCLASSICISTISCHE GEVELARCHITECTUUR UIT DE LANGE 19DE EEUW

Het geheel bevat nog vijf panden in laat- of neoclassicisme uit de lange 19de eeuw, waartegen de historiserende architectuur van de 20ste eeuw een reactie was. Deze bevinden zich vooral aan de oostelijke en noordoostelijke zijde van de Grote Markt. Het zijn zowel oudere diephuizen onder een schilddak als breedhuizen onder een zadeldak, telkens met een lijstgevel van drie bouwlagen en drie of vier traveeën. Deze gevels worden vaak gekenmerkt door zowel een horizontale als verticale geleiding. Horizontaal bepalend zijn de cordonlijsten en de kroonlijst, al dan niet gekornist, op klossen, consoles of modillons, en met een tandlijst. Soms wordt de bel-etage benadrukt door een balkon of balustrade. Verticale elementen zijn Ionische pilasters of hoeklisenen, eventueel kolossaal en/of geblokt. De gevelopeningen vertonen vaak een verkleinende ordonnantie (hoe hoger de verdieping, hoe kleiner de ramen) en zijn rechthoekig.

Ze hebben een blauwhardstenen dorpel of (tot cordon doorgetrokken) lekdrempels en decoratieve ijzeren balustrades, evenals geschilderd houten schrijnwerk, vaak met een kleine roedeverdeling. De decoratie blijft verder beperkt.

Op het Felix Timmermansplein 3-6 staan vier breedhuizen van drie bouwlagen uit het begin van de 20ste eeuw die aansluiten bij het neoclassicisme maar die ook andere invloeden vertonen, o.a. art nouveau. De decoratie bestaat uit baksteen in verschillende kleuren. Blauwe hardsteen (Petit Granit) heeft een ondersteunende functie.

3.1.1.3 VROEG 20STE-EEUWSE HISTORISERENDE GEVELARCHITECTUUR

De historiserende gevelarchitectuur die de wederopbouw kenmerkt, werd ook voor de Eerste Wereldoorlog al toegepast, met name bij drie vroeg 20ste-eeuwse panden aan de westzijde van de Grote Markt: Florent Van Cauwenberghstraat 1-5, Grote Markt 38 en 44 (zie Afbeelding 36 t/m Afbeelding 38). Alle drie met witnatuurstenen parement: in de vroeg-20ste-eeuwse verbouwing van het oude Hof van Colibrant tot posthotel (Florent Van Cauwenberghstraat 1-5) is er een dominant gebruik van Gobertangesteent, de gevel van Grote Markt 38 werd uitgevoerd met Euville, voor de gevel van Grote Markt 44 werd dan weer Savonnières gebruikt.

² Deze beschrijving werd gebaseerd op de beschrijving in het beschermingsbesluit.

Afbeelding 32: Vleeshuis, voor 1914
(Erfgoedcel Kempens Karakter – SLI001000294)

Afbeelding 33: Vleeshuis, 2018 (Beeldbank Onroerend Erfgoed)

Afbeelding 34: Sint-Jacobskapel

Afbeelding 35: 'Het Steen'

Afbeelding 36: Florent Van
Cauwenberghstraat 1-5

Afbeelding 37: Grote Markt 38

Afbeelding 38: Grote Markt 44

3.1.1.4 HISTORISERENDE WEDEROPBOUW

Het geheel van de Grote Markt, Vismarkt en het Felix Timmermansplein wordt in de eerste plaats gekarakteriseerd door wederopbouwpannen uit de periode 1918-1925. De gevelarchitectuur die hierbij gehanteerd werd, is bijna uitsluitend historiserend, meer bepaald neotraditioneel, eclectisch, neobarok, neorococo, neo-Vlaamserenaissance, neo-Lodewijk XVI, neo-Franserenaissance.

Het betreft voornamelijk breedhuizen (nok parallel met de straat) maar door de gevelbrede dakkapellen met snijdend zadeldak aan de straatzijde tonen de meeste panden zich als diephuis. De meeste panden hebben een zadeldak van dakpannen of leien, enkele hebben een (pseudo-)mansardedak. De meeste huizen tellen drie bouwlagen en drie traveeën waardoor een sterke verticale ritmering ontstaat.

De gevels zijn veelal symmetrisch opgevat met een rijker uitgewerkt middentravee door toepassing van een risaliet, balkon, deurvenster, dakkapel, flankerende lisenen, pilasters, decoratieve penanten, een over verschillende verdiepingen doorlopende omlijsting, geprofileerde gevelopeningen en/of meer uitgewerkte decoratieve elementen. Ook de eerste verdieping wordt vaak benadrukt met een centraal deurvenster, balkon, erker, geprofileerde omlijsting van gevelopeningen, lekdrempels op consoles en/of decoratieve elementen. Het gelijkvloers huisvest veelal een horecagelegenheid of winkel voorzien van een gevelbrede pui of, in mindere mate, een centrale deur met aan weerszijden een (verlaagd) venster. Eerder uitzonderlijk (zeker op de Grote Markt) is de begane grond opgevat als een traditioneel enkelhuis, met een deurtravee en twee raamtraveeën.

De meeste panden hebben een gevelbrede topgevel. Enkele panden (voornamelijk in neorococo, neo-Lodewijk XVI en neotraditionele stijl) hebben lijstgevels maar ook deze hebben meestal een uitgewerkte dakkapel met topgevel boven de middentravee en meer eenvoudige dakkapellen of ossenogen boven de zijtraveeën. Hoekwoningen hebben daarenboven vaak eenvoudige dakkapellen boven de zijgevels. De topgevels zijn één- of tweeledig en kunnen in twee grote groepen verdeeld worden: enerzijds de puntgevels, trapgevels en tuitgevels die voornamelijk bij de neotraditionele stijl worden toegepast en die eerder sober zijn opgevat en anderzijds de klokgevels, halsgevels, volutengevels en in- en uitgezwente topgevels. Deze laatsten worden vaak geflankeerd door vleugelstukken (met voluten), bekroond door een gebogen kroonlijst met gestrekte uiteinden of door een driehoekig frontonnetje, en versierd met siervazen (en eerder uitzonderlijk met rolwerk).

Heel wat panden hebben net onder het dak een klassieke (gekorniste) kroonlijst op klossen met eventueel een tandlijst, een centraal gebroken fronton en andere elementen van de klassieke lijst zoals friezen, triglifien en regula met guttae. Andere klassieke elementen die vaak terugkomen zijn Korintische, Ionische of komposiet half- of driekwartzuilen en (geblokte) pilasters (uitzonderlijk kolossaal of in superpositie). Ook de pui-omlijsting omvat in vele gevallen een min of meer uitgewerkt lijst en flankerende zuilen of pilasters.

Het parement is ofwel volledig in witte natuursteen en/of blauwe hardsteen ofwel in rode baksteen. Voor het witnatuurstenen parement wordt vooral gebruik gemaakt van Euville en Savonnières. Bij het baksteenparement is eerder uitzonderlijk sprake van decoratief metselwerk, maar het baksteenmetselwerk is wel regelmatig afgewerkt met knipvoegen en wordt stevast in min of meerdere mate verlevendigd met blauwe hardsteen en/of witte natuursteen. Sporadisch wordt er gebruik gemaakt van simili, een cementpleister bedoeld als imitatie van natuursteen.

De decoratie is deels stijlgebonden en bestaat uit overhoekse topstukken (pinakels), rocailles, casementen of spiegels, cartouches, mascarons, siervazen, leeuwenkoppen, diamantkoppen, bolornamenten, hermen, bebaarde mannenhoofden, ramskoppen, bloem- en fruitmotieven (guirlandes of festoenen), putti en wortelmotieven en enkel of dubbel vaasvormige balusters. Bij een aantal woningen worden de borstweringen versierd met eenvoudige geometrische motieven zoals cirkels en ruiten. Heel uitzonderlijk is het beeldhouwwerk verguld. Ten slotte getuigt de decoratie bij enkele gevels van een art deco-invloed, bijvoorbeeld in het decoratief metselwerk of de geometrische stilering van bepaalde decoratieve elementen.

Een vijftal gevels bevatten figuratieve vrijstaande beelden. Vaker voorkomend zijn figuratieve reliëfs die meestal de huisnaam of de functie van het gebouw illustreren. Ook blauwhardstenen of witnatuurstenen panelen met opschriften verwijzen regelmatig naar de historische huisnaam of toenmalige functie van het pand. Enkele datumstenen verwijzen naar de vernieling en/of wederopbouw van het pand. De pui-omlijsting bevat regelmatig naamstenen van de ontwerper en - eerder uitzonderlijk - een herdenkingsplaat met verwijzing naar voormalige bewoners van het pand.

Afbeelding 39: Grote Markt 34-39

Afbeelding 40: Grote Markt 40-44

Afbeelding 41: Grote Markt 51-54B

Afbeelding 42: Grote Markt 54-57

Afbeelding 43: Grote Markt 24-29

Afbeelding 44: Grote Markt 67-75

De gevelopeningen zijn vooral rechthoekig, segment- of steekboogvormig. Schouder- of spiegelboogvormige gevelopeningen zijn voornamelijk terug te vinden op de eerste verdiepingen en in het middentravee. Eerder uitzonderlijk is de toepassing van de rondboog. Deze is voornamelijk terug te vinden in de topgevels voor ronde en ovale (blinde) oculi.

De meeste raamopeningen hebben geschilderd houten schrijnwerk met kleine roedeverdeling, voornamelijk in de topgevel en in de bovenlichten. Een aantal gebouwen heeft decoratief bewerkt houten schrijnwerk en er bleef één houten poort met ijzeren benageling bewaard. Enkele ramen hebben gebogen glas, geslepen glas en/of glas-in-lood (met name in de bovenlichten of oculi). De raamopeningen hebben soms stenen kruisvensters, tussendorpels of stijlen. Deze stijlen zijn in uitzonderlijke gevallen decoratief uitgewerkt.

Verskillende gevels bevatten decoratief smeedwerk in de vorm van balustrades, afsluiting van deurlichten, poorten en winkelpuien, gevelankers en consoles voor vlaggenmasten.

3.1.1.5 NIET-HISTORISERENDE INTERBELLUMARCHITECTUUR

Midden jaren twintig werd bij de wederopbouw of verbouwing van twee panden gekozen voor een gevelarchitectuur die eerder aansluit bij de art deco en het modernisme. Qua woningtype en volume zijn deze vergelijkbaar met de historiserende wederopbouw, maar de gevelarchitectuur is eerder geometrisch gedecoreerd en bestaat uit een combinatie van baksteen en cementering.

Eind jaren dertig koos men ook voor de nieuwbouw te Vismarkt 13 voor een moderne gevelarchitectuur. De gevelindeling van de bakstenen gevel met blauwe hardstenen pui en het plat dak wijken af van de historiserende wederopbouw, doch het pand sluit er qua schaal, volume en silhouet goed bij aan.

3.1.1.6 NAOORLOGSE GEVELARCHITECTUUR

Voor zeven panden die sinds de tweede wereldoorlog werden (her)opgetrokken, koos men wederom voor een historisch geïnspireerde, neotraditionele gevelarchitectuur. Het pand te Grote Markt 34-35 is eerder vaag traditioneel geïnspireerd. Voor 3 panden werden gekozen voor een niet-historiserende, meer bepaald postmoderne of hedendaagse, vormgeving.

De naoorlogse neotraditionele panden zijn vergelijkbaar met deze uit de wederopbouwperiode, doch zijn iets groter qua schaal. Het betreft voornamelijk breedhuizen onder een zadeldak van twee tot vijf traveeën en drie of vier bouwlagen. De bovenverdiepingen zijn vrij uniform uitgewerkt met soms een beperkte benadrukking van de eerste verdieping of de middentravee. Deze panden hebben zowel lijstgevels als gevelbrede topgevels die qua vorm aansluiten bij de topgevels uit de wederopbouwperiode. Het parement is meestal een combinatie van baksteen met witte natuursteen en blauwe hardsteen voor de plint, venster- en pui-omlijstingen, stijlen, muurbanden, pilasters, waterlijsten, topaflijning en decoratieve elementen zoals frontons, modillons, voluten, frontons, pinakels, bolornamenten, casementen, stenen cartouches met huisnaamschrift en een illustrerend reliëf. Deze decoratie is wel eenvoudiger en meer spaarzaam aangebracht dan bij de gevels uit de wederopbouwperiode. De gevelopeningen zijn rechthoekig of segmentboogvormig en hebben uitzonderlijk een stenen tussendorpel. Het schrijnwerk heeft vaak een kleine roedeverdeling, met name voor de bovenlichten.

De postmoderne en hedendaagse panden sluiten aan bij de naoorlogse neotraditionele panden maar hebben een geometrisch uitgezuiverde en soms anachronistische decoratie. Bij de panden aan de Grote Markt 26 en 34-35 ontbreekt die decoratie bijna volledig.

Afbeelding 45: Plantengroei

Afbeelding 46: Vorstschade t.g.v. waterinfiltratie

Afbeelding 47: Gescheurde en verweerde deksteen

Afbeelding 48: Oppervlakte-erosie

Afbeelding 49: Gipskorsten blauwe hardsteen

Afbeelding 50: Schilfvorming blauwe hardsteen

Afbeelding 51: Barsten blauwhardstenen balkon

Afbeelding 52: Geërodeerde en gebarsten similibepleistering

3.1.2 DIAGNOSE

De diagnosestelling geschiedt vanop straat zonder verdere controle in het interieur van het gebouw. De diagnose heeft dan ook een aantal beperkingen. Het schrijnwerk is niet in detail onderzocht, het geveloppervlak is niet aan de interieurzijde op gebreken onderzocht en de waterdichtheid van de dakbedekking en –aansluitingen is niet ter plaatse nagekeken. De diagnose wordt dan ook geformuleerd onder voorbehoud van verdere aanvulling van gebreken.

Onderstaande diagnose bespreekt de meest voorkomende problemen binnen het beschermd stadsgezicht. De gedetailleerde diagnose van de panden is terug te vinden in de individuele fiches.

ALGEMEEN

De zichtbare delen van de meeste panden bevinden zich in een matige tot goede staat.

Bijna alle panden werden op het gelijkvloers aangepast om er een horecagelegenheid of winkel in onder te brengen. Vaak is deze aanpassing zuiver utilitair en houdt ze geen rekening met de historische gevelarchitectuur. Dergelijke aanpassingen verarmen het gevelbeeld en het algemene straatbeeld.

Verspreid over de gevels, doch voornamelijk ter hoogte van de winkelpuien, worden in onbruik geraakte leidingen, (roestende) haken, ... en (herstelde) boorgaten teruggevonden.

Diverse handels-, horeca- en woonruimtes op en rond de Grote Markt staan leeg. Dergelijke leegstand is nefast voor het onderhoud van het bouwkundige erfgoed.

De kosten voor inname van het openbaar domein bij werven (bv. het plaatsen van een container, hoogtewerker, torenkraan, stelling, verhuiswagen of het leveren van meubels, stockeren van bouwmaterialen, ...) lopen hoog op. Dit werkt ontmoedigend m.b.t. restauratie en onderhoud van de gevel.

IN DETAIL

BAKSTEEN

Veel voorkomende gebreken aan het baksteenmetselwerk betreffen scheur- en barstvorming, oppervlakte-erosie en vochtbelasting. Deze laatste heeft uitloging van voegwerk, planten- en mosgroei, vorstschade, zoutuitbloeiingen en afdruipsporen tot gevolg.

Bij diverse panden is lokaal voegwerk weggefallen. Vaak werd schade hersteld met te grijze cementmortel en/of een afwijkend voegtype, meer bepaald een platvolle voeg i.p.v. een knipvoeg.

Een aantal gevels werd te hard gereinigd. De baksteen heeft op vele plaatsen de harde scherf verloren.

WITTE NATUURSTEEN

Het witnatuurstenen parement is doorgaans grijs gepatineerd, maar ook vervuild.

Vaak zijn witnatuurstenen gevellijsten niet afgedekt met lood waardoor deze en het onderliggende parement door regenwater worden belast.

Witnatuurstenen profielen, decoraties, ... zijn plaatselijk licht tot sterk geërodeerd. Er zijn kleine en grote stukken afgebroken, steenschilfers zitten los en het oppervlak schilfert af. Scheur- en barstvorming komen sporadisch voor. Bij diverse panden is lokaal voegwerk weggefallen of verweerd. Vaak werd schade hersteld met te grijze cementmortel.

Lokaal en verspreid over de gevels, vermoedelijk op plaatsen waar de voegmortel is weggefallen of waar de stelmortel is verzand, is er mos – en/of plantengroei.

Een aantal witnatuurstenen elementen (balkons, dekstenen, decoraties, ...) vertonen sterke scheurvorming en/of verwerking. De stabiliteit van deze elementen dient te worden nagekeken.

BLAUWE HARDSTEEN

Meest waargenomen schade bij blauwhardstenen elementen zijn uitgespoelde en geërodeerde stylolieten. Ook schilfer- en barstvorming komen regelmatig voor. De blauwhardstenen elementen zijn vervuild, o.a. met gipskorsten op plaatsen die niet aan regenwater zijn blootgesteld.

Voegwerk is lokaal weggefallen of afgescheurd. Sporadisch staan voegen open.

Enkele blauwhardstenen balkons vertonen sterke scheurvorming, de stabiliteit van deze balkons dient te worden nagekeken.

BEPLEISTERING

De bouwnaden tussen de verschillende panden zijn veelal bepleisterd. Op diverse naden is een deel van de bepleistering weggefallen. Ook de bepleistering op een aantal van de bovendakse scheidingsmuren is beschadigd. Gevels die afgewerkt zijn met similibepleistering zijn vervuild en, indien aanwezig, schilfert de verflaag af. De pleisterlaag is licht tot sterk geërodeerd. De pleister vertoont plaatselijke barsten en stukken bepleistering zijn weggefallen.

Afbeelding 53: Afschilfering van de verflaag, vergrijzing van de houtstructuur

Afbeelding 54: Verdwenen stopverf en afbladderende verf

Afbeelding 55: Oorspronkelijke winkelpui met glas-in-lood

Afbeelding 56: Exfoliatie borstwering

Afbeelding 57: Vervuild leidendak

Afbeelding 58: Bochtrijke regenwaterafvoer

Afbeelding 59: Te talrijke publiciteit die het gevelbeeld niet respecteert

Afbeelding 60: Publiciteitsfolie winkelvitrine

BUITENSCHRIJNWERK

Het houten schrijnwerk werd bij diverse panden vervangen door schrijnwerk in pvc, aluminium, ... al dan niet mits hernemen van een historische raamindeling. Deze materialen zijn historisch niet correct en daarom vaak storend in het gevelbeeld.

Het nog aanwezige houten schrijnwerk is algemeen in goede staat. Een aantal raamvleugels zijn licht afgezakt, heren der is stopverf verdwenen en sporadisch wordt een ingerotte steenlijst, deurlijst of luik waargenomen. Het schilderwerk vertoont regelmatig sporen van sleet en bladdert af.

In enkele panden is nog origineel glas-in-lood of geslepen beglazing aanwezig. Het glas bevindt zich in goede staat. De sterk spiegelende beglazing die in het schrijnwerk van sommige panden werd gebruikt, verstoort het gevelbeeld. Bij een aantal panden zijn nog originele houten rolluiken aanwezig. Deze lijken geen van allen nog te worden gebruikt. Het schilderwerk is veelal in slechte staat.

IJZERWERK

Heel wat ijzerwerk vertoont roestvorming, al dan niet met (beperkte) exfoliatie en roestsporen op het omliggend parement.

DAKBEDEKKING, -DOORBREKINGEN & AANSLUITINGEN

Voor diverse daken werden bij herstel kunstleien (o.b.v. (asbest)vezelcement of bitumen) gebruikt. Deze materialiteit is historisch afwijkend. De voegen tussen de leien zijn bovendien vaak sterk bemost. De leien zelf zijn, evenals de natuurleien van andere panden, doorgaans in goede staat.

De met Vlaamse of mechanische pannen afgewerkt daken lijken algemeen in goede staat.

Lokaal zijn loden afwerkingen slecht aangebracht, losgekomen en/of opgewaaid.

Op de meeste daken zijn geen ladderhaken of ankerpunten voorzien.

De schoorstenen zijn vaak slordig gemetst of ingevoegd. Bij sommige panden werden afwijkende bakstenen gebruikt.

REGENWATERAFVOER

Op de gevel van veel panden is geen regenwaterafvoer in opbouw aanwezig. De regenwaterafvoer geschiedt vermoedelijk in pandig of langs de achterzijde van het gebouw. Waar wel regenwaterafvoeren aanwezig zijn, zijn deze uitgevoerd in zink, koper, pvc, ... al dan niet met gietijzeren stampijp. Gebruik van pvc is historisch niet correct. Sommige afvoeren kennen een zeer bochtrijk traject.

PUBLICITEIT

De publiciteit aan de gevels wordt beoordeeld op basis van de afwegingsprincipes in het *Afwegingskader publiciteit in en aan beschermd erfgoed*.

Schaal en positie afstemmen op het erfgoed:

Het gevelbeeld wordt niet overal gerespecteerd. Vaak werden de positie en/of de afmetingen van de publiciteit niet afgestemd op de bestaande gevelonderdelen.

Voornamelijk ter hoogte van het gelijkvloers, meer bepaald op de winkelvitrines, werd publiciteit aangebracht op de beglazing. Hierbij wordt het gevelbeeld wel gerespecteerd, doch is het belangrijk dat de gevelopeningen functioneel blijven, stickers die de volledige vitrine afdekken zoals bij Grote Markt 54B verstoren het gevelbeeld wel (zie Afbeelding 58).

Af- en bedekken van het erfgoed vermijden:

Omdat gevelelementen (zoals raam- en deuropeningen, gevellijsten (kroon-, water-, sierlijst, kordons), vensterbanken, diefijzers, risalieten, sluitstenen, sierstukken (kapitelen, diverse ornamenten, ...), beelden, borstweringen, balustrades, balkons, ...) bijdragen aan de erfgoedwaarde van een gevel, is het belangrijk deze zichtbaar te houden en dus niet met publiciteit te bedekken.

Dit werd niet bij alle panden gerespecteerd, bijvoorbeeld door het aanbrengen van publiciteit op (smeedijzeren) balustrades.

Matigheid en eenvoud in acht nemen:

Op veel gevels is te veel publiciteit aangebracht: banners, panelen, tekst op luifel en/of winkelvitrine, publiciteitsbordjes van verkochte producten, ... Vaak werd ook boven het gelijkvloers publiciteit aangebracht. De vormgeving is zeer divers en vaak weinig sober.

Afbeelding 61: Gevelluifel Grote Markt 47

Afbeelding 62: Gevelluifels Grote Markt 74

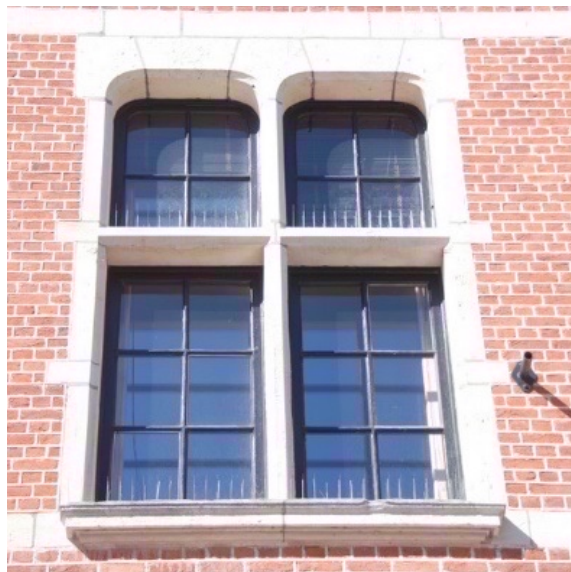
Afbeelding 63: Straatverlichting Grote Markt 75

Afbeelding 64: Straatverlichting Grote Markt 67-68

Afbeelding 65: Slordig aangebrachte duivenwering (netten)

Afbeelding 66: Visueel storende duivenwering (pinnen)

Afbeelding 67: Keldergatopening afgedekt met metalen beplating

Afbeelding 68: Keldergatopening afgedekt met decoratief metalen rooster

Duurzame materialen gebruiken:

De aangebrachte banners en luifels zijn vaak niet uitgevoerd in duurzame materialen noch kwaliteitsvol bevestigd waardoor deze vuil worden en los komen te hangen.

De kleur van de publiciteit is vaak niet afgestemd op het erfgoedelement waartegen/waarin ze geplaatst wordt waardoor de aandacht te sterk wordt afgeleid van de aanwezige erfgoedwaarden.

Uniformiteit nastreven:

Er is geen uniforme benadering van de zaakgebonden publiciteit binnen het stadsgezicht waardoor een wildgroei van publiciteit is ontstaan die de aandacht afleidt en de erfgoedwaarden verstoort.

Een uniforme vormgeving (typografie, kleur- en materiaalgebruik, grootte, ...) kan er enerzijds voor zorgen dat de publiciteit minder dominant aanwezig is. Anderzijds kan een uniforme vormgeving ervoor zorgen dat de repetitie de zaakgebonden publiciteit meer op de voorgrond brengt, zonder de erfgoedwaarde van het stadsgezicht aan te tasten.

Maximaal bundelen:

Publiciteit dient maximaal te worden gebundeld op één gemeenschappelijke drager. Een teveel aan dragers, wat bij veel panden voorkomt, gaat ten koste van de ervaring van de erfgoedwaarden en -kenmerken.

Schade bij bevestiging vermijden:

De bevestiging van de publiciteit kon vaak niet in detail worden beoordeeld. Op verschillende gevels zijn in onbruik geraakte bevestigingen en boorgaten zichtbaar.

GEVELLUIFELS

Aan diverse winkelpanden werd een gevelluifel aangebracht. De meeste luifels werden bovenaan de onderpui aangebracht. Ze bedekken de historische pui en verarmen daardoor het gevelbeeld. Vaak is de kleur of het opschrift ook onvoldoende terughoudend.

TECHNIEKEN

Op verschillende bouwnaden is straatverlichting aangebracht. Het betreffen armaturen met eenzelfde vormgeving als de armaturen op de verlichtingspalen op de Grote Markt, zie Afbeelding 40 en pagina 78 van de analyse in Bijlage 4.1. De armaturen sluiten aan bij andere elementen in het straatbeeld en zijn op een gangbare plaats aangebracht. Ze verstoren het straatbeeld niet. De excentrische plaatsing op het pand Grote Markt 67-68 verstoort het gevelbeeld wel omdat er bij plaatsing geen rekening gehouden werd met de symmetrische gevelarchitectuur van het pand, zie Afbeelding 64.

Naast straatverlichting zijn er nog talrijke verlichtingsarmaturen door private eigenaars of de stad op de gevels aangebracht, zowel voor de verlichting van de gehele gevel of specifieke gevelelementen als voor verlichting van publiciteitsdragers. De armaturen zijn veelal storend voor het gevelbeeld ofwel door hun vormgeving ofwel door hun opstelling. Bovendien verstoort dergelijke private verlichting het coherent nachtbeeld dat de stad tracht te creëren.

Rondom de contouren van diverse panden en van de Hoogbrug werd ledstrips aangebracht. Deze strips zijn op verschillende plaatsen losgekomen en worden niet meer gebruikt.

Distributieleidingen, elektriciteitsleidingen, ... zijn vaak slordig op de gevels aangebracht, voornamelijk ter hoogte van bouwnaden en lijstwerk.

DUIVENWERING

Op diverse panden is een duivenwering met pinnen (en sporadisch netten) aangebracht. De aangebrachte duivenwering wijst op een problematiek van overlast.

Door de plaats waar en de omvang waarin de duivenwering werd aangebracht, is ze op sommige panden visueel storend. Het is niet de duif op zich, maar de hoeveelheid duiven die zorgt voor overlast. Afweersystemen verminderen weliswaar de vervuiling en schade aan de gevels, maar doordat de duiven zich verplaatsen kan er weer vervuiling en schade aan een ander gebouw ontstaan.

KELDERGATOPENINGEN

De meeste keldergatopeningen zijn uitgevoerd met een blauwhardstenen omlijsting. De afdekking is zeer divers: metalen roostering, traanplaat, blauwhardstenen afdekplaat, ... Vooral de metalen traanplaten zijn storend in dit historisch kader.

Afbeelding 69: Haken met afdekrosas

Afbeelding 70: Haken met afdekrosas

Afbeelding 71: Kabels boven de rijweg, jaren '30 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001002769)

Afbeelding 72: Verkeersbordhouder

Afbeelding 73: Verkeersbordhouder, circa 1975 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001000392Erfgoedcel)

Afbeelding 74: Trap naar de Nete en verschoven deksteen

Afbeelding 75: Bevestigingsporen deksteen

Afbeelding 76: Verroeste leuning

Afbeelding 77: Beschadigde dekstenen

OVERIGE VOORZIENINGEN

Op de bouwnaden van een aantal panden zijn haken (al dan niet met grote afdekrossas) aanwezig. De haken zijn steeds aanwezig op over elkaar gelegen naden en werden vermoedelijk gebruikt om kabels te spannen voor de bevestiging van verkeersborden, verlichting, banners, ... boven de rijweg (zie Afbeelding 71). De haken zijn momenteel niet meer in gebruik en roestig.

Daarnaast worden ter hoogte van de bouwnaden eveneens een aantal metalen elementen tegen. Uit historisch fotomateriaal blijken deze te zijn gebruikt voor verkeersborden, zie Afbeelding 73. De elementen zijn niet meer in gebruik, roestig en de verf bladdert af.

Op sommige gevels zijn hedendaagse voorzieningen (huisnummers, brievenbussen, deurbellen ...) aangebracht die niet passen in het historisch kader en hierdoor het gevel- en stadszicht verstoren.

3.2 BOUWKUNDIGE ELEMENTEN

3.2.1 HOOGBRUG

3.2.1.1 BESCHRIJVING

Monumentale witstenen brug op drie steekbogen tussen pijlers met een wigvormige verzwaring, met een gekasseid wegdek en een ijzeren leuning.

3.2.1.2 DIAGNOSE

Algemeen is deze brug in goede toestand. Lokaal is er vervuiling, zijn er zoutuitbloeiingen, loskomende en (vermoedelijk) verzand voegwerk, mosvorming en plantengroei. De afbraak van de natuurstenen leuning tastte de erfgoedwaarde van de brug sterk aan.

De gedetailleerde analyse van de brug is terug te vinden in de individuele fiche.

3.2.2 KADEMUREN VISMARKT, FELIX TIMMERMANSPLEIN EN WERF

3.2.2.1 BESCHRIJVING

Gemetste kademuren met blauwhardstenen trappen naar de Nete, blauwhardstenen dekstenen en witnatuurstenen speklagen. De kademuren zijn gedeeltelijk voorzien van een ijzeren leuning, gelijk aan deze op de Hoogbrug. Op de Vismarkt is een deel van de kademuur voorzien van een opengewerkte bakstenen balustrade. Op het grootste deel van de Werf is geen balustrade aanwezig.

3.2.2.2 DIAGNOSE

Het baksteenmetselwerk is in matige staat: de bakstenen zijn sterk verweerd, voegwerk is gebarsten en uitgevallen, er is ernstige planten- en mosgroei. Vooral de planten met stamvorming zorgen voor schade aan het steenwerk. Boven het wateroppervlak worden zoutuitbloeiingen waargenomen.

De speklagen in witte natuursteen lijken in goede staat, doch zijn lokaal sterk vervuild. Plaatselijk is het voegwerk weggevallen.

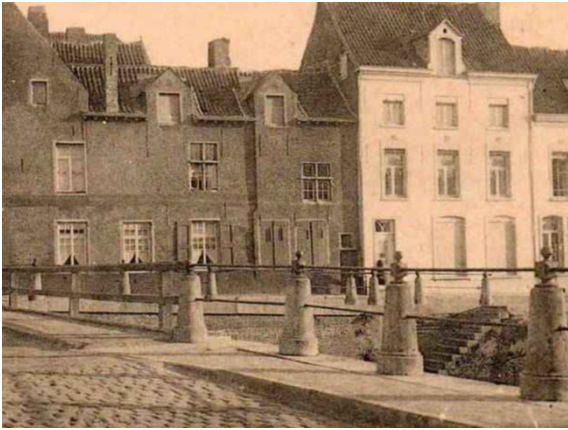
De blauwhardstenen dekstenen vertonen barsten en lokale beschadigingen. Plaatselijk zijn de dekstenen verschoven en is het voegwerk uitgespoeld waardoor er water in de kopse kant van het metselwerk kan dringen. Diverse dekstenen vertonen bevestigingssporen van voormalige balusters, een indicatie dat de balusters doorheen de jaren (o.a. bij realisatie van de verlaagde zitkade) werden verplaatst. De aansluitingen tussen verschillende types dekstenen zijn slordig uitgevoerd. Barsten en voegen zijn met mos begroeid.

Tussen het 'Buildragershuis' en de verlaagde zitkade zijn diverse dekstenen losgeduwd door de wortels van één van de treurwilgen. Er is een groot risico op instabiliteit van de dekstenen en het onderliggend baksteenmetselwerk. De stenen zijn bovendien gebarsten rondom de ijzeren leuning.

Diverse blauwhardstenen treden van de trappen naar de Nete zijn weggeduwd, vertonen barsten en er is sterke plantengroei in de voegen. Aan het begin van de Werf werd een trap naar de Nete gesupprimeerd. De dichtgemetselde opening is nog af te lezen in de kademuur. De dekstenen die op dit stuk gebruikt werden zijn bovendien dunner dan de historische.

De gemetste balustrade op de Vismarkt past niet in het historisch kader en verstoort het zicht op en de relatie met de Nete. De balustrade is beschadigd ter hoogte van de trap naar de Nete.

De ijzeren balustrades vertonen plaatselijk lichte roestvorming. De verflaag is algemeen in goede staat. Op de werf is een afwijkend stuk balustrade aanwezig met drie i.p.v. twee metalen staven. Op diverse plaatsen zijn in de balusters niet gebruikte gaten voor verbindingstaven zichtbaar, een indicatie dat de balustrades door de jaren heen (o.a. bij realisatie van de verlaagde zitkade) werden aangepast.

Afbeelding 78: Historische trap naar de Nete, niet gedateerd (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001028285)

Afbeelding 79: Kademuur ter hoogte van gesupprimeerde trap naar de Nete

Afbeelding 80: Uitgevallen voegwerk en plantengroei

Afbeelding 81: Losgeduwd en gebarsten dekstenen

Afbeelding 82: Heksensteen voor heraanleg Grote Markt, niet gedateerd (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001021838)

Afbeelding 83: Heksensteen na heraanleg kasseienspiraal, 2021

Afbeelding 84: Meridiaanlijn voor heraanleg Grote Markt, niet gedateerd (www.bestor.be)

Afbeelding 85: Meridiaanlijn en bijhorende herdenkingssteen (http://www.astrolemma.be/Verhalen_poort_kempen.html)

Technieken (verlichting, bekabeling, ...) werden slordig tegen de kademuren aangebracht. In de kademuur van het Felix Timmermansplein is een grote opening gemaakt waarlangs twee (regenwater)afvoeren in de Nete uitkomen. Deze ingrepen verstoren het historische stadsgezicht. In de kademuur van de Werf zijn nog metalen aanlegingen voor boten aanwezig.

Oorspronkelijk waren al deze kades aanlegkades. Er was geen leuning aanwezig. Meerpalen bepaalden het historisch beeld. Dit beeld is door de jaren heen sterk veranderd.

De monding van de voormalige vlieten zijn zeer beperkt of niet meer zichtbaar in de kademuren.

3.2.3 ZITKADE FELIX TIMMERMANSPLEIN

3.2.3.1 BESCHRIJVING

Verlaagde zitkade aan de Nete met blauwhardstenen treden en gemetste optreden.

3.2.3.2 DIAGNOSE

Het baksteenmetselwerk is in matige staat: voegwerk is gebarsten en uitgevallen, er is ernstige plantengroei. Er worden horizontale barsten op de zijkanten van de blauwhardstenen dekstenen waargenomen. Ter hoogte van de trap van de Nete naar de kade lag een verroeste metalen plaat. De plaat werd verwijderd, doch heeft roestsporen achtergelaten op de blauwe hardsteen.

Er is plantengroei in het voegwerk van de blauwhardstenen afkleding van de zitkade. Bovendien stapelen zich veel bladeren op.

3.2.4 HEKSENSTEEN

3.2.4.1 BESCHRIJVING

De heksensteen is een grote, ronde steen uit blauwe hardsteen. De steen heeft een diameter van ca. 30 cm. De kasseispiraal rondom werd recent heraangelegd. Bij heraanleg werd een informatieve messingplaat ingepast in de spiraal.

3.2.4.2 DIAGNOSE

De heksensteen, de kasseispiraal en de informatieve messingplaat bevinden zich in goede staat.

3.2.5 MERIDIAANLIJN

3.2.5.1 BESCHRIJVING

Bij heraanleg van de Grote Markt werd de meridiaanlijn uitgevoerd in messing met een breedte van 15 cm. De lijn heeft een totale lengte van circa 318 cm.

De herdenkingssteen is vervaardigd uit blauwe hardsteen. In de steen werden het Liers stadslogo en een informatieve inscriptie verdiept aangebracht.

3.2.5.2 DIAGNOSE

De lijn is in goede staat. De authenticiteitswaarde en een deel van de beeldwaarde gingen verloren bij heraanleg van de Grote Markt.

De herdenkingssteen is algemeen in goede staat. De oorspronkelijk contrasterende invulling van de letters en het logo is afgesleten waardoor deze minder goed leesbaar zijn.

3.2.6 VERLOREN KOST

3.2.6.1 BESCHRIJVING³

Rechthoekig waterbekken afgebakend met bakstenen keermuren en overwelfd met twee bakstenen tongewelven. De tongewelven worden ondersteund door een centrale arcade: 6 bogen gedragen door massieve kolommen van natuursteen. In de top van het zuidelijke tongewelf bevindt zich een mangat waarvan de randen afgeboord zijn met blauwe steen. Het waterbekken bevat twee tegenover elkaar gelegen trappartijen. Deze zijn vervaardigd van blauwe hardsteen en situeren zich in de oost- en westzijde van de noordelijke kelderruimte. Boven de westelijke trap bevindt zich een houten latei. Ter hoogte van de aanzet van beide trappen werd er een metselmassief ingebracht. Voor zover zichtbaar (omwille van de aanwezigheid van een sliblaag) bevat de bodem van de poel niveaunderschillen volgens een cascadesysteem. Langs de oostkant van de noordelijke kelderruimte situeren zich, voorafgaand aan de reeds vermelde trappartij, over de volledige breedte een aantal treden in blauwe natuursteen of dit ook het geval is voor de westzijde is niet duidelijk omwille van de aanwezigheid van een puinlaag.

³ Op basis van het rapport van de Monumentenwacht uit 2009 (inspectienummer: A-40/11843/2009/B) en het rapport van het archeologisch onderzoek uitgevoerd in 2011.

Afbeelding 86: Foto archeologisch onderzoek Verloren Kost, 2008 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001022424)

Afbeelding 87: Foto archeologisch onderzoek Verloren Kost, 2008 (Erfgoedcel Kempens Karakter - AL20100912_02)

Afbeelding 88: Recente dopmoer en roestvorming ijzeren staven vismijn

Afbeelding 89: Scheur hardstenen baluster vismijn

Afbeelding 90: Neteboord

De herdenkingssteen is vervaardigd uit blauwe hardsteen. In de steen werden het Liers stadslogo en een informatieve inscriptie verdiept aangebracht.

3.2.6.2 DIAGNOSE⁴

Het ontbreken van een toegang tot de Verloren Kost doet afbreuk aan de erfgoedwaarde.

De bakstenen gewelven werden op een aantal plaatsen doorbroken bv. bij het graven van sleuven voor nutsleidingen. Ter hoogte van het mangat in de zuidelijke kelder is het gewelf verzakt en vertoont het scheurvorming. Aan de oostkant van de noordelijke kelder is het gewelf over de volledige breedte gescheurd en licht verzakt. Voor zover zichtbaar komt de stabiliteit nergens in het gedrang, maar al deze doorbrekingen en scheuren verzwakken het gewelf.

Het opgaand metselwerk (wanden en kolommen) is over het algemeen structureel in orde, maar vermoedelijk zout belast door een lange aanwezigheid van vuil water (o.a. fecaliën). De noordelijke wand van de noordelijke kelder werd vermoedelijk doorbroken bij de aanleg van het aanpalend riolerings tracé en het doorvoeren van nutsleidingen. De opening in de kelderwand werd ingevuld met recent metselwerk waarbij er gebruik gemaakt werd van een cementmortel. Hiertoe werd een afdamming voorzien aan de binnenkant van de kelder. Het uitbuiken van de noordelijke wand is vermoedelijk eveneens het gevolg van de aanleg van de riolering. Door het uitgraven van het tracé viel de tegendruk van het aardemassief weg waardoor er een zetting heeft plaatsgevonden. De zetting lijkt stabiel maar verder onderzoek is aangewezen.

De houten latei ter hoogte van de westelijke trap zat lange tijd op de waterlijn en is ernstig ingerot. De opleg in het metselwerk is sterk verzwakt.

De herdenkingssteen is algemeen in goede staat. De oorspronkelijk contrasterende invulling van de letters en het logo is afgesleten waardoor deze minder goed leesbaar zijn.

3.2.7 STADSPOMP

3.2.7.1 BESCHRIJVING

De pomp bestaat uit een bekroonde blauwhardstenen zuil op een blauwhardstenen vierkante sokkel. De bovenzijde van de sokkel is voorzien van een ornament met vier bronzen vissen. Aan weerszijden is een half rond waterbekken voorzien. De bijhorende spuwiers, waarvan de zuidelijk is uitgevoerd in de vorm van een mannenhoofd, werden bediend met bronzen zwengels. Een bronzen wapenschild van de stad Lier is halverwege op de pijler aangebracht aan de zijde van de vismijn.

3.2.7.2 DIAGNOSE

De pomp is niet meer in bedrijf en de stad heeft beslist om de stadspompen ook in de toekomst niet terug in gebruik te nemen. De smeedijzeren zwengels zijn vastgezet.

De pomp is recent gerestaureerd en bevindt zich in goede staat.

3.2.8 VISMIJN

De Vismijn maakt geen deel uit van het beschermde stadsgezicht, doch heeft zowel historische als stedenbouwkundige waarde. De vismijn en de stadspomp versterken elkaar.

De vismijn ondersteunt het stadsgezicht en wordt daarom mee opgenomen in dit beheersplan.

3.2.8.1 BESCHRIJVING

Vierkante vismijn met blauwhardstenen hoekpalen en ijzeren leuning. De vismijn heeft een bakstenen vloer en centraal een blauwhardstenen sokkel. De vloer wordt afgeboord met blauwhardstenen boordstenen.

3.2.8.2 DIAGNOSE

De vismijn is algemeen in goede staat.

Er is beperkte plantengroei in de voegen.

De blauwhardstenen boordstenen zijn gebarsten, de centrale sokkel is licht beschadigd en ook de balusters vertonen beperkte schade.

De ijzeren leuning vertoont plaatselijk roestvorming. Het schilderwerk is algemeen in goede staat.

3.2.9 NETEBOORD TUSSEN RECHTESTRAAT EN KERKSTRAAT

De Neteboord tussen de Rechtestraat en de Kerkstraat maakt grotendeels deel uit van het beschermd stadsgezicht 'Rechtestraat, Hoogbrug en Neteboord tussen Rechtestraat en Kerkstraat' en wordt in het beheersplan voor dit stadsgezicht behandeld. In de zijgevel van het hoekpand Rechtestraat 2 (die geen deel uitmaakt van de bovengenoemde bescherming) werden diverse technieken (rookafvoer, elektrische bekabeling, ...) doorgevoerd. Deze technieken verstoren de esthetische waarde van beide stadsgezichten.

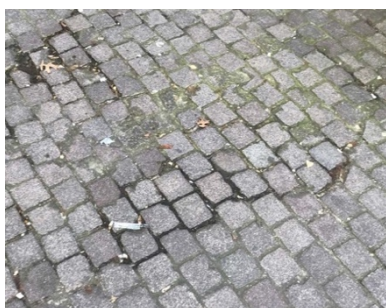
⁴ Op basis van het rapport van de Monumentenwacht uit 2009 (inspectienummer: A-40/11843/2009/B).

Afbeelding 91: Ontwerp van Robbrecht en Daem, 2011 (Robbrecht en Daem)

Afbeelding 92: Verschillende verhardingstypes Grote Markt

Afbeelding 93: Ontbrekend voegwerk mozaïekkeien

Afbeelding 94: Kleine putvorming mozaïekkeien

Afbeelding 95: Losliggende mozaïekkeien

Afbeelding 96: Beschadigde stenen rode granietband

Afbeelding 97: Vershoven blok zitbank

Afbeelding 98: Beschadiging zitbank

3.3 OPENBARE RUIMTE

Dit hoofdstuk geeft een algemene beschrijving en diagnose van de openbare ruimte binnen het beschermd stadsgezicht. De gedetailleerde diagnose is terug te vinden in Bijlage 4.

3.3.1 GROTE MARKT

De Grote Markt is een ruim gekasseid plein met een vrij gesloten karakter. Dit karakter wordt bepaald door de aaneengesloten bebouwing aan drie zijden van het plein die enkel onderbroken door smalle doorgangen naar de omliggende straten. Door de inplanting van het stadhuis (aan oostelijke kant, parallel met de achterliggende bebouwing) ontstaan twee verschillende, met elkaar verbonden pleinen: een groot vrijwel rechthoekig plein ten noordwesten van het stadhuis en een klein plein ten zuidoosten ervan. Het grote, verkeersvrije plein aan de noordwestzijde van het stadhuis biedt vele mogelijkheden voor het organiseren van evenementen, markten, ... Aan de andere kant van het stadhuis bevindt zich een meer intiem pleintje. Beide worden verbonden door een brede rand in rode natuursteen en bijhorende zitbanken.

Door het grotendeels verkeersvrij maken van de Grote Markt werd het plein teruggegeven aan de voetgangers en de fietsers. Eind juni 2020 keurde het college de invoering van een fietszone binnen de vesten principieel goed. Dit betekent dat in de hele binnenstad gemotoriseerd verkeer fietsers niet meer zal mogen inhalen en de snelheid van alle verkeer beperkt wordt tot 30 km/uur.

Sterkte van de huidige aanleg van de Grote Markt is de eenheid in kleurgebruik en stijl van de vaste inrichting. Schade aan de openbare ruimte (loszittende kasseien, schade aan straatmeubilair, omvergereden palen, ...) wordt echter te traag opgevolgd.

Daarnaast worden door diverse stadsdiensten ingrepen uitgevoerd binnen het beschermd stadsgezicht waarbij het historisch karakter van de omgeving niet altijd in beschouwing wordt genomen: aanbrengen van plastic zakken aan bomen en straatmeubilair, slordig aangebrachte feestverlichting, ... Dergelijke ingrepen zijn nadelig voor de ervaring van het beschermd stadsgezicht.

3.3.1.1 VERHARDING

De twee pleinzones worden ingevuld met de originele kleine Napoleonkoppen. In de verbindingzone rondom het stadhuis werd het hergebruik van de Vossekoppen voorzien. De Vossekoppen en de Napoleonkoppen hebben eenzelfde kleurenpalet en een gelijkaardige onregelmatige vorm waardoor er een visuele eenheid op het plein ontstaat.

De bestrating van de Grote Markt en het Felix Timmermansplein bevindt zich over het algemeen in goede staat. Sporadisch is de verharding verzakt, losgekomen en/of beschadigd. Her en der is de voegvulling verdwenen. In de rode granietband met porfier accenten zijn diverse stenen beschadigd.

De schade aan de kasseiverharding van de rijbaan kan toegeschreven worden aan het drukke (bus)verkeer in het centrum.

De materialiteit van de geleidelijn voor blinden en slechtzienden past niet bij de omliggende verhardingen. Het tracé is niet optimaal. Richtingsveranderingen en aftakkingen worden niet aangegeven.

3.3.1.2 WATER

De waterpartijen die doorheen het ontwerp terugkomen, trekken het water van de Nete door naar de Grote Markt. Dit werd gerealiseerd met drie grote fonteinen op het marktplein en een licht- en een drinkfontein richting de Nete.

De winterse afdekking van de fonteinen met groen kunstgras is storend in dit historisch kader.

3.3.1.3 STRAATMEUBILAIR

Het straatmeubilair op en rond de Grote Markt en het Felix Timmermansplein is uniform uitgevoerd wat de samenhang van het straatbeeld versterkt. De plaatsing van de elementen is bovendien vrijwel optimaal. De bundeling van het meubilair zorgt ervoor dat de openheid van het marktplein niet verstoord wordt.

Er is een tekort aan fietsenstallingen op en rond de markt. Op zonnige dagen overtreft de vraag het aanbod en ontstaat een wildgroei aan fietsen.

Om circulatie vanaf de Antwerpsestraat naar de Grote Markt te bevorderen en het plein vlotter te kunnen evacueren werd een deel van de zitbank in rode porfiersteen verwijderd. De locatie van deze doorbraak is niet optimaal omdat de omarmende vormgeving van de bank werd aangetast.

Daarnaast werden bij plaatsbezoek verschillende beschadigingen aan de natuursteenblokken vastgesteld en bleken een paar blokken te zijn verschoven.

Afbeelding 99: Straatverlichting Grote Markt

Afbeelding 100: Straatverlichting noordwestzijde Grote Markt

Afbeelding 101: Permanente plantenbakken

Afbeelding 102: Seizoensgebonden plantenbakken

Afbeelding 103: Zicht op de verlaagde kade aan het Felix Timmermansplein

Afbeelding 104: Zicht op de Werf

Afbeelding 105: Zicht op de Vismarkt

3.3.1.4 STRAATVERLICHTING

De straatverlichting verlicht de perimeter (gevels) en de omgeving voldoende, wat een geruststellend gevoel opwekt doordat de grenzen van de ruimte duidelijker waarneembaar zijn. Personen zijn goed herkenbaar. Er wordt een comfortabele en aangename omgeving gecreëerd, doch zijn kleine aanpassingen nodig. Zo zijn aan de noordwestzijde van de Grote Markt relatief veel lantaarnpalen aanwezig waardoor dit deel veel sterker verlicht is dan de rest van het plein, zie Afbeelding 99 en Afbeelding 100. Een enkel gevelarmatuur werd zonder respect voor de historische gevelgeleding aangebracht, zie 3.1.2. De kleurtemperatuur van de straatverlichting in de Lisperstraat is te geel, zie Afbeelding 100.

Het stadhuis, de Hoogbrug en de stadspomp worden aangelicht met relatief grote spots. De spots zijn storend in het historisch stadsgezicht en veroorzaken 's nachts verblinding. Eén van de spots op het stadhuis is niet goed afgestemd waardoor een sterker verlichte cirkel zich aftekent op het belfort.

De bekabeling van tijdelijke feestverlichting is zeer slordig en verstoort overdag het historisch stadsgezicht. Het gevelparement van erfgoedwaardige panden werd beschadigd voor het bevestigen van de verlichting.

3.3.1.5 GROENAANDEEL

Het ontwerp is niet uitgesproken groen. Er is 1 solitaire eik aanwezig op het marktplein en drie bomen naast het stadhuis ter hoogte van de Sint-Jacobskapel. Dalend naar de Nete komen een aantal esdoorns voor die de link leggen tussen de Grote Markt en de treurwilgen langs de Nete. Er zijn tevens permanent en seizoensgebonden plantenbakken aanwezig. De invulling van deze bakken is vrij eentonig.

3.3.1.6 TERRASSEN

Er is veel ruimte voorzien voor horecaterrassen. De terrassen staat zeer uitgebreid omschreven in het politiereglement van de stad Lier waardoor ze grotendeels uniform zijn vormgegeven.

3.3.2 FELIX TIMMERMANSPLEIN

Het Felix Timmermansplein is een autovrij, rechthoekig gekasseid plein dat ten zuiden afgesloten wordt door 'De Fortuin', een 17de-eeuwse graanopslagplaats. Het Felix Timmermansplein heeft eenzelfde materialiteit als de Grote Markt. Net als de Vismarkt wordt ook het Felix Timmermansplein aan westelijke zijde geflankeerd door aaneengesloten bebouwing. Aan de zijde van de Nete bevinden zich eveneens gemetste kaaimuren (deels verlaagd, zie Afbeelding 30) met ijzeren leuningen. Hier is de kade voorzien van treurwilgen. Bovenaan de verlaagde zitkade kijkt een houten zitbank uit over het water. Het plein wordt gesierd door een buste van Felix Timmermans op blauwhardstenen sokkel en het verbouwde 'Buildragershuis'.

Door de verlaagde zitkade, de zitbank met zicht op de Nete, de open kadecalustrade, ... werd bij heraanleg van het Felix Timmermansplein de band met de Nete volop benut. Helaas werden bij aanleg van de zitkade de historische treurwilgen beschadigd waardoor ze geen lang leven meer beschoren zijn.

3.3.3 WERF

De Werf is bij de heraanleg van de Grote Markt en het Felix Timmermansplein ongemoeid gelaten. Van een open plein, zie Afbeelding 14, is het profiel van de Werf geëvolueerd naar een brede rijbaan (kasseiverharding) met smalle, verhoogde voetpaden (betonklinkers en blauwhardstenen borduur). Het kade- en verblijfskarakter van de publieke ruimte ging volledig verloren.

Langs de Nete zijn te midden van het voetpad bomen aangeplant die de circulatie op het voetpad verstoren.

De Werf mist samenhang met het heraanlegde deel van het stadsgezicht en de Rechtestraat. Het potentieel als verblijfsruimte aan de Nete wordt momenteel niet benut.

Op het water ligt Bertha, een typische Lierse platbodem, een vissersschuit die gebruikt werd om te vissen op de Nete. De boot mist omkadering waardoor hij wat verloren op het water ligt.

De straatverlichting verlicht de omgeving voldoende en creëert een comfortabele en aangename omgeving. De lamp op de hoek met de Hoogbrug is te fel.

Afbeelding 106: Zicht op de oude Vismijn

Afbeelding 107: Bomenrij in het voetpad

3.3.4 VISMARKT

De Vismarkt is een gekasseide straat geflankeerd door de Nete aan oostelijke zijde en aaneengesloten bebouwing aan westelijke zijde. Ter hoogte van de Brouwerstraat verbreedt de Vismarkt tot een pleintje met stadspomp en omheinde vismijn. Aan de kant van de Nete bevinden zich gemetste kaaimuren met ijzeren leuning en een trap naar het water net voor de verbreding van de straat. Op de kade staan Noorse esdoorns en, ter hoogte van de stadspomp, een Hollandse linde.

De Vismarkt is eveneens niet mee heraangelegd. Doorheen de jaren zijn er wel een aantal ingrepen gedaan die het plein gevormd hebben tot wat het nu is. Deze plaatselijke ingrepen zorgen voor een druk, weinig samenhangend straatbeeld dat gedomineerd wordt door traditionele kasseiverharding met aangrenzende, verhoogde voetpaden uitgevoerd in betonklinkers en ingesloten door een blauwhardstenen borduur.

Het straatbeeld na de oude vismijn wordt gekenmerkt door een groot aantal autoparkeerplaatsen. Bij plaatsbezoek waren deze plaatsen nooit allemaal in gebruik. De ruimte wordt hier niet optimaal gebruikt.

Langs de Nete zijn te midden van het voetpad een aantal knobbomen aangeplant die de circulatie op het voetpad verstoren. Minstens één van de bomen is in slechte staat: de stam is volledig ingerot en uitgehold.

Verder valt op te merken dat het straatmeubilair niet optimaal geplaatst is:

- de zitbanken zijn zonder duidelijke zichtassen geplaatst,
- er zijn op korte afstand drie types paaltjes gebruikt,
- de fietsenstalling overschaduwde de waardevolle bouwkundige elementen en verstoort hun onderlinge link,
-

De bakstenen balustrade, aangebracht op de voormalig open kade, verhindert het zicht naar de Nete waardoor het plein zijn historische link met het water verloor.

De straatverlichting op de Vismarkt is onvoldoende, de historiserende straatverlichting aan de kant van de Nete werkte niet op het moment van plaatsbezoek. De trap naar de Nete is niet verlicht waardoor er een reëel valgevaar is. De focusverlichting op de stadspomp is daarentegen te sterk.

Algemeen mist de Vismarkt samenhang, zowel intern als ten opzichte van de Grote Markt en het Felix Timmermansplein. De potenties van de Vismarkt als verblijfruimte worden momenteel niet benut.

3.3.5 ANTWERPSESTRAAT, LISPERSTRAAT, KONING ALBERTSTRAAT, BROUWERIJSTRAAT, RECHTESTRAAT, EIKELSTRAAT EN FLORENT VAN CAUWENBERGHSTRAAT

Al deze straten sluiten aan op het beschermd stadsgezicht en missen samenhang met de heraangelegde pleinen, meer bepaald de Grote Markt en het Felix Timmermansplein. Er is steeds een bruuske overgang tussen de recente heraanleg en de 'oude' aanleg van de omliggende straten. Nochtans is de aanzet van al deze straten omwille van de hoekpanden in het beschermd stadsgezicht opgenomen. De straten beïnvloeden en ondersteunen sterk de beleving van het stadsgezicht waardoor een globale visie m.b.t. de openbare ruimte (verharding, straatmeubilair, verlichting, ...) een gemis is.

4.1 ERFGOEDWAARDEN UIT HET BESCHERMINGSBESLUIT

Conform het beschermingsbesluit heeft het stadsgezicht de volgende erfgoedwaarden:

ARCHITECTURALE WAARDE

Het stadsgezicht is een representatief voorbeeld van een architecturale tendens die gekenmerkt wordt door het streven naar een harmonisch, pittoresk en vermeend historisch stadsbeeld, geïnspireerd op pre-19de-eeuwse regionale toepassingen van gotiek, renaissance, barok en rococo. Deze visie kwam op eind 19de eeuw, kende een hoogtepunt bij de wederopbouw van historische steden na de Eerste Wereldoorlog maar leefde ook nog door na de Tweede Wereldoorlog. Het vertaalde zich in zowel ingrijpende restauraties (zoals die van het postgebouw en het vleeshuis in Lier) als in of meer getrouwe reconstructies van vernielde gebouwen (bijvoorbeeld Grote Markt 20-22) en meer creatieve historiserende nieuwbouwarchitectuur, vaak gekenmerkt door een rijkelijk sculpturale gevelafwerking. Deze coherente visie geeft een grote ensemblewaarde aan het geheel dat - met uitzondering van de meeste winkel- en horecapuilen - vrij herkenbaar bewaard is.

Enkele 20ste-eeuwse gebouwen in een meer 'moderne' vormgeving (zoals de art-nouveaugetinte architectuur op het Felix Timmermansplein 3 en 6 en de art deco van Grote Markt 67-68) vormen een waardevolle tegenhanger voor deze historiserende architectuur, net zoals de zeldzaam bewaarde 19de-eeuwse neoclassicistische architectuur (bijvoorbeeld Grote Markt 43 en 51-53), waartegen de historiserende architectuur duidelijk een reactie was. Ook het overheersend neoclassicisme in de toegangsstraten tot de Grote Markt (met name de Antwerpsestraat en de Rechtestraat) biedt een betekenisvolle, contrasterende context voor het historiserende decor van de Grote Markt, de Vismarkt en het Felix Timmermansplein. De oudere, pre-19de-eeuwse gevelarchitectuur binnen het afgebakend gebied is architecturaal waardevol omdat ze als inspiratiebron diende voor deze historiserende architectuur (zo stonden de ramen van het stadhuis model voor deze van het winkelhuis aan de Grote Markt 23) maar ze heeft natuurlijk ook een intrinsieke architecturale waarde. Die oudere architectuur dateert voornamelijk uit de late 14de tot het begin van de 15de eeuw (zoals het belfort en de Sint-Jacobskapel aan de oostzijde van de Grote Markt en de Bakkerstoren aan de Vismarkt) en uit de 18de eeuw (met name de rijkelijke gildehulzen zoals d'Eycken Boom aan de Grote Markt 36, aan de noordwestelijke zijde van de Grote Markt en het stadhuis van Jan Pieter Van Bourscheit).

De overgrote meerderheid van de gebouwen uit het interbellum werd gerealiseerd door Lierse architecten, met name J.B. Van Bouchout (8 gebouwen waarvan 2 met M. Flerackers), Edward Careels (5 of 6) en zijn zoon Gustaaf Careels (2), Aug. Ceulemans (5), F. Flerackers (4, 5 of 6), J. Van Peborgh (4), Léon Wellens (4), M. Flerackers (3 of 4 waarvan 2 met J.B. Van Bouchout), Alfons Alpaerts (stadsarchitect tijdens en net na de Eerste Wereldoorlog) (2), Gustave Brion (2), Eugeen Van Ouytsel (2), J. Flerackers (1, 2 of 3), Cornelis Sol (1 of 2) en Jozef Meulepas (stadsarchitect van begin jaren 1920 tot midden 20ste eeuw) (1). Slechts enkele woningen werden gerealiseerd door ontwerpers uit andere steden zoals Antwerpen (Joseph Evrard, Egide Van der Paal en Emillius Heylen), Leuven (Alphonse Stevens en Frans Vandendael), Turnhout (Jules Tiemans), Brussel (L. Sterckx) en Roeselare (Louis Fabri). Ook de rol van de Antwerpse architect Gerard De Ridder mag niet onderschat worden, gezien de grote gelijkenis van de gerealiseerde wederopbouw met zijn ontwerpplannen uit 1915. Bij de vroeg 20ste-eeuwse voorbeelden van historiserende architectuur vinden we invloedrijke ontwerpers zoals Alfons Van Houcke (Gent-Brussel) en Philippe Van Boxmeer (Mechelen). Naoorlogse historiserende ontwerpen werden gerealiseerd naar plannen van onder andere de Antwerpenaren Frans Laporta en Paul Beniast.

STEDENBOUWKUNDIGE WAARDE

Sterk aansluitend bij de architecturale waarde, heeft dit stadsgezicht ook een hoge stedenbouwkundige waarde als voorbeeld van de esthetische, contextuele stedenbouw die vanaf eind 19de eeuw internationaal doorbrak met de publicatie 'Der Stadtebau nach seinen kunstlenschen Grundsätzen' van de Oostenrijkse architect Camillo Sitte (1889). Deze visie, die vaak beschouwd wordt als het begin van de moderne stedenbouw als een autonome discipline, vertrekt vanuit de realiteit (de topografie, geschiedenis en functionaliteit van een plaats) eerder dan vanuit algemene formele principes zoals geometrie of symmetrie. Dat deze visie snel doordrong in België is te danken aan de vroege Franse vertaling van Camillo Sittes publicatie (1902) maar ook aan oudere, Belgische publicaties van architect Hendrik Beyaert (1877) en de Brusselse burgemeester Charles Buls, met name diens 'Esthétique des villes' (1894).

Een typisch kenmerk van deze stedenbouwkundige aanpak bij de wederopbouw van de Grote Markt van Lier is de poging om de moderne eisen inzake verkeer te verzoenen met het langzaam gegroeide, onregelmatige en gesloten karakter van het plein. Dit deed men bijvoorbeeld door het huis op de hoek met de Eikelstraat te herbouwen op een galerij of door het hoekhuis op de Grote Markt 50 te voorzien van een loggia. Ook de aandacht voor een zichttas op het belfort vanuit de Koning-Albertstraat getuigt van die esthetische, contextuele benadering.

HISTORISCHE WAARDE

Eenzijds heeft het stadsgezicht historische waarde als een getuige van de massale vernielingen die in sommige Vlaamse steden aangericht werden tijdens de Eerste Wereldoorlog, niet zozeer als gevolg van gevechten maar wel als een vorm van intimidatie die paste in het concept van totale oorlog waarbij ook burgerdoelwitten beschouwd werden als een legitiem doelwit. Deze vernielingen worden herdacht door enkele datumstenen (onder andere Grote Markt 13 en 17).

Anderzijds is de Grote Markt en omgeving een representatief voorbeeld van de complexe wijze waarop deze wederopbouwarchitectuur tot stand kwam. Architecten speelden hierbij natuurlijk een grote rol, evenals de opdrachtgevers (waaronder enkele belangrijke lokale figuren zoals de senator Ernest Bergmann die heel wat huizen op de Grote Markt bezat). Ook de lokale overheid trachtte zeer sterk om het resultaat te sturen door middel van een bouwreglement, ideaalplannen, een bouwraad en de opmerkingen van de stadsarchitect. Nationale organisaties zoals de Dienst der Verwoeste Gewesten en de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten kwamen regelmatig tussen, evenals de internationale organisatie Oeuvre Suisse en Belgique. Bovendien bevat het stadsgezicht een zeldzaam gerealiseerd voorbeeld van wederopbouw door de Duitse bezetter (Vismarkt 15). Ten slotte heeft de Grote Markt een grote historische waarde omwille van haar onlosmakelijke verbondenheid met de stadsgeschiedenis van Lier (sinds de 13de eeuw). Dit vertaalt zich zowel in de uitgestrektheid van het plein als in de architecturale resten uit de late 14de tot vroege 15de eeuw (het belfort en de Sint-Jacobskapel) en de 18de eeuw (stadhuis en gildehuizen). Hetzelfde geldt voor de 14de-eeuwse Bakkerstoren aan de Vismarkt. Zowel de gevelarchitectuur als de eeuwenoude huisnamen van de wederopgebouwde panden verwijzen ook naar die rijke stedelijke geschiedenis. De meridiaanlijn herinnert dan weer aan de 19de-eeuwse nationale initiatieven tot modernisering.

ESTHETISCHE WAARDE

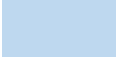

*De Grote Markt en het ensemble van het Felix Timmermansplein, de Hoge Brug en de Vismarkt (met zowel bebouwing als waterloop en bomen) zijn het onderwerp geweest van heel wat (amateur)kunstenaars (schilders, fotografen, schrijvers) wat erop wijst dat men ze een esthetische waarde toekende. Voorbeelden zijn de publicatie *Schoon Lier* van Felix Timmermans (1886-1947), de schilderijen van Isidoor Opsomer (1878-1967) die als lid van het Provinciaal Comité voor Monumenten en Landschappen regelmatig advies verleende over de wederopbouw van de Grote Markt en omgeving in Lier, en de tekeningen van Anton Pieck (1895-1987).*

CULTURELE WAARDE

De historiserende heropbouw van de Grote Markt en omgeving is een uiting van de herinneringscultuur (de nostalgische nood aan herkenbaarheid en houvast), die typerend is voor de moderne, Westerse cultuur. De Grote Markt met haar laatmiddeleeuwse belfort en vleeshuis en haar 18de-eeuwse stadhuis en gildehuizen, is daarenboven een getuige van de eeuwenoude stadscultuur in Vlaanderen. Hierbij aansluitend is de belangrijke rol die de Grote Markt speelde en speelt bij heel wat stedelijke evenementen, gaande van de wekelijkse markt, tot de internationaal vermaarde duivenmarkt en feestelijke stoeten zoals de Jubileum-Cavalcade waarbij de Markt met louter decor is maar soms ook het onderwerp vormt, zoals praalwagens in de vorm van het belfort bewijzen.

4.2 WAARDENSTELLING PANDEN

In de pandfiches wordt aan de hand van kleurcodes een waardenstelling opgemaakt. Aan alle onderdelen van de gebouwen binnen het beschermd stadsgezicht wordt een kleurcode gegeven.

KLEUR	ERFGOEDWAARDE	UITLEG	MAATREGEL
	Hoge erfgoedwaarde	Deze elementen zijn historisch en beeldbepalend. Ze zijn essentieel voor de erfgoedwaarden van het beschermd stadsgezicht.	Behoud
	Gemiddelde erfgoedwaarde	Deze elementen zijn belangrijk en ondersteunen de essentiële elementen.	Behoud of vernieuwing naar bestaand model
	Lage of geen erfgoedwaarde	Deze elementen hebben geen of beperkte historische of beeldbepalende waarde, maar zijn ook niet storend en dus als neutraal te bestempelen.	Behoud, verbouwing of sloop/vernieuwing
	Storend	Deze elementen zorgen ervoor dat de essentiële elementen niet of minder tot hun recht komen.	Verbouwing of sloop/vernieuwing

Om te bepalen of de elementen erfgoedwaarde hebben of juist niet, werd er rekening gehouden met diverse criteria⁵:

- Zeldzaamheid, rekening houdend met de geografische context, de chronologische context, de architectuurhistorische context (concept, bouwstijl, materiaalgebruik, ...) en het oeuvre van een architect of ontwerper.
- Authenticiteit, rekening houdend met de volledigheid van het object, de afwezigheid van ingrijpende verbouwingen of storende herstellingen, foutieve restauraties en latere toevoegingen die de oorspronkelijke toestand sterk hebben gewijzigd.
- Leesbaarheid, rekening houdend met de aanwezigheid van de oorspronkelijke indeling, de oorspronkelijke bouwmaterialen, het oorspronkelijke concept, de oorspronkelijke ornamentiek of detaillering, de oorspronkelijke functie.
- Representativiteit waarbij gekeken wordt in hoeverre het typerend is binnen de geografische of historische context, de architectuurhistorische context (concept, bouwstijl, materiaalgebruik, ...) en/of het oeuvre van een architect of ontwerper.
- Ensemblewaarde, rekening houdend met de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het pand, de samenhang tussen het pand en zijn cultuurhistorische, volkskundige en sociaal-culturele context en de samenhang tussen het gebouw, de bouwheer, de bouwmeesters en de weldoeners.
- Contextwaarde, waarbij wordt aangegeven in hoeverre er tussen het element en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op architecturaal of esthetisch vlak.
- ...

⁵ Gebaseerd op de selectiecriteria van Onroerend Erfgoed voor opname in de inventaris.

5 BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN

5.1 BEHEERSVISIE

Om de intrinsieke waarden van dit stadsgezicht voor de toekomst te bewaren en te herwaarderen, worden in dit hoofdstuk concrete beheersdoelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen zijn een leidraad om geplande werken te evalueren en een referentiekader dat door alle partijen die bij het beheer betrokken zijn, gebruikt kan worden.

5.1.1 GEBOUWEN

De eenheid van de (pre-)19de-eeuwse en wederopbouwgevels moet worden gewaarborgd. Om de kwaliteit van het stadsgezicht te verzekeren, zullen nieuwe volumes en gevels de bouwschil van de panden in het stadsgezicht gebruiken als referentiebeeld. De schaal, het bouwvolume, de bouwhoogte, de gevelopbouw en gevelgeleding, het silhouet, de dakvorm, de dakafwerking, de gevelmaterialen, de schrijnwerken, de beglazing en buitenschildering, ... moeten in harmonie zijn met het referentiebeeld.

Bij restauratie van de bestaande panden wordt het oorspronkelijk materiaalgebruik aangehouden en historische afwerkingen en verbindingswijzen hernomen waardoor de historische waarde versterkt wordt. De historische gevels en bedaking worden zo gaaf mogelijk behouden en waar nodig gereconstrueerd. Bij een eventuele wijziging wordt ernaar gestreefd dat de nieuwe ingrepen geen negatieve impact hebben op het behoud van de erfgoedwaarden en de bijhorende erfgoedelementen en -kenmerken van het stadsgezicht.⁶

Periodiek onderhoud is cruciaal om gebreken te herstellen en vervolgschade te voorkomen. Leegstand en bijhorend verval dienen te worden vermeden.

Het verenigen van het erfgoed met een commerciële invulling (horeca, detailhandel of diensten) op het gelijkvloers is belangrijk in het kernwinkelgebied waar de Grote Markt deel van uitmaakt. Het inpassen van publiciteit, terrassen, ... ten behoeve van horeca, detailhandel of diensten blijft mogelijk mits de kwaliteit en eenheid van het stadsgezicht niet worden verstoord. In lijn met de beleidsvisie 'Detailhandel in Lier' (dd. 01.09.2014) richt het kernwinkelgebied, waar het stadsgezicht deel van uitmaakt, zich:

- op een gevarieerd aanbod van dagelijkse (groenten, fruit, vlees, brood, zuivel, ...), periodieke (kledij, schoenen, boeken, kleinere huishoudtoestellen, ...) en uitzonderlijke (juwelen, telecommunicatie, speciaalzaken, ...) goederen waarbij recreatief, impulsief en doelgericht winkelen elkaar aanvullen;
- op een aanbod van administratieve (bank, interim, immo, ...) en commerciële (reisbureau, kapper, verzorging, ...) diensten;
- op horeca welke essentieel is om het recreatief winkelen te doen functioneren

Eigenaars en bewoners zullen via dit beheersplan bewust gemaakt worden van de erfgoedwaarden van de Grote Markt en omgeving waardoor onbedoelde schadelijke interventies, zoals het kleurig schilderen van geveldelen, het vervangen van houten schrijnwerk door aluminium of pvc-schrijnwerk of het aanbrengen van overdadige publiciteit, worden vermeden.

Hoewel enkel de zichtbare delen van de panden beschermd zijn, is façadisme, waarbij enkele de gevel behouden wordt terwijl het achterliggende gedeelte volledig vervangen wordt door een nieuwbouw, niet wenselijk.

5.1.2 BOUWKUNDIGE ELEMENTEN

De bouwkundige elementen zijn (waren) een baken in de binnenstad van Lier. Hoewel de meeste hun functie hebben verloren, blijven ze esthetisch en cultureel waardevol. Ze herinneren aan het stadsleven van weleer.

De heksensteen, de meridiaanlijn en de stadspomp zijn door het agentschap erkend als ZEN-erfgoed. De verantwoording is terug te vinden in Bijlage 1. Voor de vismijn zal de stad Lier een aanvraag tot bescherming indienen bij het agentschap Onroerend Erfgoed.

De stad Lier zal blijvend zorg dragen voor haar patrimonium en inzetten op het toeristisch potentieel van haar erfgoed. De bouwkundige elementen zullen opgewaarderd worden door het uitvoeren van conservatiewerken en periodiek onderhoud. De bouwkundige elementen worden waar mogelijk terug (meer) zichtbaar gemaakt en contextueel opnieuw correct gesitueerd.

⁶ Op basis van doelstelling 1 uit het beschermingsbesluit

5.1.3 OPENBAAR DOMEIN

De historische en stedenbouwkundige kwaliteiten van de Grote Markt en het Felix Timmermansplein worden geconsolideerd en waar nodig versterkt. Er wordt een goed evenwicht gecreëerd tussen het historisch kader, het ontwerp van de pleinen door Robbrecht en Daem en de huidige gebruikers.

Op de Vismarkt en de Werf dienen de inherente kwaliteiten van de openbare ruimte aan de Nete beter te worden benut. De kwaliteiten van de heraanleg van de Grote Markt en het Felix Timmermansplein worden naar deze zones doorgetrokken zodat er een grotere eenheid wordt gecreëerd in de Lierse binnenstad. De troef van de nabijheid van de Nete zal worden uitgespeeld. Op de Vismarkt krijgen de stadspomp en de vismijn hun prominente plaats en connectie terug.

5.1.4 AANBEVELINGEN BUITEN AFBAKENING VAN HET BEHEERSPLAN

De afbakening van dit beheersplan is reeds ruimer dan de begrenzing van het beschermd stadsgezicht opdat ook aangrenzende gebouwen of delen van het openbaar domein het stadsgezicht ondersteunen.

Naast deze uitbreiding is het ook aan te bevelen om de visie die hier werd ontwikkeld verder door te trekken buiten de afbakening van voorliggend beheersplan. Dit beschermd stadsgezicht hangt namelijk nauw samen met andere stadsgezichten waaronder 'Rechtestraat, Hoogbrug en Neteboord tussen Rechtestraat en Kerkstraat', 'Lantaarnstraat: herberg Paardendrink met omgeving' en 'Burgerhuizen' (het geheel van burgerhuizen met achterliggende tuinen gelegen aan de Werf). Het doortrekken van de visie maakt deel uit van de ambitie van de stad Lier om een geïntegreerde visie te ontwikkelen voor de vele beschermde stadsgezichten binnen de stad.

5.2 BEHEERSDOELSTELLINGEN

Uitgangspunt zijn de beheersdoelstellingen geformuleerd in het beschermingsbesluit. Deze doelstellingen werden gespecificeerd en aangevuld met doelstellingen geformuleerd op basis van voorgaande hoofdstukken. In de individuele fiches worden deze doelstellingen gespecificeerd voor ieder pand.

DOELSTELLING 1: BEHOUD VAN DE ERFGOEDWAARDEN VAN HET BESCHERMD STADSGEZICHT⁷

De waarneming en ervaring van het beschermd stadsgezicht en omgeving dienen op een continue en duurzame manier te worden versterkt. Het bewust maken van alle stadsdiensten, eigenaars en uitbaters van de waarde van de Grote Markt en hun stimuleren om de openbare ruimte en de panden accuraat te onderhouden, zal een grote impact hebben. Daarnaast wordt ingezet op een actieve monitoring van het beschermd stadsgezicht.

DOELSTELLING 2: OPTIMALISEREN EVALUATIE BEHEERSPLAN

Een degelijke opvolging en evaluatie van de maatregelen in het beheersplan zijn cruciaal om de beheersvisie en -doelstellingen te realiseren. Er wordt ingezet op een eenvoudige en efficiënte rapportering en monitoring.

5.2.1 GEBOUWEN

DOELSTELLING 3: BEHOUD, HERSTEL EN ONDERHOUD ERFGOEDWAARDEN VAN DE GEBOUWEN⁸

Uitgangspunt is behoud, verbetering en herstel van de erfgoedwaarden van de zichtbare delen van de panden op vlak van volume, schaal, korrel, materialen en architectuur.

Hierbij komt in eerste instantie conservatie en restauratie van de bewaarde erfgoedelementen (zie hoofdstuk 3) aan bod. Bij restauratie wordt het oorspronkelijk materiaalgebruik aangehouden. Historische afwerkingen en verbindingswijzen worden bij voorkeur hernomen om de architecturale waarde te versterken. Om de erfgoedwaarden te herstellen dienen verschillend (restauratie)werkzaamheden te worden gepland waarbij het globale beeld van het pand (en bijgevolg van het stadsgezicht) wordt bewaard, hersteld en opgewaardeerd. Waar nodig (zie hoofdstuk 3) zullen een stabiliteitsonderzoek en structurele maatregelen worden uitgevoerd.

Energiebesparende maatregelen aan het beschermde erfgoed mogen toegepast worden, mits deze de erfgoedwaarden niet schaden. Het is van belang om eerst te onderzoeken waar de meeste warmte verloren gaat, bijvoorbeeld door een energieaudit te laten uitvoeren. Het zoeken naar alternatieve energiebesparende oplossingen wordt aangemoedigd, maar het is belangrijk dat deze maatregelen kaderen in een ruimer geheel. Goed afwegen welke ingrepen al of niet nodig of wenselijk zijn is daarom belangrijk.

⁷ Op basis van doelstelling 1 uit het beschermingsbesluit

⁸ Op basis van doelstellingen 2 t/m 6 uit het beschermingsbesluit

DOELSTELLING 4: VERSTERKEN BEELDKWALITEIT

Functionele elementen die tegen de gevels worden aangebracht verstoren vaak het historische beeld en de ensemblewaarde van het stadsgezicht. Om de esthetische beeldkwaliteit van het stadsgezicht te verbeteren, zullen de elementen versoberd worden en afgestemd op de erfgoedwaarden.

DOELSTELLING 5: TEGENGAAN VAN LEEGSTAND

Leegstand heeft een negatief effect op de leefbaarheid en aantrekkingskracht van de stadskern. De stad wil leegstand in de binnenstad actief tegengaan zowel op vlak van het detailhandel- of horecagelijkvloers als van bovenliggende woonverdiepingen.

5.2.2 BOUWKUNDIGE ELEMENTEN

DOELSTELLING 6: BEHOUD, HERSTEL EN ONDERHOUD ERFGOEDWAARDEN VAN DE BOUWKUNDIGE ELEMENTEN

De bouwkundige elementen besproken in dit beheersplan zijn eigendom van de stad Lier. Met uitzondering van de Hoogbrug hebben de elementen geen economisch nut, doch de stad draagt blijvend zorg voor haar patrimonium en in het beleidsdomein Toerisme is een belangrijke rol voor het erfgoed weggelegd. Door in te zetten op erfgoedtoerisme trekt de stad toeristen aan die geïnteresseerd zijn in het (cultureel) erfgoed van een plek. Het behouden en het waarderen van dat erfgoed is aldus een voorwaarde geworden om aan duurzaam toerisme te doen.

De stad zal inzetten op periodiek onderhoud van de bouwkundige elementen en wenst het erfgoed meer onder de aandacht te brengen voor bewoners en toeristen.

5.2.3 OPENBARE RUIMTE

DOELSTELLING 7: CONSOLIDATIE STEDENBOUWKUNDIGE KWALITEIT EN VERSTERKING BEELDKWALITEIT GROTE MARKT EN FELIX TIMMERMANSPLEIN

De sterktes van de inrichting van de openbare ruimte op de Grote Markt en het Felix Timmermansplein worden geconsolideerd. Zwaktes worden versterkt en opportuniteiten worden aangegrepen om de kwaliteit van de Grote Markt en het Felix Timmermansplein te bestendigen en op te waarderen.

DOELSTELLING 8: HEROPWAARDERING STEDENBOUWKUNDIGE EN BEELDKWALITEIT VISMARKT EN WERF

De inrichting van de Vismarkt en de Werf is te lang ongemoeid gelaten en een algemene visie dringt zich op. Het potentieel om uit te groeien tot een aangename verblijfruimte in connectie met het water van de Nete wordt aangeboord.

6 MAATREGELEN

Hieronder volgt een algemene opsomming van concrete beheersmaatregelen, werkzaamheden of diensten. Erfgoedwerkzaamheden die hier niet worden opgesomd, doch als uitgangspunt hebben om de doelstellingen vermeld in hoofdstuk 5 te verwezenlijken en die volgens de regelgeving voor betoelaging met een erfgoedpremie in aanmerking komen, worden eveneens als beheersmaatregel beschouwd. Dit inclusief voorbereidende diensten of werken, studiewerk en middelen die nodig zijn om de werken zelf uit te voeren.

Conform artikel 5 van het beschermingsbesluit moet voor de volgende handelingen een toelating worden aangevraagd:

1. het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
2. het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
3. het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
4. het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a. het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b. het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c. het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d. het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e. het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f. het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4m²;
5. het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a. het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergronds nutsvoorzieningen en leidingen.
 - b. het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c. het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van verhardingen, wegen, paden en groenaanleg;
 - d. het rooien, vellen, beschadigen en/of vervangen van de bomen aan de Vismarkt en het Felix Timmermansplein, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van die bomen, tot gevolg kan hebben;
 - e. het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f. het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g. de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of werk dat impact kan hebben op het grondwaterpeil. Dit verwijst naar de in het stadsgezicht opgenomen boorden van de Nete. Die Nete is bovendien verbonden met verschillende vleten die onder het stadsgezicht doorlopen maar die niet vermeld worden bij de erfgoedelementen omdat ze niet zichtbaar zijn vanop de openbare weg.

Als een omgevingsvergunning moet aangevraagd worden, dan zit deze toelating vevat in de vergunning. Indien geen omgevingsvergunning nodig is, dan dient via de website van Onroerend Erfgoed een toelating te worden aangevraagd of dienen de werken via de website van de stad te worden gemeld. Wat van toepassing is voor een specifiek pand, wordt verduidelijkt in de individuele fiche. Het is sterk aangeraden om voor het indienen van een aanvraag een vooroverleg te organiseren met de stad en de erfgoedconsulent om de geplande werken te bespreken.

Voor werken die noodzakelijk zijn voor het behoud of de herwaardering van de erfgoedkenmerken van het beschermd stadsgezicht kan de eigenaar een aanvraag indienen voor een erfgoedpremie of vermindering van zijn personenbelasting krijgen. De belastingvermindering en de premie kunnen niet gecumuleerd worden.

Alle kleuren die in dit hoofdstuk vermeld worden, kunnen teruggevonden worden in de kleurenkaart in Bijlage 5.

DOELSTELLING 1: BEHOUD VAN DE ERFGOEDWAARDEN VAN HET BESCHERMD STADSGEZICHT

Cruciaal voor het behoud van de erfgoedwaarden van het beschermd stadsgezicht is een actieve opvolging van het stadsgezicht en een duidelijke omkadering voor restauratie- en onderhoudswerken aan de private eigendommen. De betrokken stadsdiensten onderzoeken hoe ze het beheersplan actief kunnen opvolgen. Bij voorkeur is er één kernbeheerder die:

- zich dagelijks bekommert over de toestand van het beschermd stadsgezicht en omgeving;
- een brugfunctie vervult tussen eigenaars en gebruikers enerzijds en stadsbestuur anderzijds;
- fungeert als aanspreekpunt voor informatie en hulp bij werken aan en onderhoud van monumenten en gebouwen binnen het beschermd stadsgezicht. Bij dit aanspreekpunt zullen private eigenaars/gebruikers terecht kunnen voor het aanvragen van een toelating inname openbaar domein, een vergunningsaanvraag, het verkrijgen van een toelating door Onroerend Erfgoed, een aanvraag voor een erfgoedpremie, ...;
- de beheerscommissie op regelmatige tijdstippen laat samenkomen;
- de geïntegreerde aanpak van restauratiewerken faciliteren en coördineren;
- betrokken wordt bij de organisatie van evenementen op en rond de Grote Markt en daarbij steeds het behoud van de unieke ervaring van het beschermd stadsgezicht tracht te vrijwaren;
- de monitoring uitgevoerd door o.a. buurtwachers actief opvolgt waardoor schade aan het openbaar domein, leegstand, naleven van regelgeving, aanvragen van vergunningen en toelatingen, ... accuraat kunnen worden opgevolgd;
- ...

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
1.0.1	Onderzoek naar actieve opvolging beheersplan	x		

DOELSTELLING 2: OPTIMALISEREN EVALUATIE BEHEERSPLAN

Na goedkeuring van het beheersplan wordt zesjaarlijks een evaluatie voorzien van het beheersplan. De stad zal aan het Agentschap Onroerend Erfgoed rapporteren omtrent de evolutie van de werkzaamheden uitgevoerd aan stedelijke en private eigendommen. Om deze evaluatie, en meer bepaald het verzamelen van gegevens omtrent de werkzaamheden, in goede banen te leiden zal de stad onderzoeken of zij een digitale tool kan aanbieden waarin eigen personeel en private eigenaars/gebruikers uitgevoerde werkzaamheden, voorzien van beeldmateriaal, kunnen registreren.

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
2.0.1	Onderzoek naar het aanbieden van een digitale tool voor registratie van uitgevoerde werkzaamheden	x		

6.1 GEBOUWEN

DOELSTELLING 3: BEHOUD, HERSTEL EN ONDERHOUD ERFGOEDWAARDEN VAN DE GEBOUWEN

Om de erfgoedwaarden van de zichtbare delen van de panden te bestendigen en te herstellen dienen restauratie-, conservatie- en onderhoudswerken te worden uitgevoerd.

ALGEMEEN

Een regelmatig en grondig onderhoud is noodzakelijk om de erfgoedwaarden te bewaren. Jaarlijks dient een visuele inspectie te worden uitgevoerd door de eigenaar/gebruiker zodat tijdig kan ingegrepen worden indien er zich nieuwe schade manifesteert. Om de 6 jaar wordt een inspectie door Monumentenwacht aangeraden.

Voor de uitvoering van regulier onderhoud is geen toelating vereist op voorwaarde dat dit wordt uitgevoerd met dezelfde producten en kleuren als bestaand model.

In dit beheersplan worden een aantal panden opgenomen die zich aan de rand van het beschermd stadsgezicht bevinden opgenomen, zie pagina 11. Om de erfgoedwaarden van deze panden te behouden, te herstellen en te onderhouden, dienen deze panden te worden opgenomen binnen de bescherming van het stadsgezicht en/of opgenomen in een vastgestelde inventaris Onroerend Erfgoed. De stad zal hiervoor in gesprek gaan met de erfgoedconsulent en de nodige stappen zetten.

Afbeelding 108: Bepleisterde gevels Grote Markt 52-53 voor 1914 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001000294)

Afbeelding 109: Ontpleisterde gevels Grote Markt 52-53 in 2020

GEVELS

Op korte termijn dienen voor een aantal panden instandhoudingswerken te worden uitgevoerd om schade aan het gebouw en de erfgoedwaarden te beperken. Het betreft het opvolgen van scheurvorming en controleren op losse stukken.

Restauratie van het gevelparement gebeurt met dezelfde materialen als oorspronkelijk (formaat, kleur, eigenschappen). Indien bepaalde delen opnieuw gemetst dienen te worden naar aanleiding van reconstructie of omwille van stabiliteitsproblemen, worden zoveel mogelijk authentieke gezonde stenen gerecupereerd en hergebruikt.

Voor een goed behoud is het belangrijk dat het voegwerk in goede staat is. Het uithalen van het voegwerk dient voorzichtig te gebeuren: de randen van de bak- of natuursteen mogen niet beschadigd worden. Het nieuwe voegwerk wordt uitgevoerd conform het authentieke voegwerk met een gepaste voegmortel in een kalk- of bastaardmortel. Eventuele bijzondere voegtechnieken (knipvoegwerk, schaduwvoegen, ...) dienen te worden hernomen.

Indien vervuiling schade toebrengt aan het gevelparement of de leesbaarheid van de architectuur verstoort, mag de gevel gereinigd worden met een reinigingsmethode die afgestemd is op de ondergrond. Deze vervuiling mag niet verward worden met de patinalaag die de gevelmaterialen hebben gekregen in de loop van de tijd: het verwijderen van deze beschermende laag is op termijn vaak nefast voor een goede waterbestendigheid en versnelt erosie van het geveloppervlak.

Bij restauratie van de 19de-eeuwse neoclassicistische lijstgevels (Grote Markt 37, 52 en 53) is het wenselijk dat de kalkbepleistering opnieuw wordt aangebracht.

Aanvulling of reconstructie van ontbrekende, beeldbepalende delen van de historische afwerkingsmaterialen (houten buitenschrijnwerk, bekroningen, balkons, ...) wordt nagestreefd.

Verdiepte opschriften in cartouches waren voorheen mogelijk verguld. Er wordt een vooronderzoek uitgevoerd om de historische afwerking te bepalen. Indien historisch correct, is het wenselijk dat de letters worden herverguld.

De waterdichting van natuurstenen lijsten, gevelbekroningen en dekstenen dient te worden verbeterd om vervuiling maar vooral erosie en vochtdoorsijpeling af te remmen. Hieronder worden enkele mogelijke uitvoeringsmethoden opgesomd. De erfgoedconsulent zal advies verlenen over de toe te passen uitvoeringsmethode.

- afdekken van gevelelementen met gepatineerd lood
- plaatsen van een loodslab onder dekstenen
- opvoegen van gevelelementen met kitvoegen op zwelband
- opvoegen van blauwhardstenen gevelelementen met loodwol
- diep opvoegen van de gevelelementen
- ...

Het isoleren van voor- en zijgevels is niet wenselijk langs de exterieurzijde.

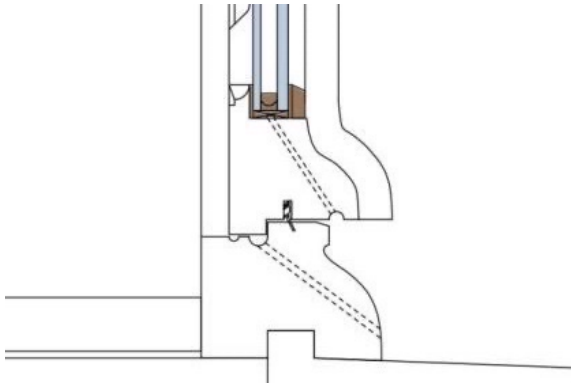
Bovendakse scheimuren worden bij voorkeur afgewerkt met een kalkbepleistering. Het aanbrengen van gevellen is niet wenselijk. De mogelijkheid voor het isoleren van deze gevels langs de buitenzijde, zal per pand worden beoordeeld in de individuele fiche. Voor karakteristieke, historische bovendakse baksteengevels (o.a. Felix Timmermansplein 1, Grote Markt 56 en Grote Markt 57) gelden dezelfde bepalingen als voor de voorgevels.

Tenzij anders gespecificeerd in de pandfiche, mogen enkel beige tinten (NCS S 1502-Y, NCS S 2005-G90Y, NCS S 2005-Y) gebruikt worden voor het schilderen van de (kalk)bepleistering op opgaande zijgevels, bouwnaden, We adviseren om enkel ademende dampopen verven te gebruiken.

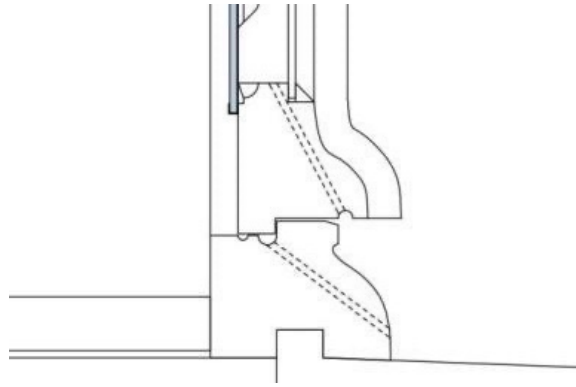
Om gevolgschade te vermijden, dient alle schilderwerk van bepleistering, hout en metaal regelmatig hernomen te worden. Indicatief wordt een periode van 5-7 jaar vooropgesteld. Na vernieuwen van het schilderwerk zal, afhankelijk van het toegepaste verfsysteem, een definitieve periode opgenomen worden in het as-buildossier.

Het is aanbevolen om een kleurhistorisch vooronderzoek te laten uitvoeren om de oorspronkelijke kleur van het historisch houtwerk te achterhalen en deze kleur bij het herschilderen te hernemen. De erfgoedconsulent zal advies verlenen over schildertechniek en kleurkeuze.

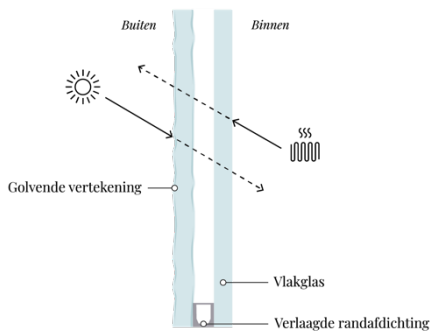
Bij het (her)schilderen van smeed- en ijzerwerk wordt er bij voorkeur gekozen voor een zwarte kleur (NCS S 8500-N of NCS S 9000-N).

Afbeelding 110: Principedetail van de inwerking van dubbel glas in een bestaand houten raam (Leefmilieu Brussel)

Afbeelding 111: Principedetail van de plaatsing van oplegbeglazing op het bestaande raam (Leefmilieu Brussel)

Afbeelding 112: Principetekening dubbel glas met buitenblad uit getrokken glas (Monuglas)

Afbeelding 113: Principetekening glasdelend kleinhout (Ewitherm)

Afbeelding 114: Principetekening kleinhout met afstandhouder (Ewitherm)

Afbeelding 115: Referentiebeeld valbeveiliging

Het plaatsen van groen tegen de gevel is niet wenselijk voor private gebouwen.

BUITENSCHRIJNWERK

Historisch buitenschrijnwerk heeft een belangrijk aandeel in de architecturale expressie van een gebouw. Vensters bepalen de gevelcompositie door hun vormen, onderverdelingen en profileringen, maar ook door de typische eigenschappen van het glaswerk: geblazen glas, spiegelglas, gekleurd glas, reliëfglas, glas-in-lood, ...

Indien het origineel ontwerp niet gekend is, wordt gestreefd naar een vervanging die zoveel mogelijk aansluit bij historische voorbeelden qua vormgeving, techniek en materiaalgebruik. Hierbij wordt maximaal rekening gehouden met het oorspronkelijke concept van de gevelarchitectuur.

Voor het historisch houten buitenschrijnwerk wordt het *Afwegingskader Historisch schrijnwerk* als leidraad gebruikt. Bepalend voor het vastleggen van de maatregelen zijn de erfgoedwaarden (historisch, architecturaal en artistiek) en de herstelbaarheid. Volgende principes worden vooropgesteld:

- Schrijnwerk:
 - Buitenschrijnwerk met hoge historische waarde wordt behouden en waar nodig gerestaureerd.
 - Buitenschrijnwerk met een neutrale, lage of zonder historische, architecturale of artistieke waarde wordt behouden of vernieuwd naar bestaand model.
 - Storend buitenschrijnwerk met afwijkende materialiteit en/of vormgeving wordt vernieuwd naar oorspronkelijk of historisch model, met profilering en uitgewerkt in hout. Voor de roeden kan gekozen worden voor glasdellende roeden of opgekleefde roeden met zwarte afstandshouder. Indien van toepassing, is een principetekening terug te vinden in de pandfiche.
- Beglazing:
 - Waardevolle beglazing wordt behouden en waar nodig gerestaureerd.
 - Storende, spiegelende floatbeglazing wordt bij voorkeur vervangen door getrokken glas. In geval van dubbele beglazing gaat de voorkeur uit naar beglazing met een buitenblad uit getrokken glas, zie Afbeelding 112.
- Het is wenselijk dat aangepaste gevelopeningen worden hersteld (m.u.v. onderpuien, zie verder).
- Energiemaatregelen:
 - Indien gewenst in het kader van energiebesparing kan (dun) dubbel glas geplaatst worden in het bestaand schrijnwerk met, indien nodig en mogelijk, uitdieping van de sponning van kader en roeden. De structurele glasroeden dienen te worden behouden.
 - Indien uitdieping van het kader en/of de roeden niet mogelijk is, kan bij historisch buitenschrijnwerk oplegbeglazing geplaatst worden aan de binnenzijde van het bestaand schrijnwerk. Schrijnwerk zonder hoge erfgoedwaarde mag vervangen worden naar bestaand model, met behoud van profilering en uitgewerkt in hout. Het model mag langs de binnenzijde aangepast worden om de comfortprestaties te verbeteren en dubbele beglazing te plaatsen. Voor de roeden kan gekozen worden voor glasdellende roeden of opgekleefde roeden met zwarte afstandshouder.
 - Indien waardevolle beglazing aanwezig is, is behoud essentieel en kan oplegbeglazing aan de binnenzijde op het raamprofiel geplaatst worden. In deze specifieke gevallen wordt dit uitdrukkelijk vermeld in de pandfiche.
 - Het buitenblad van dubbele beglazing wordt bij voorkeur uitgevoerd in getrokken glas.
 - Het schrijnwerk kan langs de binnenzijde wind- en waterdicht afgewerkt worden.
 - Het plaatsen van verluchttingsroosters in het schrijnwerk in de voorgevel is niet wenselijk.

Waar het plaatsen van doorvalbeveiliging voor opengaande raamvleugels noodzakelijk is om veiligheidsredenen, kan een metalen dwarsstang aangebracht worden in de dagkant van het raam, zie Afbeelding 115. De stang wordt bij voorkeur uniform met het schrijnwerk, in antracietgrijs (RAL 7016) of zwart (RAL 9004 of RAL 9005) afgewerkt. Glazen balustrades zijn niet wenselijk.

ONDERPUIEN

Historische en gereconstrueerde onderpuien mogen niet aangepast worden.

Het is wenselijk dat storende onderpuien aangepast worden bij vergunningsaanvraag voor grondige constructieve werken aan de betreffende pui. Er zijn 2 mogelijke opties, namelijk reconstructie van de oorspronkelijke gevelopeningen of constructie van een onderpui die zich inpast in het historisch kader en de architecturale indeling en ritmiek van het individuele pand respecteert. Bij panden waar de onderpui meerdere gevels beslaat, wordt er gestreefd naar een indeling die de individuele panden benadrukt.

Er wordt in de pandfiches gespecificeerd of behoud, reconstructie en/of vernieuwing aan de orde is. De erfgoedconsulent zal in samenspraak met de stad het ontwerp beoordelen. Daarnaast kan de stad voor de beoordeling van de aanpassingswerken beroep doen op de Intercommunale Kwaliteitskamer AdHoc.

Afbeelding 116: Storende schoorsteenelementen en zijgevelafwerking

Afbeelding 117: Storende dakvlakvensters

Afbeelding 118: Referentiebeeld dakvlakvenster

Afbeelding 119: Referentiebeeld dakvlakvenster

DAKEN

Om de ensemblewaarde maximaal te behouden, is het wenselijk dat de historische dakvorm behouden blijft of hernomen wordt. Het toevoegen van dakuitbouwen, (inpanlige) dakterrassen, dakkapellen, zonnepanelen, bouwlagen (met inbegrip van terugspringende volumes), ... is aan de straatzijde niet wenselijk. Het is wenselijk dat storende toevoegingen worden verwijderd.

Afwerkingen die niet passen in het historisch kader (kunstleien, recente pannen, ...) worden bij vernieuwing vervangen door de historische dakafwerking, alsook historische afwijkende afwerkingen van kroonlijsten, dakopstanden, dakkapellen, schoorstenen, ...

De mogelijkheden om de energieprestatie van het dak te verbeteren, worden per pand besproken in de individuele fiches. Het plaatsen van systemen voor zonne-energie op de zichtbare daken is niet wenselijk. De visuele impact op het beschermde stadsgezicht is te groot.

Het toevoegen van dakvlakvensters in de zichtbare daken is enkel wenselijk om de zolderverdieping bewoonbaar te maken of om de toegankelijkheid van het dak te verbeteren en mits wordt voldaan aan onderstaande richtlijnen. De inplanting van de dakvlakvensters wordt beoordeeld door de stad en de erfgoedconsulent. De technische fiche van een referentiemodel is terug te vinden in Bijlage 3.

- staand formaat
- zichtbaar glasoppervlak: max. ± 70 cm x ± 90 cm
- dakvlakvensters blijven steeds ondergeschikt aan het dakvlak en de dakvorm:
 - minimaal 1m dakvlak aan weerszijden van het dakvlakvenster en tussen dakvlakvensters onderling
 - uniform vormgegeven
 - per dakvlak regelmatig geschikt op één horizontale lijn welke zich zo laag mogelijk in het dakschild situeert
 - de totale breedte van dakvlakvensters, topgevels, dakkapellen, ... bedraagt maximaal 1/3 van de breedte van het pand
- dakvlakvensters liggen in het dakvlak
- kader uitgevoerd in rank, zwartgekleurd staal (RAL9005) en voorzien van één of twee verticale verdelingen scharnierpunt aan boven- of zijkant (toezichtvensters), zie Afbeelding 119. Vensters die rond hun middenas wentelen zijn niet wenselijk.

Regenwaterafvoeren in historisch incorrecte materialen zoals pvc worden bij voorkeur vervangen door koperen of zinken afvoeren, afhankelijk van het materiaal gebruikt voor de goten. Een koperen dakgoot mag niet worden verbonden met een zinken afvoerpijp. Als de goten in koper zijn, zal het regenwater koperionen meevoeren en die afzetten op het zink. Koper is edeler dan zink en het zink zal daarom sneller corroderen.

Er worden gietijzeren stampijpen geplaatst en bochtrijke trajecten worden herbekeken.

Het nazicht en reinigen van de daken en goten dient minstens jaarlijks te worden uitgevoerd.

OPLIJSTING MAATREGELEN

NR.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
3.0.1	Visuele inspectie van het gebouw door de eigenaar of gebruiker		jaarlijks	
3.0.2	Visuele inspectie van het gebouw door Monumentenwacht		om de 6 jaar	
3.0.3	Laten inventariseren en/of beschermen van de panden aan de rand van de bescherming	x		
3.0.4	Verwijderen van in onbruik geraakte leidingen, haken, ... (incl. het opvullen van boorgaten met dezelfde materialen als oorspronkelijk)	x		
3.0.5	Vooronderzoek en monitoring scheuren en barsten (d.m.v. plaatsen scheurmeters)	x		
3.0.6	Verwijderen van planten- en mosgroei		jaarlijks	
3.1	BAKSTEEN			
3.1.1	Controleren en restaureren (ev. vernieuwen) van gevelmetselwerk (geërodeerde materialen herstellen of vernieuwen, inbinden van scheuren, ...)	x		
3.1.2	Demonteren en heropmetsen van instabiel metselwerk	x		
3.1.3	Controleren en restaureren (ev. vernieuwen) van voegwerk, incl. het vervangen van afwijkend voegwerk	x		

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
3.1.4	Reinigen van verontreinigd baksteenmetselwerk (verwijderen van zoutuitbloeiingen, afdruipsporen, ...), methode nog te bepalen		i.f.v. vervuiling	
3.2 WITTE NATUURSTEEN				
3.2.1	Controleren en restaureren met minerale restauratiemortel of steenprothese (ev. vernieuwen) van de witte natuursteen	x		
3.2.2	Controleren en ev. herstellen van de verankering van gevelelementen	x		
3.2.3	Controleren en restaureren van natuursteendecoraties door gespecialiseerd steenrestaurateur	x		
3.2.4	Controleren en restaureren (ev. vernieuwen) van voegwerk, incl. het vervangen van afwijkend voegwerk	x		
3.2.5	Verbeteren van de waterdichting van natuurstenen waterlijsten, gevelbekroningen en dekstenen	x		
3.2.6	Vooronderzoek vergulding en ev. hervergulden van gevelelementen (opschriften, decoraties, ...)	x		
3.2.7	Reconstructie van de topbekroningen, balkons, balustrades, ... conform het historisch gevelplan	x		
3.2.8	Controleren van de witte natuursteen op losse stukken		om de 6 jaar	
3.2.9	Reinigen van verontreinigde natuursteen (verwijderen van kalkkorsten, afdruipsporen, ...), methode nog te bepalen		i.f.v. vervuiling	
3.3 BLAUWE HARDSTEEN				
3.3.1	Controleren en restaureren met minerale restauratiemortel of steenprothese (ev. vernieuwen) van de blauwe hardsteen	x		
3.3.2	Verlijmen met epoxyhars en/of invullen van barsten en stylolieten met een hydraulische mortel door een steenrestaurateur	x		
3.3.3	Controleren en ev. herstellen van de verankering van gevelelementen	x		
3.3.4	Controleren en restaureren (ev. vernieuwen) van voegwerk, incl. het vervangen van afwijkend voegwerk	x		
3.3.5	Verbeteren van de waterdichting van blauwhardstenen waterlijsten, gevelbekroningen en dekstenen	x		
3.3.6	Reconstructie van de topbekroningen, balkons, balustrades, ... conform het historisch gevelplan	x		
3.3.7	Reinigen van verontreinigde hardsteen (verwijderen van afdruipsporen, ...), methode nog te bepalen		i.f.v. vervuiling	
3.4 BEPLEISTERING				
3.4.1	Controleren en herstellen of aanbrengen van (kalk)bepleistering	x		
3.4.2	Controleren en restaureren van de similibepleistering en bijhorende verflaag	x		
3.4.3	Opnieuw aanbrengen van een kalkbepleistering op de 19 ^{de} -eeuwse neoclassicistische lijstgevels	x		
3.4.4	(Her)schilderen van de (kalk)bepleistering		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
3.5 BUITENSCHRIJNWERK				
3.5.1	Uitvoeren van kleuronderzoek van historisch houten buitenschrijnwerk (ramen, deuren, rolluiken, kroonlijsten, ...)	x		
3.5.2	Controleren en conserveren/restaureren van waardevol houten buitenschrijnwerk (ramen, deuren, (rol)luiken, kroonlijst, randplank, ...)	x		
3.5.3	Controleren en conserveren van waardevolle beglazing	x		
3.5.4	Controleren en conserveren/restaureren van glas-in-loodpanelen, incl. windroedes & bindloodjes	x		
3.5.5	Reconstructie van houten ramen op de verdiepingen naar oorspronkelijk of historisch model, incl. het verwijderen van niet-origineel schrijnwerk	x		
3.5.6	Herstellen van aangepaste gevelopeningen	x		
3.5.7	Vernieuwen van het puischrijnwerk	x		

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
3.5.8	Reinigen van deuren en ramen, incl. beglazing en dorpels		i.f.v. vervuiling	
3.5.9	Controleren en onderhouden van houten buitenschrijnwerk (deuren, ramen, (rol)luiken, ...): vrij maken van condenswaterafvoeren, nakijken van de werking van hang- en sluitwerk, nakijken van kitvoegen, ...		jaarlijks	
3.5.10	Herschilderen van het houten buitenschrijnwerk (met het oorspronkelijk product en in de oorspronkelijke kleur)		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
3.5.11	Energiebesparende maatregelen: wind- en waterdicht maken van historisch buitenschrijnwerk	x		
3.5.12	Energiebesparende maatregelen: plaatsen van isolerende beglazing met buitenblad in getrokken glas, incl. indien nodig beperkt aanpassen van raamprofielen en het verwijderen van de huidige floatbeglazing	x		
3.5.13	Energiebesparende maatregelen: plaatsen van oplegbeglazing op het bestaand schrijnwerk	x		
3.5.14	Energiebesparende maatregelen: vervangen van het buitenschrijnwerk met comfortprestatie-verhogende aanpassingen	x		
3.5.15	Plaatsen van doorvalbeveiliging	x		
3.6	SMEED- EN IJZERWERK			
3.6.1	Controleren, herstellen, ontroesten (ev. vernieuwen) en behandelen tegen roest van smeed- en ijzerwerk	x		
3.6.2	(Her)schilderen van historisch smeed- en ijzerwerk (met het oorspronkelijke product en in de oorspronkelijke kleur)		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
3.7	DAKBEDEKKING, -DOORBREKINGEN EN -AANSLUITINGEN			
3.7.1	Controleren en herstellen van houten dakconstructie (spanten, gordingen, kepers, bebording, muurplaten, ...), incl. stabiliteitscontrole	x		
3.7.2	Behandelen van alle houten draagstructuren tegen zwam en insecten		om de 20 jaar	
3.7.3	Vernieuwen van de dakbedekking met natuurleien of Vlaamse pannen, incl. het verwijderen van de huidige dakbedekking en het vernieuwen van loden aansluitingen en afwerkingen	x		
3.7.4	Ontmossen van dakbedekking	x		
3.7.5	Controleren en restaureren van historische dakramen	x		
3.7.6	Plaatsen of vernieuwen van dakvlakvensters	x		
3.7.7	Controleren en restaureren (ev. vernieuwen) van houten dakkapellen, incl. hang- en sluitwerk en dakaansluitingen	x		
3.7.8	Herschilderen van houten dakkapellen (met het oorspronkelijke product en in de oorspronkelijke kleur)		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
3.7.9	Controleren en herstellen van de dakbedekking, incl. loden aansluitingen en afwerkingen		jaarlijks	
3.7.10	Verbeteren van de toegankelijkheid van daken: aanbrengen van dakluiken of dakvlakvensters, genormeerde ladder- en klimhaken, leeflijnen en/of verankeringspunten	x		
3.7.14	Controle en ev. vernieuwen van genormeerde ladder- en klimhaken, leeflijnen en/of verankeringspunten		volgens vigerende regelgeving	
3.7.15	Controleren en herstellen van schoorstenen met historisch correcte materialen, incl. voegwerk en afdekking	x		
3.7.16	Reinigen van in gebruik zijnde rookkanalen		jaarlijks	
3.7.17	Energiebesparende maatregelen: aanbrengen van isolatie op, tussen en/of onder de dakconstructie	x		

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
3.8	REGENWATERAFVOER			
3.8.1	Controleren en herstellen van goten en regenwaterafvoeren	x		
3.8.2	Vervangen van pvc-afvoerpijpen door koperen of zinken afvoerpijpen	x		
3.8.3	Aanpassen van het parcours van regenwaterafvoeren	x		
3.8.4	Vernieuwen of plaatsen van gietijzeren stampijpen	x		
3.8.5	Herschilderen en ev. ontroesten van gietijzeren stampijpen		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
3.8.6	Reinigen van goten en vrijmaken van tapgaten		jaarlijks	
3.8.7	Controleren en herstellen (ev. vernieuwen) van de goten		jaarlijks	
3.8.8	Onderhoud van de riolering: doorspoelen van buizen, reinigen van filters en putten		jaarlijks	

DOELSTELLING 4: VERSTERKEN BEELDKWALITEIT

Voor de functionele elementen die op en rond de gevels worden aangebracht wordt een geïntegreerde aanpak nagestreefd. Stad Lier bekijkt de mogelijkheden om via groepsaankopen de werkzaamheden gebundeld uit te voeren en/of in het volgend meerjarenplan (2025-2030) subsidies te voorzien om het realiseren van onderstaande bepalingen te stimuleren.

De stad zal bij opmaak van een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening onderstaande richtlijnen wettelijk vastleggen.

Zoals besproken in hoofdstuk 5.1.4 is het aan te bevelen om de visie die in dit beheersplan werd ontwikkeld verder door te trekken buiten de afbakening van het beheersplan. Het doortrekken van de hieronder omschreven 'huisstijl' voor de functionele elementen tegen de gevels wordt geadviseerd om een eenheid te scheppen binnen het gehele Liers stadscentrum.

PUBLICITEIT

Conform het *Afwegingskader publiciteit in en aan beschermd erfgoed* dient de zaakgebonden publiciteit te worden beperkt en afgestemd op de erfgoedwaarden. In lijn met het *Afwegingskader publiciteit in en aan beschermd erfgoed* zijn volgende algemene principes van toepassing:

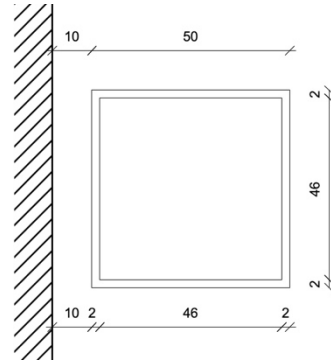
- Schaal en positie afstemmen op het erfgoed
 - Het gevelbeeld respecteren door de breedte en hoogte van publiciteit af te stemmen op de bestaande gevelonderdelen
 - Het gevelbeeld respecteren door publiciteit aan te brengen op, in of achter gevelopeningen
- Af- en bedekken van gevelementen met erfgoedwaarde vermijden
- Matigheid en eenvoud in acht nemen
 - Beperking in aantal
 - Beperking tot het gelijkvloers
 - Sobere vormgeving
- Duurzame materialen gebruiken
 - Duurzame, kwaliteitsvolle materialen
 - Terughoudend kleurgebruik
 - Discrete verlichting
- Uniformiteit nastreven
- Maximaal bundelen
- Schade bij bevestiging vermijden
 - Schade aan gevels vermijden door publiciteit aan te brengen met zo min mogelijk bevestigingspunten;
 - Onherstelbare schade aan baksteen en natuursteen vermijden door doorboringen aan te brengen in de voegen, nooit in de stenen.

Afbeelding 120: Referentiebeeld lichtbak overdag

Afbeelding 121: Referentiebeeld lichtbak 's nachts

Afbeelding 122: Principetekening lichtbak

Afbeelding 123: Referentiebeelden onzichtbare bevestiging lichtbak

Afbeelding 124: Referentiebeeld gevelletters (Google maps)

Afbeelding 125: Referentiebeeld gevellogo (Google Maps)

Afbeelding 126: Referentiebeeld bevestiging gevelletters (www.lichtreclamesite.nl)

Afbeelding 127: Bevestigingsstiften gevelletters (www.signnovation.nl)

Afbeelding 128: Referentiebeeld vitrinebelettering

Enkel publiciteit voor de zaak die zich in het pand bevindt, is wenselijk. Bij ontwerp van deze publiciteit wordt uitgegaan van onderstaande voorwaarden. Het architecturale geheel gevel en straatbeeld vormt de basis om voorgenoemde voorwaarden te formuleren. Publiciteit zal steeds rekening houden met de gevelopbouw, gevelritmiek en architecturale gevelelementen.

Het is niet wenselijk om publiciteit voor producten of merken, die in de zaak worden aangeboden, op de gevels aan te brengen. Op parasols kan dit wel.

Tegen de gevels van panden met een horeca- of handelsgelijkvloers mogen twee types publiciteitsdragers worden aangebracht: een lichtbak en gevelopschriften. Daarnaast mogen opschriften op vitrines en op de afhangende rand van gevelluifels (handel) of parasols (horeca) aangebracht worden. Na toelating kan op de openbare weg een publiciteits- of menubord geplaatst worden.

Voor panden die diensten huisvesten kunnen naast een lichtbak of gevelopschriften ook naamborden geplaatst worden. Opschriften op vensters zijn hier eveneens mogelijk.

Niet alle publiciteitsdragers zullen voor alle panden mogelijk zijn, de mogelijkheden worden gespecificeerd in de individuele pandfiches. De erfgoedconsulent zal in samenspraak met de stad het ontwerp beoordelen.

Naast bovengenoemde algemene principes gelden voor de verschillende publiciteitsdragers volgende richtlijnen:

Lichtbak loodrecht op de gevel

- Locatie: conform gevelplan en minimaal 2m20 boven het voetpad
- Vormgeving: vierkant met dubbelzijdige bedrukking
- Afmetingen:
 - Breedte: 50 cm
 - Hoogte: 50 cm
 - Dikte: 2 cm
 - Breedte kader: 2 cm
- Materialiteit:
 - Gepoederlakt aluminium kader
 - Bedrukte acrylaatplaat
- Kleur: vrij te bepalen
- Verlichting:
 - Inwendige ledverlichting, maximaal luminantieniveau = 200 cd/m²
 - Het is wenselijk dat de verlichting gedoofd wordt om middernacht
 - Lichtreclame mag de normale intensiteit van de openbare verlichting niet overtreffen
- Gevelbevestiging: onzichtbare bevestiging in de voegen (zie Afbeelding 123)
- Afstand tot de gevel: ca. 10 cm

Gevelopschriften

- Locatie: conform gevelplan
- Vormgeving: uitgesneden letters en/of logo zonder achterliggend paneel
- Afmetingen:
 - Breedte: conform gevelplan, afhankelijk van de bestaande gevelgeleding
 - Hoogte: afhankelijk van de breedte, max. 30 cm
 - Dikte: 0,2 cm
- Materialiteit: gepoederlakt aluminium
- Kleur: vrij te bepalen
- Lettertype: vrij te bepalen
- Maximaal 1 regel
- Verlichting: niet wenselijk
- Bevestiging: onzichtbare bevestiging met stiften in de voegen (zie Afbeelding 126 en Afbeelding 127)

Vitrineopschriften

- Locatie: vitrineramen
- Vormgeving: uitgesneden letters en/of logo zonder achtergrond
- Afmetingen: afgestemd op de grootte van de vitrineramen
- Kleur: vrij te bepalen, monochroom, terughoudend
- Lettertype: vrij te bepalen
- Maximaal 1 opschrift per vitrine

Afbeelding 129: Referentiebeeld belettering gevelluifel

Afbeelding 130: Referentiebeeld belettering gevelluifel

Luifel- of parasolopschriften

- Locatie: enkel op de afhangende rand, zie Afbeelding 129 en Afbeelding 130
- Hoogte: max. 10 cm
- Breedte: max. 90 cm
- Kleur: vrij te bepalen
- Lettertype: vrij te bepalen
- Maximaal 1 publicitaire vermelding per rand
- De tekst dient min. 30 cm van de zijkant van de afhangende rand weg te blijven.

Naamborden

- Locatie: vrij te bepalen, gevelelementen mogen niet afgedekt worden
- Vormgeving: vierkant of rechthoekig
- Afmetingen: afgestemd op de bestaande gevelonderdelen en/of gevelgeleding
- Materialiteit: messing of gepoederlakt aluminium
- Kleur: antracietgrijs (RAL 7016), goudkleurig of zwart (RAL 9004 of RAL 9005)
- Lettertype: vrij te bepalen

Publiciteits- of menubord

- Locatie: wordt vastgelegd in vergunning, min. 60cm van natuurlijke of kunstmatige geleidelijnen voor blinden en slechtzienden
- Type: ruiter, zie Afbeelding 165
- Afmetingen: ca. 110 x 65 cm
- Kleur: antracietgrijs (RAL 7016), zwart (RAL 9004 of RAL 9005), signaalwit (RAL 9003) of hout. De kleur van het opschrift mag vrij bepaald worden.

Neonverlichting en ledstrips mogen enkel aangebracht worden achter een vitrineraam en dienen een witte kleur te hebben. Veelkleurige verlichting en bewegende lichtanimaties zijn niet aanvaardbaar.

Bestickering van ramen (uitgezonderd opschriften zoals eerder beschreven), het aanbrengen van productpubliciteit en het aanbrengen van publiciteitsdragers op de bovendakse scheimuren is niet wenselijk met uitzondering van tijdelijke evenementbestickering gedurende een afgebakende periode, bijvoorbeeld solden.

Voor de bestaande publiciteit wordt een uitdovingsbeleid gehanteerd: ze mag behouden blijven tot noodzakelijke vernieuwing wegens slijtage, nieuwe uitbating, nieuwe vergunningsaanvraag, ... wanneer de voorschriften uit het beheersplan zullen opgelegd worden.

Bij het plaatsen van meerdere publiciteitsinrichtingen dient er per pand gewerkt te worden met een uniforme vormgeving (typografie, kleur- en materiaalgebruik, grootte, ...).

Voor het aanbrengen, vervangen of wijzigen van publiciteitsinrichtingen binnen het beschermd stadsgezicht zal steeds een omgevingsvergunning moeten aangevraagd worden. De stad zal bij opmaak van een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening deze verstrenging t.o.v. de Vlaamse reglementering en het beschermingsbesluit⁹ wettelijk vastleggen.

GEVELLUIFELS

De Handleiding Onroerend Erfgoed *Terrassen in erfgoedcontext* stelt dat gevelluifels schade toebrengen aan het gebouw, het zicht op de gevel beperken en mogelijk de leesbaarheid van de gevel verstoren. In navolging hiervan is het aanbevolen dat de gevelluifels binnen het beschermd stadsgezicht versoberd worden en afgestemd op de erfgoedwaarden van het stadsgezicht en het betreffende pand.

Gevelluifels zijn enkel wenselijk voor detailhandel (al dan niet in combinatie met horeca). In de individuele fiches van de panden wordt bepaald of de historische gevel een gevelluifel kan verdragen.

Luifels worden aangebracht in de gevelopeningen. Luifels over de gehele breedte van de gevel zijn niet wenselijk.

⁹ De Vlaamse reglementering en het beschermingsbesluit stellen dat het plaatsen van niet-lichtgevende uithangborden met een totale oppervlakte van maximaal 4 vierkant meter worden vrijgesteld van omgevingsvergunning.

Afbeelding 131: Referentiebeeld belettering gevelluifel

Afbeelding 132: Referentiebeeld belettering gevelluifel

Afbeelding 133: Referentiebeeld rechte gevelluifel (deansblinds.co.uk)

Afbeelding 134: Referentiebeeld opgevouwen rechte gevelluifel (deansblinds.co.uk)

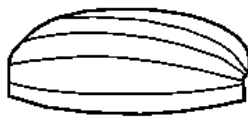
Afbeelding 135: Referentiebeeld getoogde gevelluifel (Alfa zonwering)

Afbeelding 136: Referentiebeeld ronde gevelluifel (Alfa zonwering)

Afbeelding 137: Principetekening rechte gevelluifel (Alfa zonwering)

Afbeelding 138: Principetekening getoogde gevelluifel (Alfa zonwering)

Afbeelding 139: Principetekening ronde gevelluifel (Alfa zonwering)

Bij ontwerp van de gevelluifels wordt uitgegaan van volgende voorwaarden:

- Locatie: in de puiopeningen
- Vormgeving: markies
- Iedere gevelluifel is voorzien van een afhangende, rechte rand van dezelfde kleur en materialiteit als de luifel. Hoogte rand: 15 cm. De hoogte van de onderzijde van de afhangende rand wordt bepaald op 2,20 meter boven het voetpad.
- Diepte: max. 2 m
- Breedte: gelijk aan de puiopening
- Materialiteit:
 - Zeildoek uit geweven stof met vuil-, schimmel- en waterbestendige behandeling, minimaal 4/5 kleurweerstand onder invloed van uv-straling en weersomstandigheden (volgens de norm NF EN ISO 105 B04) gedurende 10 jaar
 - Gepoederlakte inox- of aluminiumstructuur
- Kleur:
 - Zeildoek: effen licht ivoorkleurig (RAL 1015), in de massa gekleurd
 - Structuur: antracietgrijs (RAL 7016)
 - Bevestiging: dagkanten, in de voegen

Conform bovengenoemde handleiding is het wenselijk dat gevelluifels worden opgevouwen buiten de openingsuren van de winkel opdat het zicht op de gevels maximaal vrij blijft. Het opvouwen van de luifels zal eveneens bevuiling tegengaan. Om vervuiling van de gevelluifels verder te beperken, dienen de luifels regelmatig te worden onderhouden. Indicatief wordt een halfjaarlijkse (lente en herfst) onderhoudsbeurt aanbevolen volgens volgende reinigingsmethode:

- Borstel het doek zachtjes om het belangrijkste vuil te verwijderen.
- Sproei een zachte zeep op het doek en laat de zeep minstens 10 minuten inwerken.
- Wrijf met een zachte spons over de hardnekkigste vlekken in één richting en daarna in de andere richting, en laat de zeep 5 minuten inwerken.
- Spoel de zeep en het vuil weg met schoon water
- Laat het doek eerst drogen voor u het weer oprolt.

Na plaatsing van de gevelluifel zal, afhankelijk van de instructies van de fabrikant, een definitieve periode en reinigingsmethode worden vastgelegd. Naast het halfjaarlijks onderhoud door de eigenaar/gebruiker wordt een vijfjaarlijkse onderhoudsbeurt door professionelen aanbevolen. Tijdens dit onderhoud wordt het doek eveneens weer waterdicht gemaakt. Dit vijfjaarlijks onderhoud kan door de stad gecoördineerd worden (groepsaankoop).

De stad zal een uitdovingsbeleid hanteren: bestaande, in gebruik zijnde luifels mogen behouden blijven. Bij noodzakelijke vernieuwing wegens slijtage, nieuwe uitbating, nieuwe vergunningsaanvraag, ... worden de voorschriften uit het beheersplan opgelegd. Het is wenselijk dat luifels die in onbruik zijn geraakt, op korte termijn verwijderd worden.

Bij aanvraag van de toelating voor het aanbrengen, vervangen of wijzigen van een gevelluifel zal de erfgoedconsulent in samenspraak met de stad het ontwerp beoordelen.

TECHNIEKEN

De plaatsing van distributie-, elektriciteit- en andere kabels wordt waar nodig aangepast in lijn met het in opmaak zijnde afwegingskader Onroerend Erfgoed met betrekking tot nutsvoorzieningen. Er wordt getracht om bekabeling maximaal ondergronds aan te brengen. De stad en de betrokken nutsmaatschappijen gaan hiervoor in dialoog. Indien bekabeling op de gevels dient te worden behouden/geplaatst, gelden volgende richtlijnen:

- Kabels kunnen aangebracht worden:
 - boven een horizontale gevellijst
 - direct onder een kroonlijst of bakgoot
 - op de overgang van twee horizontaal verschillend gematerialiseerde gevelvlakken mits het reliëfverschil tussen de gevelvlakken groter is dan de diameter van de kabel
- De zichtbaarheid is te beperken door de kleur van de kabel aan te passen aan de achtergrond.
- De kabel wordt strak tegen het muurvlak geplaatst en zo dicht mogelijk in de hoek van het muurvlak en de lijst.
- In of rond hoeken van risalieten of pilasters mag de kabel door de buiging niet uitsteken t.o.v. de profilering van de lijst/kroonlijst/bakgoot.

Afbeelding 140: Referentiebeeld duivenverblijf
(Rijksdienst voor de Monumentenzorg)

Afbeelding 141: Referentiebeeld duivenwering met draden
(www.tilmar.nl)

- Afhankelijk van hun dikte kunnen meerdere kabels gebundeld geplaatst worden al dan niet ingebuisd, zolang de bundel niet zichtbaar is of de vormgeving van de lijst vertekent. De zichtbaarheid is te beperken door de kleur van de buis aan te passen aan de achtergrond.
- Een kabel verbindt geen vensterbanken met elkaar: dat ontsiert de gevel en kan de architectuur vertekenen. Kabels mogen enkel in voegen bevestigd worden. Boringen in natuursteen, (sier)tegels of ander historisch waardevol materiaal zijn altijd te vermijden.
- Opgaande leidingen monteert men op de gevelgrens en liefst verdoken (bijvoorbeeld achter de waterafvoer). Het aantal verdeeldoos is zo beperkt mogelijk. Per twee panden voorziet men maximaal één verdeeldoos welke op de bouwnaad tussen beide panden wordt geplaatst. De kabels die toekomen in de doos liggen op één lijn. Er is geen verspringend verloop ter hoogte van de doos. Als de verdeeldoos zichtbaar is aangebracht, kan men de visuele impact beperken door de kleur van de verdeeldoos af te stemmen op de achtergrond.
- Bij de plaatsing van een kabel ter vervanging van een oude, verwijdert de installateur deze laatste en herstelt vakkundig eventuele schade.

Het aanbrengen van private verlichting aan de gevels is niet wenselijk omdat dergelijke verlichting de algemene verlichting van het stadsgezicht verstoort. Het is wenselijk dat in onbruik geraakte armaturen op korte termijn verwijderd worden. Voor in gebruik zijnde armaturen wordt een uitdovend beleid toegepast: armaturen mogen behouden blijven tot slijtage, maar vernieuwing is niet wenselijk.

De verlichting van vitrines, noch van elk ander deel van het interieur, mag gericht zijn op de openbare ruimte of een verblindend effect hebben op voorbijgangers. Vitrines worden verlicht op een zacht lichtniveau. We adviseren de stad om de luminantie en kleurtemperatuur van vitrineverlichting te laten vastleggen.

Het is wenselijk om alarminstallaties met sirene en verklikingslamp, camera's, ... te verwijderen van de gevel en in het interieur achter een raam te plaatsen.

DUIVENWERING

Op veel gevels is visueel storende duivenwering aangebracht. Opdat duiven zich niet op de onbeschermden gevels verzamelen, is een globale aanpak voor het stadsgezicht noodzakelijk.

Het is niet de duif op zich, maar de hoeveelheid duiven die zorgt voor overlast. Afweersystemen bieden dan ook geen duurzame en allesomvattende oplossing. De stad zal inzetten op drie pistes¹⁰:

- Reguleren van de populatie door duivenverblijven met gecontroleerd voedselaanbod te plaatsen en geboortebeperkende maatregelen (b.v. toedienen van nicarbazine, toedienen van anticonceptiemiddelen, wegnemen van eieren en/of nesten, ...) te treffen.
- Beperken van de mogelijkheden om elders te kunnen nestelen door waar nodig een afweersysteem met gespannen draden aan te brengen. Dunne, roestvaststalen draden, zeker in combinatie met trekveren, zorgen ervoor dat duiven niet kunnen landen. De visuele schade van draden is gering en ze zijn diervriendelijk. De draden kunnen in het voegwerk van de dagkanten worden geschroefd of bijvoorbeeld op randen van goten worden gesoldeerd.
- Terugdringen en controleren van het voedselaanbod door zwerfvuil en voedselresten regelmatig te verwijderen en het voederen van duiven te verbieden. De stad zal bewoners, toeristen en horeca-uitbaters uitleggen wat de problemen zijn van een te grote duivenpopulatie, van het voeren van duiven en het wegwerpen van etenswaren.

¹⁰ Gebaseerd op de publicatie 'Overlast door duiven' van de Nederlandse Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Afbeelding 142: Referentiebeeld afdekking keldergaten met figuratieve smeedijzeren roostering

Afbeelding 143: Referentiebeeld afdekking keldergaten met smeedijzeren roostering

Afbeelding 144: Referentiebeeld afdekking keldergaten met blauwe hardsteen

Afbeelding 145: Met vlaggen getooide gevels tijdens de Sint-Gummarusomwegang, 1965 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001010138)

Afbeelding 146: Referentiebeelden huisnummer

Het gebruik van pennen is niet wenselijk omdat de strips vastgezet worden met schroeven (welke de historische materialen beschadigen) of lijm (welke niet meer te verwijderen is of snel loslaat waardoor dit systeem niet duurzaam is). Naast de fysieke schade is er ook nog de visuele schade: een woud aan pennen ontsiert de gevels. Het gebruik van lijmstroken of lijmpasta is niet wenselijk omdat dit het historisch materiaal kan aantasten en niet reversibel is.

Het gebruik van netten is niet wenselijk omdat deze afbreuk doen aan de beeldkwaliteit van de gevel en het stadsgezicht.

Voor de bestaande duivenwering wordt een uitdovend beleid toegepast: ze mag behouden blijven tot slijtage. Bij vernieuwing gelden bovenstaande voorwaarden.

KELDERGATEN

De afdekking van keldergaten is vaak weinig historisch en storend in het beschermd stadsgezicht. Voor afdekking van de keldergaten kan in de toekomst gekozen worden uit volgende opties:

- Blauwe hardsteen
- Smeedijzeren roostering, al dan niet figuratief, geschilderd in een zwarte kleur (NCS S 8500-N of NCS S 9000-N). Om verontreiniging en het binnendringen van kleine dieren te voorkomen, kan onder het rooster een fijnmazig net in rvs aangebracht worden.

Het is wenselijk dat bestaande afdekkingen die niet voldoen aan bovenstaande voorwaarden vervangen worden op het moment van vergunningsaanvraag voor werken aan de onderpui.

Kelderroosters zorgen voor de ventilatie van kelderruimte. Bij vervanging moet aandacht besteed worden aan het ventilatiedebiet van de afdekking.

VOORZIENINGEN

Historische elementen (haken, vlaggenmasthouders, ...) hebben erfgoedwaarde, zullen bewaard worden en op orde gesteld. Waar haalbaar en zinvol worden de elementen herbestemd. Zo zullen bijvoorbeeld bij feestelijkheden in het stadscentrum de gevels opnieuw met vlaggen getooid worden, zie Afbeelding 145.

Hedendaagse voorzieningen (huisnummers, brievenbussen, deurbellen ...) mogen het historisch gevelbeeld niet verstoren en dienen daarom uniform in antracietgrijs (RAL 7016), goud of zwart (RAL 9004 of RAL 9005) te worden uitgevoerd. Het is wenselijk dat huisnummers uitgevoerd worden met uitgesneden, metalen cijfers zonder achterliggend paneel. De cijfers zijn maximaal 10 cm hoog.

Bij het aanvragen van een toelating voor het aanbrengen van voorzieningen zullen de stad en de erfgoedconsulent de toevoeging beoordelen.

OPLIJSTING MAATREGELLEN

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
4.0.1	Wettelijk vastleggen richtlijnen beeldkwaliteit bij opmaak gemeentelijke stedenbouwkundige verordening	x		
4.1	PUBLICITEIT			
4.1.1	Verwijderen van in onbruik geraakte publiciteit	x		
4.1.2	Aanbrengen of vernieuwen van publiciteit	x		
4.2	GEVELLUIFELS			
4.2.1	Verwijderen van in onbruik geraakte gevelluifels	x		
4.2.2	Aanbrengen of vernieuwen van gevelluifels	x		
4.2.3	Reinigen van gevelluifels door eigenaar/gebruiker		halfjaarlijks	
4.2.4	Reinigen en impregneren van gevelluifels door professioneel		5-jaarlijks	
4.3	TECHNIEKEN			
4.3.1	Verwijderen van in onbruik geraakte private verlichtingsarmaturen en ledstrips, incl. verwijderen van bevestigingsmaterialen en het opvullen van boorgaten met dezelfde materialen als oorspronkelijk	x		
4.3.2	(Her)aanbrengen leidingen (distributie, elektriciteit, ...) conform bovenstaande voorwaarden, incl. het verwijderen van bestaande leidingen, bevestigingsmaterialen en het opvullen van boorgaten met dezelfde materialen als oorspronkelijk	x		

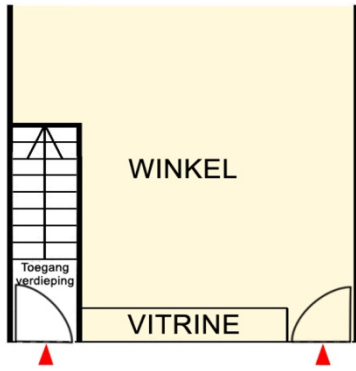
Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
4.3.3	Bespreken met distributiemaatschappijen om kabels ondergronds aan te brengen	x		
4.3.4	Verplaatsen van alarminstallaties met sirene en verklikingslamp, camera's,... van de gevel naar het interieur	x		
4.3.5	Controleren en ev. vernieuwen van de bliksemafleider		2-jaarlijks	
4.4	DUIVENWERING			
4.4.1	Verwijderen van duivenwering met pennen en netten	x		
4.4.2	Aanbrengen van duivenwering met gespannen draden	x		
4.4.3	Controleren en herstellen (ev. vernieuwen) van duivenwering		jaarlijks	
4.5	KELDERGATEN			
4.5.1	Vernieuwen van de keldergatafdekking	x		
4.5.2	(Her)schilderen van smeedijzeren keldergatafdekking (met het oorspronkelijk product en in de oorspronkelijke kleur)		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
4.6	VOORZIENINGEN			
4.6.1	Conservatie van historische gevelementen	x		
4.6.2	Plaatsen of vernieuwen van voorzieningen	x		

DOELSTELLING 5: TEGENGAAN VAN LEEGSTAND

HANDELS-, HORECA- EN DIENSTRUIMTES

De stad maakte een reglement op om leegstaande gebouwen in kaart te brengen en de eigenaars te activeren tot nieuwe invulling aan de hand van een belasting. De stad zal blijven inzetten op lopende initiatieven, waar financieel mogelijk wordt geïntensiveerd.

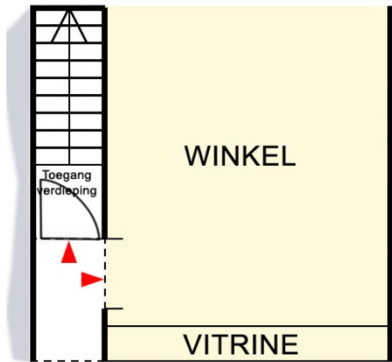
- Inventarisatie leegstaande panden en actieve monitoring;
- Leegstandsbelasting, incl. vrijstelling bij ter beschikking stellen van het pand voor een tijdelijk, publiek toegankelijk (socio-)cultureel initiatief of voor een pop-up handels- of horecazaak;
- Dialoog en bemiddeling met retailvastgoedeigenaars, -beheerders en -investeerders onder meer in functie van bovengenoemde inventarisatie en pop-upfacilitering;
- In de verf zetten van de troeven van de Lierse binnenstad als vestigingslocatie m.b.v. een jaarlijkse infographic (zowel beschikbaar in Nederlands als Engels);
- Jaarlijkse opvolging expansiepolitiek formulewinkels en ketens i.f.v. gerichte en actieve werving;
- Uitdelen van premies voor de invulling van een leegstaand handelspand in het kernwinkelgebied, voor het visueel versterken van etalages, ...;
- Promotiecampagnes binnen het Platform Centrummanagement, de denktank BizLocator, ...;
- Aanbieden van een laagdrempelig vormings- en begeleidingsaanbod i.k.v. digitale competentieversterking voor kleinhandelaars;
- ...

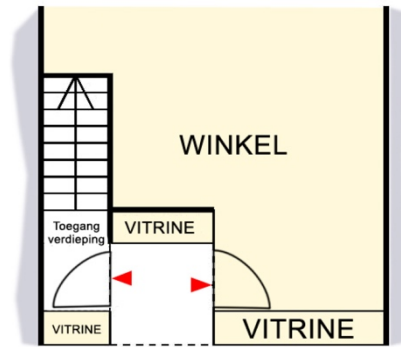
Afbeelding 147: Principetekening afzonderlijke ingangen (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel)

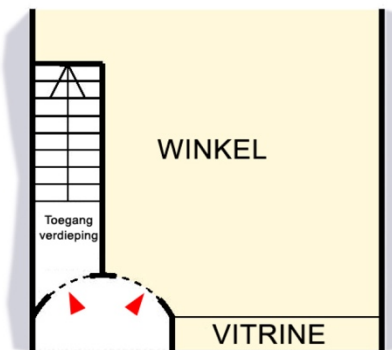
Afbeelding 148: Referentieafbeelding afzonderlijke toegangen

Afbeelding 149: Principetekening achteringelegen toegangsdeuren (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel)

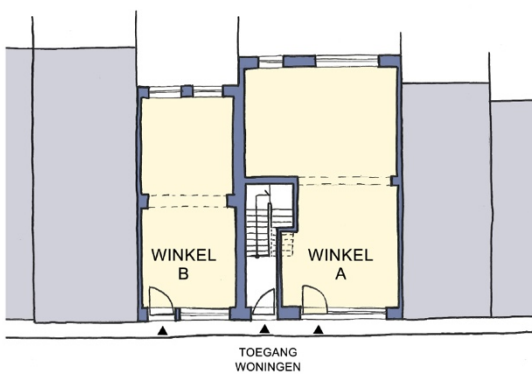
Afbeelding 150: Principetekening achteringelegen toegangsdeuren (o.b.v. Gewestelijke Overheidsdienst Brussel)

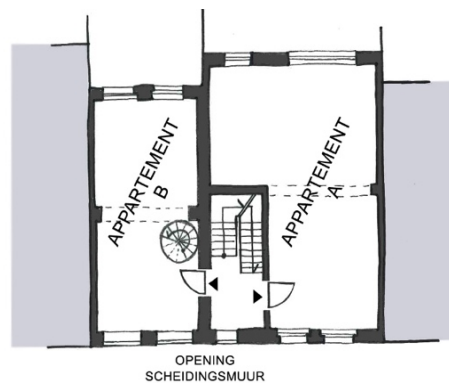
Afbeelding 151: Principetekening achteringelegen toegangsdeuren (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel)

Afbeelding 152: Referentieafbeelding achteringelegen toegangsdeuren

Afbeelding 153: Principetekening gemeenschappelijke ingang - gelijkvloers (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel)

Afbeelding 154: Principetekening gemeenschappelijk ingang - verdiepingen (Gewestelijke Overheidsdienst Brussel)

WOONRUIMTES

Bewoonde verdiepingen zorgen voor een levendige straat, vooral 's avonds. Leegstand van verdiepingen is een verspilling van ruimte en is bovendien nefast voor het bouwkundig erfgoed. Leegstand moet daarom vermeden worden en de stad Lier wil bewoning boven winkels en horeca dan ook aanmoedigen.

Binnen de afbakening van dit beheersplan heeft ongeveer twee derde van de gebouwen geen afzonderlijke ingang¹¹. Wanneer de verdiepingen door de handelaar of horeca-uitbater werden bewoond (of nog steeds bewoond worden) heeft een aparte ingang nooit bestaan. In andere gevallen werd de ingang dichtgemaakt om de handels- of horecazaak te verruimen. De afwezigheid van een afzonderlijke ingang is een van de grootste hindernissen om wonen op de verdiepingen mogelijk te maken¹¹.

Waar geen afzonderlijke ingang aanwezig is, zal in de individuele fiche van het pand een voorstel tot aanpassing geformuleerd worden. Hierbij is het van belang dat zo min mogelijk ruimte verloren gaat in de commerciële ruimtes op het gelijkvloers. Volgende oplossingen worden vooropgesteld en verder gespecificeerd in de individuele fiches van de panden.

Om het wonen op de verdiepingen te stimuleren kan de stad een subsidie ter beschikking stellen: voor het maken van een aparte ingang, het bewoonbaar maken van de bovenverdiepingen of een gevelrenovatie kan per investering een subsidie toegekend worden.

Twee afzonderlijke buitendeuren

Dit is een klassieke indeling die reeds in de 19de eeuw werd toegepast en ook op de Grote Markt wordt teruggevonden. Aan weerszijden van één of meerdere centrale vitrineramen wordt een deur ingeplant. Eén van beide leidt naar het gelijkvloers, de andere naar het trappenhuis dat toegang geeft tot de wooneenheden op de verdiepingen.

Eén doorgang in de gevel met twee achtergelegen toegangsdeuren

Deze indeling wordt eveneens reeds teruggevonden op de Grote Markt. Het betreft een gemeenschappelijke doorgang naar de straat toe die leidt naar een gemeenschappelijke gang of inham waar zich twee toegangsdeuren bevinden die leiden naar het gelijkvloers en het trappenhuis dat toegang biedt tot de verdiepingen. In de gang of inham kan de wand met toegang tot de handels- of horecazaak als vitrine worden uitgevoerd om meer licht binnen te laten en de zaak meer zichtbaarheid te geven.

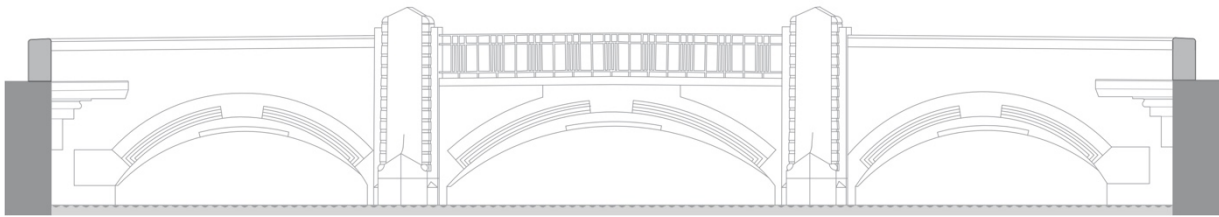
Gemeenschappelijke ingang voor aanpalende panden

Wanneer er voor een pand geen aparte ingang kan gerealiseerd worden, kan de mogelijkheid bekeken worden om de bestaande of nieuwe ingang en achterliggend trappenhuis van naastgelegen pand gemeenschappelijk te maken. In de scheimuur op de verdieping(en) worden toegangen naar de naastgelegen wooneenheden gecreëerd. Bij deze oplossing gaat minder ruimte verloren op het gelijkvloers. Het gebruik van de ingang en het trappenhuis moet formeel worden vastgelegd als erfdienstbaarheid¹² en de eigenaar van het pand dat de doorgang mogelijk maakt, kan (in geval van verschillende eigenaars) een financiële vergoeding krijgen van de eigenaar van het andere pand.

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
5.0.1	Inzetten op lopende initiatieven om leegstand van handels-, horeca- en dienstruimtes tegen te gaan	x		
5.0.2	Onderzoeken of een afzonderlijke ingang naar de verdiepingen kan gecreëerd worden	x		

¹¹ Zie Vranken N. (2021).

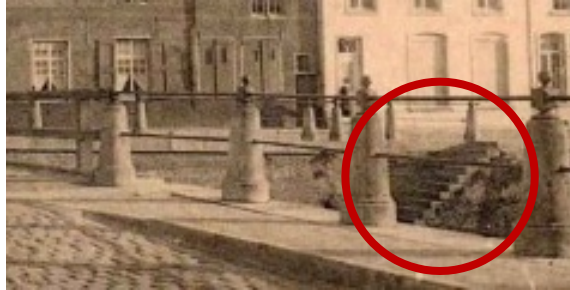
¹² De erfdienstbaarheid is een notariële akte die de duidelijke scheiding van de rechten en plichten tussen de betrokken partijen bij de doorgang van één goed naar een ander optekent. De akte omvat naast het topografisch plan en het meetverslag ook een opgave van de verdeling van de doorgang- en onderhoudskosten.

Afbeelding 155: Aanzicht Hoogbrug met gereconstrueerde balustrade

Afbeelding 156: Te verwijderen balustrade

Afbeelding 157: Te hernemen trap op de Werf
(Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001028285)

6.2 BOUWKUNDIGE ELEMENTEN

DOELSTELLING 6: BEHOUD, HERSTEL EN ONDERHOUD ERFGOEDWAARDEN VAN DE BOUWKUNDIGE ELEMENTEN

De bouwkundige elementen zullen meer onder de aandacht van bewoners en toeristen worden gebracht. In een specifieke studie zal de concrete uitvoering bepaald worden.

HOOGBRUG¹³

De nog aanwezige erfgoedkenmerken en -elementen worden maximaal behouden en onderhouden. Om de esthetische waarde van de brug te herstellen, is het aanbevolen om te onderzoeken of de balustrade kan gereconstrueerd worden op basis van de oorspronkelijke plannen. De huidige materialiteit van rijweg en voetpaden kan behouden blijven.

KADEMUREN, NETEBOORD EN ZITKADE

Het baksteenmetselwerk, de speklagen en bijhorend voegwerk worden gerestaureerd met dezelfde materialen als oorspronkelijk (formaat, kleur, eigenschappen, ...). Indien bepaalde delen opnieuw gemetst dienen te worden naar aanleiding van reconstructie of omwille van stabiliteitsredenen, worden zoveel mogelijk authentieke gezonde stenen gerecupereerd en hergebruikt en worden de oorspronkelijke constructiewijzen gehanteerd. Het uithalen van het voegwerk dient voorzichtig te gebeuren: de randen van de bak- of natuursteen mogen niet beschadigd worden.

De blauwhardstenen dekstenen en treden worden gerestaureerd en herlegd of lokaal vervangen naar historisch model. Het voegwerk wordt hernomen. Het is aanbevolen dat de gesupprimeerde trap op de Werf (ter hoogte van de Hoogbrug, zie Afbeelding 157) wordt gereconstrueerd.

Planten en mossen dienen vakkundig te worden verwijderd. Het verwijderen van schadelijke begroeiing dient jaarlijks te worden herhaald.

Om de openheid van de kades te herstellen is het wenselijk dat de toegevoegde gemetste en metalen balustrades worden verwijderd. De historische balustrades met arduinen balusters worden gerestaureerd. Om gevolgschade te vermijden, dient het schilderwerk van de metalen elementen regelmatig hernomen te worden. Indicatief wordt een periode van 5-7 jaar vooropgesteld. Na vernieuwen van het schilderwerk zal, afhankelijk van het toegepaste verfsysteem, een definitieve periode opgenomen worden in het as-builtondossier.

Er wordt bij voorkeur een kleurhistorisch vooronderzoek uitgevoerd om de oorspronkelijke kleur van de historische balustrades te achterhalen zodat deze kleur bij het herschilderen kan hernomen worden.

De toestand van de kademuren wordt jaarlijks visueel gecontroleerd zodat tijdig ingegrepen kan worden indien er zich nieuwe schade manifesteert. Om de 6 jaar wordt een inspectie door Monumentenwacht aangeraden.

De aangebrachte technieken (verlichting, bekabeling, ...) worden geëvalueerd, indien mogelijk verwijderd en waar nodig aangepast in lijn met het in opmaak zijnde afwegingskader met betrekking tot nutsvoorzieningen.

HEKSENSTEEN, MERIDIAANLIJN EN VERLOREN KOST

Er dienen werken te worden uitgevoerd aan de Verloren kost om de erfgoedwaarden te behouden en te herstellen. Daarnaast wordt de mogelijkheid bekeken om de Verloren Kost opnieuw beleefbaar te maken op de Grote Markt. De specifieke maatregelen zullen vastgelegd worden na voorstudie.

De erfgoedwaarden van de hekstenen en de meridiaanlijn worden onderhouden. De meridiaanlijn wordt meer onder de aandacht gebracht.

¹³ Op basis van doelstelling 7 uit het beschermingsbesluit

STADSPOMP EN VISMIJN

De stadspomp werd recent gerestaureerd. Er wordt ingezet op verder onderhoud van de erfgoedwaarden.

Voor de vismijn wordt een aanvraag voor bescherming ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed.

Het baksteenmetselwerk en de blauwhardstenen elementen van de vismijn worden gerestaureerd. De planten worden vakkundig verwijderd. Het verwijderen van begroeiing dient jaarlijks te worden herhaald. De metalen balustrade wordt gerestaureerd. Om gevolgschade te vermijden, dient het schilderwerk van de metalen balustrades regelmatig hernomen te worden. Indicatief wordt een periode van 5-7 jaar vooropgesteld. Na vernieuwen van het schilderwerk zal, afhankelijk van het toegepaste verfsysteem, een definitieve periode opgenomen worden in het as-buildossier.

Er wordt bij voorkeur een kleurhistorisch vooronderzoek uitgevoerd om de oorspronkelijke kleur van het ijzerwerk te achterhalen zodat deze kleur bij het herschilderen kan hernomen worden.

Het is aanbevolen dat bij heraanleg van de Vismarkt, zie Doelstelling 8, de contextuele omkadering van beide elementen wordt herbekeken zodat ze hun prominente rol op de Vismarkt terugkrijgen.

OPLIJSTING MAATREGELEN

NR.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
6.0.1	Visuele inspectie van de bouwkundige elementen door de stad		jaarlijks	
6.0.2	Visuele inspectie van de bouwkundige elementen door Monumentenwacht		om de 6 jaar	
6.0.3	Plaatsen van een (geactualiseerd) informatiepaneel bij de bouwkundige elementen	x		
6.1	HOOGBRUG			
6.1.1	Onderzoeken reconstructie natuurstenen balustrade Hoogbrug conform historische plannen	x		
6.1.2	Controleren en restaureren met minerale restauratiemortel of steenprothese (ev. vernieuwen) van baksteenmetselwerk, witte natuursteen en blauwe hardsteen	x		
6.1.3	Verlijmen met epoxyhars en/of invullen van barsten en stylolieten van blauwhardstenen elementen met een hydraulische mortel door een steenrestaurateur	x		
6.1.4	Controleren en herstellen van voegwerk	x		
6.1.5	Reinigen van brugdelen boven de waterlijn (verwijderen van zoutuitbloeiingen, afdruipsporen, ...), methode nog te bepalen		i.f.v. vervuiling	
6.1.6	Verwijderen van plant- en mosgroei		jaarlijks	
6.1.7	Vernieuwen van de technieken waarbij de zichtbaarheid wordt beperkt, incl. verwijderen van de ledverlichting, bevestigingsmaterialen en het opvullen van boorgaten met dezelfde materialen als oorspronkelijk	x		
6.2	KADEMUREN, NETEBOORD EN ZITKADE			
6.2.1	Reconstrueren van de gesupprimeerde trap op de Werf (optioneel)	x		
6.2.2	Verwijderen van de bakstenen balustrades	x		
6.2.3	Verwijderen van de metalen balustrades (optioneel)	x		
6.2.4	Verwijderen van roestverkleuring verlaagde zitkade	x		
6.2.5	Controleren van de stabiliteit en ev. demonteren en heropmetsen van instabiel metselwerk	x		
6.2.6	Controleren en restaureren (ev. vernieuwen) van baksteenmetselwerk (geërodeerde materialen herstellen of vernieuwen, inbinden van scheuren, ...)	x		
6.2.7	Controleren en restaureren met minerale restauratiemortel of steenprothese (ev. vernieuwen) van de witte natuursteen	x		
6.2.8	Verlijmen met epoxyhars en/of invullen van barsten en stylolieten van blauwhardstenen elementen met een hydraulische mortel door een steenrestaurateur	x		
6.2.9	Controleren en herstellen van voegwerk	x		
6.2.10	Controleren en ev. herstellen van barst- en scheurvorming kademuren	x		

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
6.2.11	Reinigen van baksteen en natuursteen (verwijderen van zoutuitbloeiingen, afdruiptoren, ...), methode nog te bepalen		i.f.v. vervuiling	
6.2.12	Verwijderen van plant- en mosgroei		jaarlijks	
6.2.13	Vernieuwen van de technieken waarbij de zichtbaarheid wordt beperkt, incl. verwijderen van de huidige technieken, bevestigingsmaterialen en het opvullen van boorgaten met dezelfde materialen als oorspronkelijk	x		
6.2.14	Uitvoeren van kleuronderzoek van historisch ijzerwerk	x		
6.2.15	Herschilderen van historisch ijzerwerk (met het oorspronkelijke product en in de oorspronkelijke kleur)		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
6.3	HEKSENSTEEN, MERIDIAANLIJN EN VERLOREN KOST			
6.3.1	Vervangen van ingerotte houten latei Verloren Kost	x		
6.3.2	Stabiliseren van scheuren en doorbrekingen in wanden en gewelven	x		
6.3.3	Controleren en restaureren met minerale restauratiemortel of steenprothese (ev. vernieuwen) van baksteenmetselwerk, witte natuursteen en blauwe hardsteen	x		
6.3.4	Verlijmen met epoxyhars en/of invullen van barsten en stylolieten van blauwhardstenen elementen met een hydraulische mortel door een steenrestaurateur	x		
6.3.5	Controleren en herstellen van voegwerk	x		
6.3.6	Supprimeren of omleiden van rioleringsbuizen door Verloren Kost, incl. herstellen van het gewelf	x		
6.3.7	Monitoren van schommelingen waterpeil Verloren Kost	x		
6.3.8	Opnieuw beleefbaar maken van de Verloren Kost	x		
6.3.9	Duurzaam herstellen van invulling van stadslogo en belettering van herdenkingsstenen	x		
6.4	STADSPOMP EN VISMIJN			
6.4.1	Herplaatsen stadschild op stadspomp naar straatzijde	x		
6.4.2	Uitvoeren van kleuronderzoek van historisch ijzerwerk	x		
6.4.3	Reinigen van blauwe hardsteen, methode nog te bepalen		i.f.v. vervuiling	
6.4.4	Verwijderen van plant- en mosgroei		jaarlijks	
6.4.5	Herschilderen van historisch ijzerwerk (met het oorspronkelijke product en in de oorspronkelijke kleur)		om de 5-7 jaar, i.f.v. slijtage	
6.4.6	Vernieuwen van de verlichting waarbij de zichtbaarheid wordt beperkt, incl. verwijderen van de huidige verlichting, bevestigingsmaterialen en het opvullen van boorgaten met dezelfde materialen als oorspronkelijk	x		
6.4.9	Controleren en restaureren met minerale restauratiemortel of steenprothese (ev. vernieuwen) van blauwe hardsteen	x		
6.4.10	Herstellen van de balustrade van de vismijn naar historisch model	x		

Afbeelding 158: Beschadigde treurwilgen Felix Timmermansplein

Afbeelding 159: Referentiebeeld onderbegroeiing

Afbeelding 160: Referentiebeeld gelaagde vegetatie

6.3 OPENBARE RUIMTE

DOELSTELLING 7: CONSOLIDATIE STEDENBOUWKUNDIGE KWALITEIT EN VERSTERKING BEELDKWALITEIT GROTE MARKT EN FELIX TIMMERMANSPLEIN

AANLEG EN MATERIAALGEBRUIK¹⁴

Waar nodig zullen verzakte of losgekomen kasseien, keien, tegels of stenen uitgehaald en heraangelegd worden. Beschadigde verharding zal vervangen worden met eenzelfde materialiteit. Verdwenen voegvulling wordt hersteld. Bij toekomstige werken aan de openbare weg zal aandacht besteed worden aan het vermijden van trillingen die schade aan het beschermde patrimonium kunnen veroorzaken.

De stad zal bovendien inzetten op extra toezicht en controle op werken in het voetpad door o.a. nutsmaatschappijen zodat steeds de correcte materialen (fundering, verharding, voegvulling, ...) en uitvoering worden gehanteerd. De mogelijkheid om zelf, op kosten van de nutsmaatschappij, een specifieke aannemer voor de werken aan de verharding aan te stellen, wordt bekeken.

Ongewenste begroeiing die zich manifesteert op of tussen de verharding wordt jaarlijks bestreden door middel van vegen. Het vegen van verhardingen voorkomt dat organisch materiaal (zoals bladeren) zich opstapelt en een geschikte voedingsbodem vormt voor kiemende kruiden. Als je vuil en zand verwijdert, kunnen kruiden niet meer groeien. Bovendien kunnen met een stevige borstel ook jonge kruiden verwijderd worden. Waar vegen niet mogelijk is, kan onkruid worden weggebrand of behandeld met kokend water. Zowel bij branden als bij behandelen met heet water zijn de wortels na de eerste keer nog niet dood. Er dient tussen de drie en zes keer behandeld te worden. Het vooraf “maaïen” van de vegetatie met een bosmaaier kan dit proces versnellen.

GROEN¹⁵

Bomen

De bomen op de Grote Markt en het Felix Timmermansplein hebben, als enige permanent groen, een grote invloed op de beleving van de pleinen, daarom wordt ingezet op behoud en ontwikkeling.

De bomen op de Grote Markt dienen op regelmatige basis beheerd te worden waarbij laaghangende (begeleidingssnoei) of beschadigde takken tijdig worden verwijderd.

Gezien enkele treurwilgen op het Felix Timmermansplein tijdens de aanleg van de zitkade ondergrondse schade hebben opgelopen, zijn ze minder vitaal en zullen ze op termijn mogelijk moeten vervangen worden. Bij de aanplanting van nieuwe bomen zullen boombunkers geplaatst worden. Boombunkers zorgen ervoor dat bomen op een duurzame manier kunnen groeien en oud kunnen worden. Om het historisch beeld te behouden, is het wenselijk dat opnieuw treurwilgen geplant worden.

De gezondheid en de stabiliteit van de bomen dient iedere 5 jaar gecontroleerd te worden door middel van Visueel Tree Assessment. Voor het boombeleid (nieuwe en bestaande bomen) volgt de stad de normen van het Norminstituut Bomen.

Bij onkruidbeheersing rondom de bomen dient schade aan de stam voorkomen te worden. Het aanbrengen van onderbegroeiing in het plantvak maakt het groenelement attractiever en voorkomt betreding van het plantvak en bijhorende verdichting boven de wortels, zie Afbeelding 159. Inspiratie voor de samenstelling van het plantenmateriaal kan gehaald worden uit de plantenlijst in Bijlage 4.3.

De invulling van stadslogo en belettering op de blauwhardstenen naamborden bij de bomen op de Grote Markt wordt duurzaam hersteld.

Plantenbakken

De huidige donkergrijze plantenbakken (permanent en seizoensgebonden) blijven behouden. Bij aankoop en plaatsing van nieuwe bakken is het wenselijk dat de antracietgrijze kleur (RAL 7016) wordt aangehouden. De bloembakken dienen duurzaam te zijn en bestand tegen de impact van het buitenklimaat.

De invulling van de bakken is momenteel vrij eentonig. Een gelaagde en diverse vegetatie oogt interessanter en attractiever, zie Afbeelding 160. De plantenlijst in Bijlage 4.3 kan als referentie gebruikt worden.

¹⁴ Op basis van doelstelling 8 uit het beschermingsbesluit

¹⁵ Op basis van doelstelling 9 uit het beschermingsbesluit

KOOPWAREN

Het is niet wenselijk dat koopwaren uitgestald worden op het openbaar domein omwille van de impact op de beeldwaarde, de visie op het gebruik van de beschermde openbare ruimte, het moeilijk definiëren van de invulling en om wildgroei te vermijden.

Bij aanpassing van het politiereglement wordt implementatie van deze richtlijn bekeken.

PUBLICITEIT

Met uitzondering van het publiciteits- of menubord besproken op pagina 101, is het niet wenselijk dat publiciteit wordt aangebracht in de openbare ruimte. Overige borden, analoge of digitale billboards, affiches op bushokjes of ander straatmeubilair, ... kunnen niet aanvaard worden omdat ze het historische beeld zouden aantasten.

Bij aanpassing van het politiereglement wordt implementatie van deze richtlijn bekeken.

TERRASSEN

De bestaande regelgeving voor de Grote Markt en het Felix Timmermansplein wordt aangehouden. Dit beleid heeft betrekking op meubilair, windschermen, menuborden, groenelementen en parasols. Bijkomend worden esthetische richtlijnen geformuleerd ten behoeve van het behoud van de beeldwaarde van het beschermd stadsgezicht.

Voor het plaatsen van een terras op de openbare weg moet een schriftelijke toelating van het college van burgemeester en schepenen verkregen worden. Bij een eerste aanvraag moet een volledig dossier, voorzien van alle noodzakelijke technische tekeningen (grondplan, vooraanzicht, zijaanzicht), materiaalstalen en foto's worden ingediend bij de burgemeester. Bij plaatsing van verwarming dient eveneens een attest van een erkend keuringsorganisme te worden bijgevoegd. Een toelating is drie jaar geldig. Nadien dient men opnieuw een aanvraag in te dienen.¹⁶

Terraszone

De bepalingen uit het politiereglement worden gehandhaafd:

- De breedte van de terrassen is beperkt tot de breedte van de voorgevel.¹⁷
- De diepte van de terrassen, gemeten vanaf de voorgevel van de horeca-uitbating:
 - In de zone tussen de Florent Van Cauwenberghstraat en de Antwerpsestraat mag deze:
 - Tussen 1 maart en 31 oktober niet meer dan 10 meter bedragen (het zogenaamde zomerterras)
 - Tussen 1 november en 1 maart niet meer dan 6 meter bedragen (het zogenaamde winterterras)
 - In de Eikelstraat: Voor 11 uur dient een obstakelvrije doorgang van min. 1,5 meter uit de goot vrijgehouden voor de voetgangers. Vanaf 11 uur wordt de strook tot aan de goot vrijgehouden voor het plaatsen van een terras.
 - Buiten deze zones mag deze niet meer bedragen dan de afstand gemeten tussen de voorgevel van de horeca-uitbating tot 3 meter verwijderd van het begin van de rijweg. Indien er geen rijbaan is, dient sowieso een minimale doorgang van 4 meter gevrijwaard te worden.¹⁸
- De oriëntatiestrook voor blinden moet te allen tijde vrij blijven en er dient steeds een minimale obstakelvrije doorgang te worden voorzien van 3 meter tussen het terras en de rijweg. Indien er geen rijbaan is, dient sowieso een minimale doorgang van 4 meter gevrijwaard te worden.¹⁹
- Het is verboden vaste constructies aan te brengen. Binnen de afgebakende terraszone mogen losse elementen geplaatst worden conform onderstaande voorwaarden. In functie van de toegankelijkheid dient er bij plaatsing van losse elementen steeds een doorgang van minimum 1,50 meter breed te worden vrijgehouden van de inkomdeur van de horecazaak tot het voetpad.²⁰

Voor de terrasinrichting hanteert de stad een uitdovingsbeleid: bestaande inrichting kan behouden blijven tot noodzakelijke vernieuwing wegens slijtage, nieuwe uitbating, ... wanneer de voorschriften uit het beheersplan zullen opgelegd worden.

¹⁶ Conform artikels 247/2 t/m 247/5 van het politiereglement dd. 25.11.2019

¹⁷ Conform artikel 247/8 van het politiereglement dd. 25.11.2019

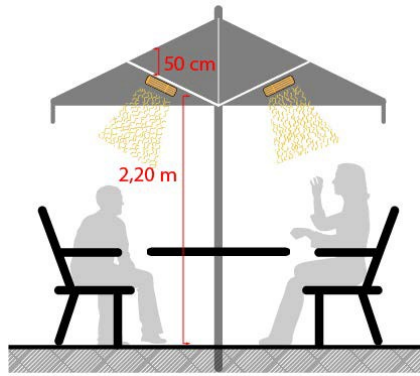
¹⁸ Conform artikel 247/9 van het politiereglement dd. 25.11.2019

¹⁹ Conform artikel 247/10 van het politiereglement dd. 25.11.2019

²⁰ Conform artikel 247/19 van het politiereglement dd. 25.11.2019

Afbeelding 161: Referentiebeeld verwarmingstoestel

Afbeelding 162: Principetekening verwarmingstoestel

Terrasmeubilair

Om eenheid en rust uit te stralen op de Grote Markt en het Felix Timmermansplein wordt het kleurgebruik beperkt. Type en materialiteit zijn vrij te bepalen. Het gebruikte meubilair dient duurzaam te zijn en bestand tegen de impact van het buitenklimaat.

Er mogen enkel terrasmeubels geplaatst worden binnen de vergunde terraszone. Deze meubels dienen antracietgrijs (RAL 7016), grijs (RAL 9007), signaalwit (RAL 9003), zwart (RAL 9004 of RAL 9005) of in hout te worden uitgevoerd. Vast meubilair is niet wenselijk omdat dit schade kan veroorzaken aan het publiek domein. Het aanbrengen van publiciteit op het meubilair is niet wenselijk.

De kleur van kussens en andere kleine terraselementen is door de uitbaters vrij te bepalen.

Parasols

Voor de parasols wordt uitgegaan van de richtlijnen in het politiereglement (art. 247/13):

- Vormgeving: vierkant of rechthoekig
- Systeem:
 - zomerparasols: schuifstelsel in de paal, het zgn. one move-systeem
 - winterparasols: inklapbare parasols met één steun
- Kleur:
 - zeildoek: licht ivoorkleurig (RAL 1015)
 - palen en frames zomerparasols: grijs (RAL 9007)
 - palen en frames winterparasols: antracietgrijs (RAL 7016)
- Publiciteit: enkel aan de zijkanten van de parasols conform de richtlijnen op pagina 77
- De parasols mogen, na toelating, verankerd worden in de grond, bij voorkeur in de voegen met een maximumdiepte van 55cm onder het maaiveld.

Om vergroening tegen te gaan dienen de zeildoeken van de winterparasols halfjaarlijks en zomerparasols jaarlijks te worden gereinigd volgens volgende reinigingsmethode:

- Borstel het doek zachtjes om het belangrijkste vuil te verwijderen.
- Sproei een zachte zeep op het doek en laat de zeep minstens 10 minuten inwerken.
- Wrijf met een zachte spons over de hardnekkigste vlekken in één richting en daarna in de andere richting, en laat de zeep 5 minuten inwerken.
- Spoel de zeep en het vuil weg met schoon water.
- Laat het doek eerst drogen voor u de parasol sluit.

Naast het (half)jaarlijks onderhoud door de eigenaar/gebruiker wordt een vijfjaarlijkse onderhoudsbeurt door professionelen aanbevolen. Tijdens dit onderhoud wordt het doek eveneens weer waterdicht gemaakt. Dit vijfjaarlijks onderhoud kan door de stad gecoördineerd worden (groepsaankoop). Deze onderhoudsbepalingen worden opgenomen in het politiereglement.

Conform art. 247/12 van het politiereglement is het gebruik van verplaatsbare verwarmingstoestellen op het terras niet toegelaten, tenzij geïncorporeerd aan de parasols. Gebruik van vaste verwarmingstoestellen is toegelaten mits het kunnen voorleggen van een keuringsattest en het voldoen aan stedenbouwkundige voorschriften.

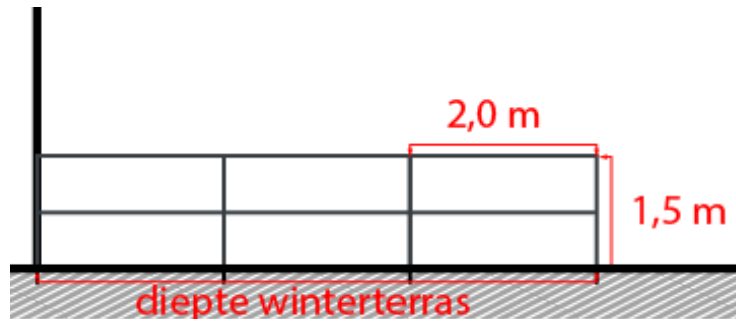
Windschermen

De bepalingen uit het politiereglement (art. 247/11) worden gehandhaafd:

- Windschermen worden enkel toegelaten bij winterterrassen.
- De windschermen dienen op de bouwnaad geplaatst te worden.
- De schermen dienen loodrecht op de gevel geplaatst te worden.
- In de zone tussen de Florent Van Cauwenberghstraat en de Antwerpsestraat mogen de windschermen geplaatst worden over een diepte van maximaal 6 m (gerekend vanaf de gevel). Op andere terraslocaties mogen de windschermen geplaatst worden over een diepte van maximaal 2m.
- Voor alle schermen geldt dat ze maximaal 1,5m hoog mogen zijn en vervaardigd in volledig doorzichtig, klaar veiligheidsglas in aluminium profielen met RAL-kleur 7016 (antraciet) en met slechts één horizontale tussenstijl in het midden. De windschermen worden vanaf de gevel verankerd in de grond. Het betreft geen vaste verankering in de grond, maar een demonteerbare/wegneembare constructie met palen verzonken in de grond.

Afbeelding 163: Referentiebeeld windscherm

Afbeelding 164: Principetekening windscherm

Afbeelding 165: Principetekening menubord

Afbeelding 166: Referentiebeeld plantenbakken

Afbeelding 167: Referentiebeeld kunstringreep (Vladimir Tatlin, Monument Derde Internationale, kunstvensters.com)

Afbeelding 168: Referentiebeeld kunstringreep (Anatol, Traumschiff Tante Olga, www.kassel.de)

Afbeelding 169: Ankerpunten vlaggenmasten F. Timmermansplein

Afbeelding 170: Beschadigde vlaggenmast Grote Markt

- Op horecaterrassen die los van de gevel ingepland worden of gelegen zijn aan een gevel grenzend aan de Nete (op het Felix Timmermansplein), is de plaatsing van windschermen en tussenschotten verboden.

Het aanbrengen van publiciteit, groenelementen, brievenbussen, ... op de windschermen is niet wenselijk. Deze richtlijn wordt wettelijk vastgelegd bij opmaak van een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening.

Menubord

Er mag conform het politiereglement (art 247/11) één menubord, type ruiter, buiten de terraszone geplaatst worden. Indien de plaatsing van een menubord buiten het vergunde terras gewenst is, dient dit expliciet te worden aangevraagd. Zodoende kan bij elke aanvraag individueel onderzocht worden of door de plaatsing van dit ene menubord de doorgang voor de veiligheidsdiensten en de minimaal 1,5 meter vrije doorgang gegarandeerd blijven.²¹

Voor dit menubord worden volgende richtlijnen voorgesteld:

- Afmetingen: ca. 110 x 65 cm
- Kleur:
 - Frame: antracietgrijs (RAL 7016), grijs (RAL 9007), zwart (RAL 9004 of RAL 9005), signaalwit (RAL 9003) of hout
 - Schrijfpoppervlakte: signaalwit (RAL 9003), antracietgrijs (RAL 7016) of zwart (krijtbord)
 - Opschrift: vrij te bepalen

Bovenstaande esthetische richtlijnen worden wettelijk vastgelegd bij opmaak van een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening.

Menuborden binnen de terraszone moeten, conform bovengenoemd artikel uit het politiereglement, uitgevoerd worden met een maximale hoogte van 1,5 m.

Plantenbakken

Publiek groen wordt aangemoedigd, doch om eenheid en rust te bewaren worden richtlijnen vastgelegd voor de plantenbakken die gebruikt kunnen worden ter verfraaiing van de terrassen. Conform art. 247/11 uit het politiereglement is het plaatsen van bakken enkel toegelaten binnen de terraszone.

De bloembakken hebben een antracietgrijze (RAL 7016), grijs (RAL 9007), zwarte (RAL 9004 of RAL 9005), signaalwitte (RAL 9003) of houten uitvoering. De gebruikte bloembakken dienen duurzaam te zijn en bestand tegen de impact van het buitenklimaat. Het is niet wenselijk om publiciteit op de bakken aan te brengen.

De invulling van de bakken is vrij te bepalen. De plantenlijst in Bijlage 4.3 kan als referentie gebruikt worden. Negröen is niet wenselijk.

Bovenstaande esthetische richtlijnen worden wettelijk vastgelegd bij opmaak van een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening.

FONTEINEN

Het is aanbevolen om een winterbeeld te creëren dat beter past in het historisch waardevol kader van de Grote Markt bijvoorbeeld door een lokale kunstenaar ieder jaar een tijdelijke kunstinstallatie te laten voorzien ter plaatse van de grote fonteinen, zie Afbeelding 167 en Afbeelding 168.

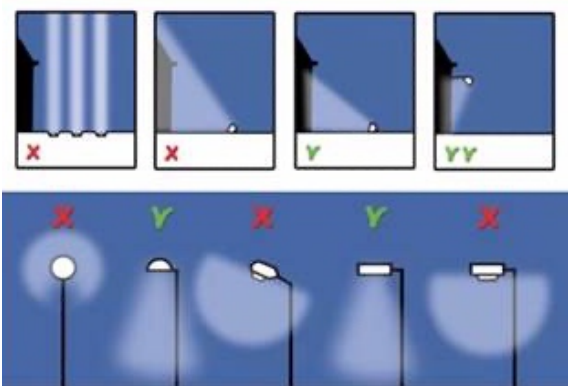
STRAATMEUBILAIR

Het gave en open karakter van de pleinen dient behouden te worden. De hoeveelheid straatmeubilair wordt bij voorkeur dan ook zoveel mogelijk beperkt. De vormgeving, kleur en materialiteit blijven behouden, ook voor nieuwe elementen.

De toestand van het straatmeubilair (vlaggenmasten, vlaggen, verkeerwerende palen, zitmeubilair, wegwijzers, ...) wordt regelmatig opgevolgd zodat schade op zeer korte termijn kan worden hersteld.

De ontbrekende vlaggenmasten worden op middellange termijn teruggeplaatst. Bij het herplaatsen kan nagedacht worden over flankerende maatregelen om schade aan de palen te voorkomen.

²¹ Conform artikel 247/11 van het politiereglement dd. 25.11.2019

Afbeelding 171: Lichthinder (omgeving.vlaanderen.be)

Op plaatsen waar nu regelmatig afval wordt aangetroffen, worden extra vuilnisbakken geplaatst. Dit betreft o.a. de doorgang achter het stadhuis.

De schuilhuisjes bij de bushaltes op de Grote Markt met open, antracietgrijze structuur werden in harmonie met het beschermd stadsgezicht ontworpen en worden behouden. Bij vervanging is het essentieel dat de openheid en de kleur behouden blijven. Het is wenselijk dat eveneens de zitbank, passend bij overige banken binnen het stadsgezicht, behouden blijft.

Het is wenselijk dat voor de groene contrastmarkering op de boordstenen gezocht wordt naar een alternatief dat beter aansluit bij de materialiteit en kleurstelling van de Grote Markt, bijvoorbeeld antracietkleurig, rvs, Voor een optimale zichtbaarheid is het aanbevolen dat de strip aangebracht wordt op zowel het horizontale als het verticale gedeelte van de boordsteen.

Fietsenstalling

Het centrum van Lier kent, zeker in de zomermaanden, een tekort aan fietsenstallingen. In navolging van het fietsbeleidsplan 2017-2023 voorziet de stad extra fietsenstallingen waar nodig. De mogelijkheden voor het plaatsen van extra fietsenstallingen staan aangeduid op plan in Bijlage 4.3. De extra fietsenstallingen hebben eenzelfde vormgeving als de bestaande stallingen.

Het aantal locaties waar op korte termijn extra fietsenstallingen kunnen voorzien worden is beperkt, o.a. ten gevolge van de inplanting van marktkramen en de inname van de openbare ruimte bij evenementen (opslag materiaal, sanitair, ...). Op middellange termijn kunnen de betreffende zones vrijgemaakt worden (dalend aantal marktkramers) om het aantal fietsenstallingen uit te breiden.

Om de overvloed van fietsen bij de bushaltes op te vangen kunnen bijkomende fietsenstallingen geplaatst worden in de Eikelstraat tegen de zijgevel van Grote Markt 20 (ter hoogte van de hoge ramen, de vitrineramen dienen gevrijwaard te worden).

Er is ook een continue overflow van fietsen ter hoogte van de terraszone aan de noordzijde van de Grote Markt. Om deze overflow op te vangen, kan de fietsenstalling aan de Antwerpsestraat uitgebreid worden en een nieuwe fietsenstalling bijgeplaatst ter hoogte van Grote Markt 36.

Momenteel zijn er op het Felix Timmermansplein geen permanente fietsenstallingen aanwezig. Deze kunnen geplaatst worden ter hoogte van 'De Fortuin'.

STRAATVERLICHTING

De bescheiden sfeer van de straatverlichting blijft behouden. De extra accentlaag die bepaalde focuspunten benadrukt (stadhuis, stadspomp, Hoogbrug, fontein, bomen, ...) wordt herbekeken om de ruimtelijke ervaring te verbeteren. Conform Vlarem II wordt de verlichting dusdanig geconcipeerd dat lichtoverdacht naar de omgeving maximaal wordt beperkt, zie Afbeelding 171. Volgende principes worden gehanteerd:

- er wordt gelijkmatig verlicht;
- overbodige verlichting wordt vermeden;
- het licht schijnt zoveel mogelijk op het gewenste object of de gewenste zone;
- er worden energiezuinige lampen en aangepaste verlichtingstoestellen met laag vermogen gebruikt ;
- verlichting wordt gedoofd of gedimd wanneer ze niet noodzakelijk is of geen zin heeft;
- er wordt gekozen voor verlichtingstoestellen die de lichtbron zo goed mogelijk afschermen;
- direct zicht op de lamp wordt vermeden.

Bij opmaak van het Masterplan openbare verlichting besliste de stad om binnen het beschermd stadsgezicht een brandprogramma te hanteren waarbij de openbare verlichting van middernacht tot 5 uur 's ochtends gedimd wordt.

Eveneens in navolging van het Masterplan openbare verlichting worden nieuwe armaturen met een antracietgrijze kleur (RAL 7016, zie Bijlage 5) gerealiseerd. Het is wenselijk dat de huidige vormgeving wordt aangehouden.

Omwille van de erfgoedwaarde van het pand Grote Markt 67-68 is het aanbevolen dat het storend geplaatste armatuur wordt verplaatst naar de bouwnaad met Grote Markt 66.

Bij vervangen van de armaturen voor het aanlichten van focuspunten is het van belang dat het beschermd stadsgezicht ten volle gerespecteerd wordt, zowel in de manier waarop er verlicht wordt, alsook in de locatiekeuze van de lichtinfrastructuur (armaturen, bekabeling, etc.). Voor het aanlichten van focuspunten worden bij voorkeur ingebouwde grondarmaturen gebruikt. Het plaatsen van grote spots tegen de gevels is niet wenselijk.

Bij het aanbrengen van feestverlichting dient rekening te worden gehouden met het beschermd stadsgezicht. Het aanbrengen van haken etc. aan de erfgoedwaardige panden dient te worden vermeden. Feestverlichting tijdens de eindejaarsperiode is enkel wenselijk in de periode van 20 november tot en met 15 januari. Overige feestverlichting zal maximaal 3 opeenvolgende weken aanwezig blijven. Feestverlichting die gedurende meerdere weken blijft hangen, zal voldoen aan volgende voorwaarden:

- ze wordt ontworpen volgens één thema of kleur;
- ze wordt afgestemd op de bestaande straatverlichting;
- bekabeling dient zo onzichtbaar mogelijk tegen gevels, bomen, e.a. te worden aangebracht.

Flits- of knipperlichten of laserverlichting zijn niet wenselijk.

OPLIJSTING MAATREGELEN

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
7.0.1	Wettelijk vastleggen richtlijnen openbare ruimte bij opmaak gemeentelijke stedenbouwkundige verordening of aanpassing politiereglement	x		
7.1	AANLEG EN MATERIAALGEBRUIK			
7.1.1	Controleren, herleggen en/of vervangen van bestrating		jaarlijks	
7.1.2	Herstellen van verdwenen voegvulling	x		
7.1.3	Bestrijden van mos- en onkruidgroei d.m.v. vegen of wegbranden		jaarlijks	
7.1.4	Controleren en herstellen van rode granietstrook met correcte materialiteit en detaillering	x		
7.1.5	Reinigen van rode granietstrook		jaarlijks	
7.2	GROEN			
7.2.1	Uitvoeren van VTA-controle van de bomen		5-jaarlijks	
7.2.2	Uitvoeren van begeleidings snoei van bomen Grote Markt		o.b.v. noodzaak	
7.2.3	Aanplanten van nieuwe bomen op Felix Timmermansplein	x		
7.2.4	Aanbrengen van onderbegroeiing in de plantvakken	x		
7.2.5	Onderhoud van de onderbegroeiing in de plantvakken		2-jaarlijks	
7.2.6	Duurzaam herstellen van invulling van stadslogo en belettering van naamstenen bomen Grote Markt	x		
7.3	TERRASSEN			
7.3.1	Aanleggen of vernieuwen van terrassen conform esthetische richtlijnen	x		
7.3.2	Plaatsen of vernieuwen van terrasmeubilair conform esthetische richtlijnen	x		
7.3.3	Plaatsen of vernieuwen van parasols conform esthetische richtlijnen, incl. verwarmingstoestellen	x		
7.3.4	Reinigen van parasolzeilen door eigenaar/gebruiker		(half)jaarlijks	
7.3.5	Reinigen en impregneren van parasolzeilen door professioneel		5-jaarlijks	
7.3.6	Plaatsen of vernieuwen van windschermen conform esthetische richtlijnen	x		
7.3.7	Verwijderen van plantenbakken, affiches, ... van windschermen	x		
7.3.8	Reinigen van windschermen		jaarlijks	
7.3.9	Plaatsen of vernieuwen van menuborden conform esthetische richtlijnen	x		
7.3.10	Plaatsen of vernieuwen van plantenbakken conform esthetische richtlijnen	x		
7.4	STRAATMEUBILAIR			
7.4.1	Terugplaatsen van vlaggenmasten, ev. met flankerende maatregelen	x		
7.4.2	Rechtzetten van verkeerwerende palen	x		
7.4.3	Bijplaatsen van fietsenstalling	x		
7.4.4	Controleren, onderhouden en ev. herstellen van straatmeubilair		o.b.v. noodzaak / jaarlijks	

Afbeelding 172: Historische aanleg Vismarkt, circa 1905 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001000755)

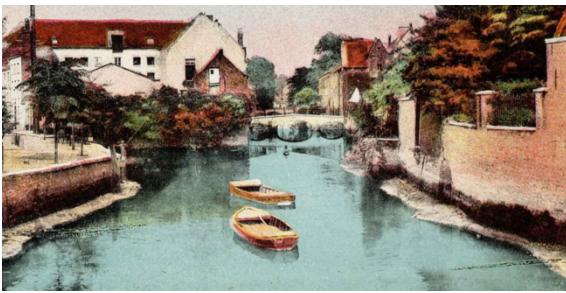
Afbeelding 173: Historische aanleg Werf, circa 1900 (Erfgoedcel Kempens Karakter - SLI001000813)

Afbeelding 174: Referentiebeeld straatprofiel

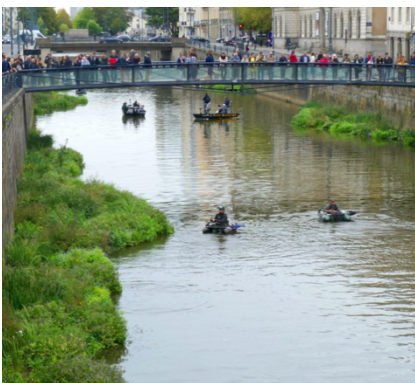
Afbeelding 175: Indicatieve verplaatsing linde

Afbeelding 176: Nete bij laag water, circa 1900 (Erfgoedcel Kempens Karakter, SLI001002734)

Afbeelding 177: Nete bij laag water, niet gedateerd (Erfgoedcel Kempens Karakter, SLI001002026)

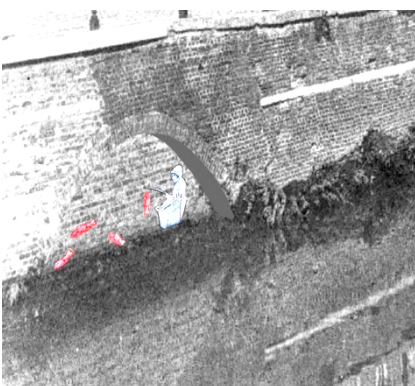
Afbeelding 178: Referentiebeeld vergroening kadewand (Biomatrix)

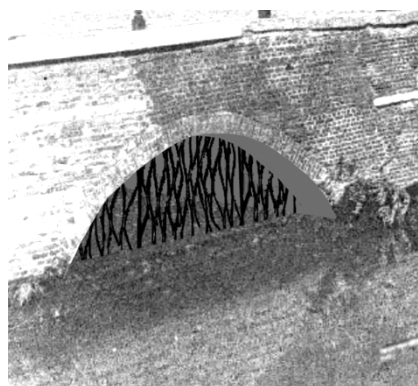
Afbeelding 179: Simulatie vergroening kadewand (Cluster)

Afbeelding 180: Referentiebeeld looppad (Biomatrix)

Afbeelding 181: Referentiebeeld monding vlieten

Afbeelding 182: Referentiebeeld monding vlieten

DOELSTELLING 8: HERWAARDERING STEDENBOUWKUNDIGE EN BEELDKWALITEIT VISMARKT EN WERF

Om de kwaliteit van het beschermd stadsgezicht te bewaken en te versterken, is het vanuit erfgoedkundig standpunt wenselijk dat volgende punten worden meegenomen bij heraanleg van Vismarkt en Werf. In Bijlage 4.2 zijn indicatieve straatprofielen en plannen terug te vinden.

1. Respecteren van de originele geleding als open, gekasseid plein, zie Afbeelding 172 en Afbeelding 173.
Om naar historisch beeld het pleingevoel te vergroten, is het wenselijk dat het voetpad aan de kant van de Nete genivelleerd wordt met de rijbaan. Hierbij wordt het typeprofiel van de Grote Markt als referentie gebruikt, zie Afbeelding 174.
Naar historisch beeld, zie Afbeelding 172 en Afbeelding 173, wordt het verhoogde voetpad langs de gevels bij voorkeur behouden. Het is wenselijk dat ook de Vismijn opnieuw verhoogd wordt uitgevoerd.
Om de toegankelijkheid van het voetpad langs de Nete te bevorderen, is het aanbevolen om de rijbaan maximaal te versmallen.
2. Om de uniformiteit binnen het beschermd stadsgezicht te vergroten wordt geadviseerd om de materialiteit en de vormgeving van de bestrating en het straatmeubilair (zitbanken, fietsenstallingen, straatverlichting, ...) op de Grote Markt en het Felix Timmermansplein door te trekken op de Vismarkt en de Werf. De pleinen worden bij voorkeur zo sober mogelijk gehouden zodat het authentiek karakter blijft spreken.
3. Respect voor de historische, sterke aanwezigheid en connectie van de stadspomp en de vismijn.
Het is daarom aanbevolen dat de zone rond deze bouwkundige elementen wordt vrijgemaakt van parkeerplaatsen, fietsenstalling en straatmeubilair.
Om de zichtas naar deze waardevolle elementen te herstellen, is het wenselijk dat de linde wordt verplaatst, zie Afbeelding 175.
4. Reduceren van het aantal bomen langs de kade naar het beeld van de jaren '30 en keuze voor kwalitatiever groen (olmen, geveerbladige esdoorn, ...).
5. Benutten van de historische connectie met de Nete door:
 - a. het verwijderen van de balustrades, zie Doelstelling 6;
 - b. het verbinden van de historische trappen (en eventueel de zitkade aan het Felix Timmermansplein) met een netwerk van drijvende looppaden en platformen die dienst kunnen doen als picknickplek, aanlegsteiger, hengelplek, ... (zie Afbeelding 180).
In de vormgeving van de looppaden kan de ritmiek van de meerpalen, die vroeger zowel aan de Werf als de Vismarkt tegen de kademuren aanleunden, hernomen worden (zie Afbeelding 177);
 - c. het vergroenen van de kadewanden met drijvende oeverbeplanting (zie Afbeelding 178 en Afbeelding 179) die het waterlandschap opnieuw tot leven brengt en de waterkwaliteit en de ecologie boven en onder water op een natuurlijke manier verbetert. Het harde wateroppervlak wordt gebroken en de aantrekkingskracht verhoogt;
 - d. het integreren van en informeren over palingvissersboot 'Bertha';
 - e. het terug beleefbaar maken van de monding van en informeren over de vlieten.
De monding kan kunstzinnig worden vormgegeven (street art, modern traliewerk, ...), zie Afbeelding 181 en Afbeelding 182.

OPLIJSTING MAATREGELEN

Nr.	AARD DER WERKEN	EENMALIG	TERUGKEREND	VRIJSTELLING TOELATING
8.0.1	Meenemen van aandachtspunten erfgoed bij heraanleg van Vismarkt en Werf	x		

7 OPVOLGING EN EVALUATIE

Vanaf de goedkeuring van het beheersplan houden de eigenaars/gebruikers een onderhoudslogboek bij van de maatregelen die genomen worden voor het goede beheer van het erfgoed. De stad zal op basis van deze logboeken de evolutie van de werkzaamheden uitgevoerd door henzelf of private eigenaars/gebruikers zesjaarlijks aan het Agentschap Onroerend Erfgoed rapporteren. Op basis hiervan wordt samen met het agentschap bekeken hoe het beheer verloopt en of aanpassingen noodzakelijk zijn.

FASERING

De meeste doelstellingen en maatregelen binnen dit beheersplan zijn concreet en kunnen na goedkeuring meteen van start gaan. Andere maatregelen vergen nog een verdere gedetailleerde uitwerking alvorens ze kunnen uitgevoerd worden. Dit laatste gebeurt steeds in overleg met het agentschap Onroerend Erfgoed.

Voor alle functionele elementen (zie Doelstelling 4) hanteert de stad een uitdovingsbeleid: bestaande elementen kunnen behouden blijven tot noodzakelijke vernieuwing wegens slijtage, nieuwe uitbating, nieuwe vergunningsaanvraag, ... wanneer de voorschriften uit het beheersplan zullen opgelegd worden. De stad (team ondernemen) zal eveneens bekijken of er op middellange termijn sensibiliserende acties kunnen opgezet worden.

Elke eigenaar/gebruiker is individueel verantwoordelijk voor de fasering van de ingrepen aan zijn pand. Om die reden wordt in dit beheersplan geen fasering opgenomen. De stad zal de uitvoering van werken door private eigenaars/gebruikers stimuleren door informatie en sensibilisering (communicatie) en handhaving (vergunningen, reglementen, ...). Ook het toekennen van extra premies vanuit de stad kan stimulerend werken.

GEÏNTEGREERDE AANPAK

Er wordt een geïntegreerde aanpak nagestreefd. De beheerscommissie, waarin de stad en de eigenaars/gebruikers zijn vertegenwoordigd en die werd opgericht naar aanleiding van de opmaak van dit beheersplan zal blijven bestaan. De stad of de Intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst IGEMO neemt initiatief om de beheerscommissie op geregelde tijdstippen bijeen te brengen.

Er wordt naar gestreefd om restauratie- en onderhoudswerken samen uit te voeren om de uniformiteit van het stadsgezicht te waarborgen. Bovendien zijn gebundelde werkzaamheden financieel interessanter voor de particuliere eigenaars/gebruikers en geeft dergelijke aanpak de stad de mogelijkheid om de inname van het openbaar domein en bijhorende kosten efficiënter te coördineren en op te volgen. De Intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst IGEMO kan hierin ondersteunend werken door een principe voor groepsaankopen uit te werken, waarin alle particuliere eigenaars/gebruikers zouden betrokken worden.

BELANGRIJKE OPMERKINGEN

Voor publiciteit, luifels en andere functionele en commerciële elementen dienen privé-eigenaars/gebruikers een vergunningsaanvraag in te dienen, op basis van een gedetailleerd ontwerp met materiaalspecificaties. De stad zal in samenspraak met de erfgoedconsulent dat ontwerp moeten goedkeuren, zonder goedkeuring mogen geen historisch vreemde elementen aangebracht worden. Het terrasreglement van de stad Lier en het *Afwegingskader publiciteit in en aan beschermd erfgoed* zijn richtinggevend bij beoordeling van de vergunningsaanvragen. De stad kan voor de beoordeling ook beroep doen op de Intercommunale Kwaliteitskamer AdHoc.

7.1 VOORONDERZOEKEN

De inhoud, reikwijdte en noodzakelijkheid van vooronderzoeken zal besproken worden met het agentschap Onroerend Erfgoed. De richtlijnen van het agentschap worden verwerkt in het vooronderzoeksdossier en een aanvraag tot onderzoekspremie kan ingediend worden.

Tijdens de uitvoering van de onderzoeken zal Onroerend Erfgoed tevens uitgenodigd worden op alle vergaderingen om de voortgang van de onderzoeken te bekijken en te evalueren en de conformiteit van de maatregelen met de beheersdoelstellingen na te gaan. Indien onvoorziene omstandigheden zich voordoen of de beheersmaatregelen bijgestuurd moeten worden, zal steeds tijdig advies ingewonnen worden bij het agentschap.

Na het beëindigen van de onderzoeken, wordt het onderzoeksrapport, opgemaakt door de uitvoerder, ter goedkeuring voorgelegd aan het agentschap.

7.2 RESTAURATIEWERKEN

Na goedkeuring van het beheersplan kunnen restauratiedossiers opgemaakt worden waarin de eenmalige werken opgenomen worden. De dossiers worden voor advies ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed en indien van toepassing, kan een aanvraag tot erfgoedpremie ingediend worden.

De richtlijnen van het agentschap Onroerend Erfgoed worden verwerkt in het restauratiedossier. Tijdens de werken wordt de erfgoedconsulent op de hoogte gehouden van het verloop van de werken a.d.h.v. het werkverslag. Indien onvoorziene omstandigheden zich voordoen of de beheersmaatregelen bijgestuurd moeten worden, zal steeds tijdig advies ingewonnen worden bij het agentschap. Na het beëindigen van ieder dossier, tijdens de voorlopige oplevering, wordt het as-buildossier en het onderhoudshandboek overhandigd aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

In het as-buildossier zijn volgende elementen opgenomen:

- Fotoreportage (voor, tijdens en na de werken)
- Werkverslagen, proces-verbaal van oplevering en nota over verloop van de werken
- Coördinaten van de uitvoerders en ontwerpers
- Verslagen met de resultaten van de (voor)onderzoeken
- Technische fiches van de gebruikte materialen
- Onderhoudsrichtlijnen m.b.t. de gebruikte materialen
- As-buultplannen en attesten

Aan de hand van het as-buildossier zal een onderhoudshandboek met concrete richtlijnen opgemaakt worden waarbij dieper wordt ingegaan op de richtlijnen voor het verder beheer en onderhoud.

7.3 ONDERHOUDSWERKEN

Jaarlijks worden de gevels visueel geïnspecteerd door de eigenaar/gebruiker en worden de gevraagde onderhoudswerken uitgevoerd (zie hoofdstuk 6) en eventueel aangevuld met onderhoudswerken die volgen uit de onderhoudshandboeken die na restauratiewerken zullen worden opgemaakt.

Alle panden die gelegen zijn binnen het beschermde stadsgezicht komen in aanmerking om lid te worden van Monumentenwacht vzw. Het wordt sterk aangeraden dat privé-eigenaars/gebruikers dergelijk lidmaatschap aangaan²² en iedere 6 jaar een controle laten uitvoeren. Regelmatige controles van de toestand van de panden, preventief onderhoud en het stimuleren van tijdige ingrepen, maken op termijn grote herstellingen en ingrepen overbodig. Bovendien kunnen verslagen van Monumentenwacht dienstdoen als toestandrapport bij opmaak van een onderhoudslogboek.

Om de 6 jaar zal over de realisatie van de beheersdoelstellingen en over de uitvoering van de maatregelen en werkzaamheden worden gerapporteerd aan Onroerend Erfgoed. Dit gebeurt m.b.v. een onderhoudslogboek. Het onderhoudslogboek bevat:

- een actueel toestandrapport: de Monumentenwacht voert zesjaarlijks een diepgaandere inspectie uit van de zichtbare delen van de gebouwen. Het rapport van deze inspectie geldt als actueel toestandrapport.
- een overzicht van de (preventieve) maatregelen en werkzaamheden die de voorbije 6 jaar werden uitgevoerd. Dit overzicht vermeld:
 - o de datum waarop de werken werden uitgevoerd
 - o een korte samenvatting van de ingrepen
 - o een verwijzing naar de maatregel in het beheersplan
 - o indien van toepassing: de uitvoerder en de factuur
 - o foto's van de werken voor en na

Op basis van het actueel toestandrapport worden de in dit beheersplan vermelde maatregelen geëvalueerd en indien nodig bijgestuurd.

²² <https://www.monumentenwacht.be/lid-woorden>

8 BIJLAGEN

zie afzonderlijke bundel

Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	zie Afbeelding 3
Lijst van geplande werkzaamheden	zie hoofdstuk 6
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	n.v.t.
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Bijlage 1
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	n.v.t.
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	n.v.t.
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Bijlage 4.5
Lijst van cultuurgoederen	n.v.t.
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	n.v.t.
Bibliografie	Bijlage 2
Gebouwen	Bijlage 3
Openbare ruimte	Bijlage 4
Kleurenkaart	Bijlage 5
Verklarende woordenlijst	Bijlage 6
Rapportage participatief traject	Bijlage 7
Fiches per pand	Apart beschikbaar